

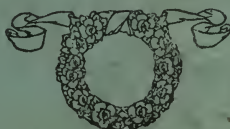
СКОШЕНА ЛІЛІЯ

Трагедія в 12-ти діях

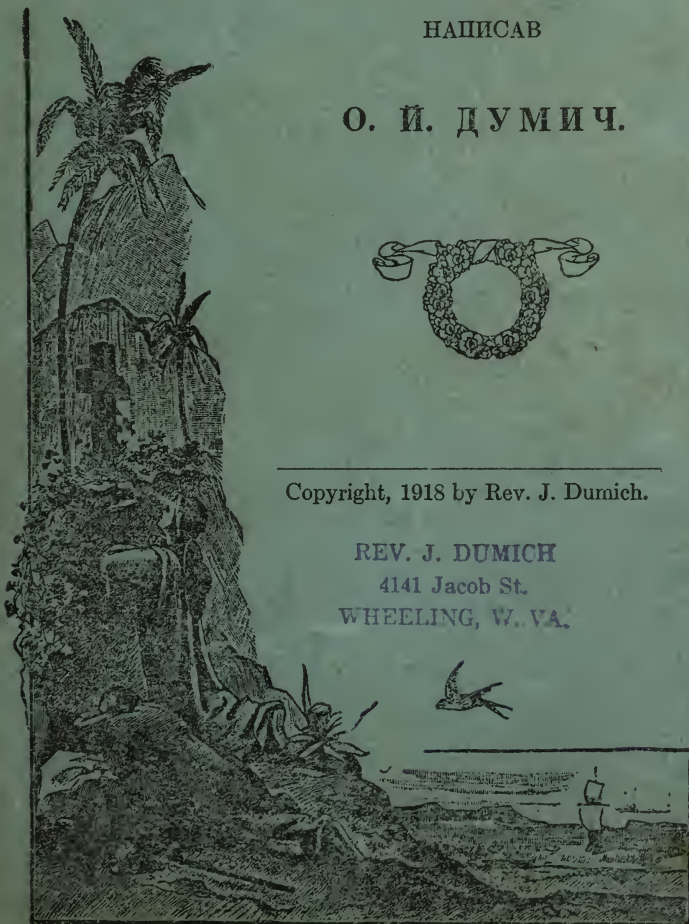
НАПИСАВ

О. Й. ДУМИЧ.

Copyright, 1918 by Rev. J. Dumich.

REV. J. DUMICH
4141 Jacob St.
WHEELING, W. VA.

Скошена ЛІЛІЯ

Трагедія в 12-ти діях

Написав

О. Й. Думич.

Copyright, 1918 by Rev. J. Dumich.

REV. J. DUMICH
4141 Jacob St.
WHEELING, W. VA.

ПЕРЕДРУК ЗАСТЕРЕЖЕНИЙ.

891.79

D899

Os

ОСОБИ

Після ходу дій в тій трагедії.

АННА, трийцять п'ять літня мати-вдова

Її діти:

МАРУСЯ, шіснайцятьлітня дочка

МИХАСЬ, чотирнайцятьлітній син

ГАНЯ, тринайцятьлітня дочка

ІВАСЬ, шістьлітній синок

МАРКО, церковний старший брат — около 50 літ

ХИМА, єго жінка, около 40 літ

ПРОКІП, їх кум 45 літ

ДЯВОЛ.

ДРУГІ ЧОРТИ.

ГОЛОС ПРОКЛЯТИХ ДУШ.

ГОЛОС АВРААМА.

ГОЛОСИ БЛАЖЕННИХ.

ГОЛОС ІСУСА ХРИСТА.

СВЯЩЕНИК.

ДЯК ПАНЬКО п'ятьдесять кілька літ

ЛЮДИ на набож. до Найсол. Серця І. Хр.

ПОМІЧНИК МАРКА В ЦЕРКВІ — (ІІ. старш.

РУЗЯ, дочка Марка і Хими.

брат).

ЛІКАР, в середнім віку

СУСІДИ АННИ.

ДІДИЧ ЙОСИФ КАМІНЬСКИЙ І ЄГО ЖЕНА

ЮЛІЯ старші віком.

ГРИНЬКО, їх погонич

СТЕФКО, їх син літ 23.

ІЕНЯ, їх дочка, 17 літня

ІВАН, дідичів льокай

ЛИСТАР БІГАЧЕВИЧ.

ЛЮДИ З РІДНОГО СЕЛА МАРУСІ.

ТРИ ЕПИСКОПИ.

МНОГО СВЯЩЕНИКІВ.

МНОГО МОНАХІВ І МОНАХИНЬ З РІЖНИХ

ЗАКОНІВ.

ДОЗЯ, наречена Стефка.

ЄЇ ОТЕЦЬ.

Пани і пані, весільні гості.

ДІЯ I.

Відслона I.

(Хата на селі. В світлиці АННА, вдова, сидить за столом, на столі цвіти і лелії, рожі, братки, фіялки, і дзвіночки. Мати уважно вибирає найкрасші з них до церкви перед образ Найсол. Серця Ісусового на першу червеву відправу. МАРУСЯ сидить по одній стороні матери при столі, ІВАСЬ по другій напротив Марусі, ГАНЯ стоїть коло Марусі, а ІВАСЬ коло Михася).

(В хаті дуже чисто уладжено. Мати з дітьми прилично і не дуже попросту вбрана).

ІВАСЬ: Прошу Вас мамцю — скажіть, на що Ви сі цвіти вибираєте?

ГАНЯ (захоплює):

Хиба ти, Івасю, не знаєш, що мамця казали
Найкрасших цвітів з левад назбирати,
Щоб на перший день червня мали,
Чим Найсолодше Серце Христове звитати;
Щоб китички красні зробити
І престіл Христового Серця вкрасити.

МАРУСЯ (солотно): Щоб красний віночок у-
плести
І образ Серця Ісуса віночком обвести.

МАТИ: Так, так, Івасю. Я Гані й Марусі казала
Йти на левади цвіточки збирати
І тебе кликала й шукала,
Щобись їм пішов помагати.

ІВАСЬ (цілує руку): Не гнівайтесь мамцю
солоденькі —
Я був далеко й не чув Вашого кликаня
І не знав, що Сестрички дорогенькі
Підуть на цвіточків збираня.

Самі пішли, мене лишили (*плаче рукою, заслонившись, мати цілує єго*).

Так, якби мене не любили.

МАРУСЯ: А ми за тобою, Івасю, шукали,
Довго кликали і ходили
І сусідів за тобою питали,
Але щож?.. не знайшли, — то й лишили.
(*цілує Івася мило*)

ГАНЯ: Не плач Івасю, не плач братчику,
Що без тебе пішли ми на цв'їті;
На другий раз пошукаєм тя й серед дощук,
Без тебе не підем, хочбись і де був на сьвіті
(*цілує єго і обнімає*).

МИХАСЬ: А де ти був Івасю так далеко,
Що тебе здибати не було так легко?
Шкода тебе, що тя сестри лишили,
Но шкода й мамці, що тя кликали,
А сестри за тобою ходили.

ІВАСЬ: Я пішов бавитись зі Стефанком
І здибав таких страшних циганів за горбом;
Не мали ми як до дому втікати,
Мусїли над рікою блукати.

МИХАСЬ: Скажи, Івасю, хочу я знати,
Чи бив тя хто, чи хтіли цигани злапати.
Бо ще сестри з цв'їтами не поприходили,
В твоїх очах, як прийшов ти, слъози сьвітились.
(*Івась вибухає голосним плачем*).

МАТИ (*обіймає єго, цілує в голову й говорить*):
Цить мій синочку, скажи весело,
Де-сь був, чого плакав, що тя смутило.
Як ти плачеш, то і менї жаль ся робить
І сестрам очко слъозами заходить.

(*Сестри обтирають очи і дальше засумовані і зацікавлені, — кажуть: »Скажи братчику« і цілують єго. Івась дальше плаче*).

МАРУСЯ: Скажи Івасю, не-бійсь заявити,
Де-сь був; Мамця не будуть бити;
Хоч ся й що злого від тебе дізнають,
То все на просьбу нашу прощають.
Ми не дамо бити.

ВСІ ДІТИ: Не дамо, не дамо!

ГАНЯ (*питає ся мами*): Чи будете, мамцю, Івася бити?

Не бийте єго, звольте єму простити!

Бийте нас, ми не дамо єго бити.

ДІТИ: Не дамо, ні! (*кличуть сьміло по дитинячому*).

МАТИ: Не буду бити, но покричу, Як зле; а як добре, то дарунком заплачу.

(*Івась обтирає сльози, хоче говорити, але знов вибухає плачем*).

МАРУСЯ і ГАНЯ: Не бій ся... Івасю!

МИХАСЬ: Та не бій ся, я вже сам не дам бити

ІВАСЬ: Я не бою ся, але... (*знов плаче*).

МАТИ: Що стало ся нині хлопцеві!? (*обтирає єму очи від сліз, цілує*).

МАРУСЯ: Він мені скаже на ушко. — Ходи Івасю.

(*Івась іде за Марусею в кут і говорить крізь великий плач тихо до Марусі. Та починає сама дуже плакати. За нею плаче Ганя, Івась ще дужше собі. Михась перестрашений глядить на Марусю*).

МАТИ (*встає, питає зі страхом*):

Що то таке стало ся з вами, діти!?

Марусю! Скажи, що єму такого?

МАРУСЯ (*крізь плач*): Він каже, що він ходив на цвинтар молити ся над татом.

(*Всі вибухають голосним плачем невпинним*).

МАТИ (*ломить руки і каже*):

Діти мої! Тихо — не плачте — Бог з вами!

Боже зглянь ся над нами, бідними сиротами!

Цитьте діти! (*Успокоює, але діти не втихають*).

МАТИ (*ломить руки, страшно плаче без надії потішення дитий, кличе*):

Ой Боже мій! Мати Божа! Серце Ісуса Солодке ратуй нас! (*Падає на стіл на цвѣти. Діти втихають і прилітають до мами. Маруся й Михась піднімають єї страшно плачучу і цілують*).

МАРУСЯ і МИХАСЬ: Мамунцю наші солоденькі встаньте — не плачте Мамунцю! Ми вже не будемо плакати. Не плачте Мамунцю, щобисьте не захорували! Тоді не будем мати такої доброї Мамунці Встаньте Мамунцю, сїдайте! (*Підставляють крісло*).

Мати підносить ся і сїдає на крісло спирає ся о стіл, плаче, заслонившись руками).

ІВАСЬ: Мамцю дорогенькі! Не плачте. Не гнівайте ся, що я Вас так засмутив! *(Цїлує маму в руки і в лице).*

ДІТИ ВСІ: Не плачте Мамцю. Бог з нами!

МАТИ *(успокоюючись)*: Синцю мій! Діточки мої!

Себе і мене не розжальуйте.

Божа Воля, — смуток віддаляйте.

Господь дав тата, Господь і взяв.

Бог нас потішив, Бог засмутив

І знов потішить: радість зготовив,

На рай по смерти надію лишив!

О коб я в Бога щастя дочекала

І вас на Славу Ёго виплекала!

Коб ви сирітки дрібненькі віку доховались

І мене щасливу коло батенька поховали!

(Плаче, втирає сльози і знов говорить):

Діточки мої миленькі! Ви самі знаєте,

Як тато, котрого пам'ять слезами відновляєте

Серед нашого найбільшого смутку та болю

Лишив нас в тамтую неділю.

(Діти всі плачуть тихенько).

Ще земелька на гробі не почорніла,

Ще засаджена берізочка не взеленіла,

Ще посіяні фіялки не зацвили,

Ані зіля з травою не походили,

Як батенько наш тиждень в могилі.

Ще й діточки віком не позацвитали,

Як любого тата до гробу поклали,

А з діточок сирітками стались.

І на гріб дорогого тата приходять,

Молитви заносять,

Сльозами заводять. *(Плаче, легко, обтирає слези, дивить ся на Івася):*

Любий Івасю — дитинко моя!

Не прогнівив ти мене сего дня.

Мене, ні сестер, ні брата не рознівив,

Но пам'ять батенька нашого відновив.

(Плачуть всі з матерію, котра схилилась цілком на стіл, з головою на заломаних руках. Підносить

ся і каже): Нехай же наш тато з Богом спочиває
І нас у раю дожидає!

(Мати обтирає обома руками хустинкою сльози).

МАРУСЯ (обціловує маму, кажучи):

Перестаньте мамцю плакати,
Собі й нам жалю додавати;
Жаль нам Вас, що Ви так ридаете
І сльозами цвіточки скропляєте!

(З плачем звертає ся до Михася, Гані й Івася):
Збираймо сирітки мамині сльози,
Плетім з них віночок для Бозі!

(Діти за нею цілують цвіти і тулять ся до ма-
ми. Мама цілує свої діти).

І тим солодший для Бозі віночок,
Чим більше на ній солодких слізочок.

(Діти знов цілують цвіти, маму і тулять ся
до неї, мама обціловує діти).

МАТИ: Цвіточки мої, цвіточки,

Діти небесного сонця,
Що глядить до нас через віконця!

Дались ви сльозами скропляти,
Дайте ся в віночок сплїтати.

Но заким я вас сльозами скропляла,
Вже вас поранна роса умивала.

Нім ми вас на вінок позривали,
Ви Бога безвпинно вже прославляли.

І як за життя Єго величаєте

А по зірваню— смерти — Єму в віночок складаєтесь,

Так і душі, взлетівши у небо з землички,

Вашої любої матіночки, —

Плетуть ся Богу в небесні віночки.

(Хвиля мовчанки).

Плети ся віночку з рож і лілійок,

З блакитних братків і синіх фіялок,

Так-як плете ся барвінок хрещатий

Тим, що ся мають вінчати!

Плетись для Солодкого Бога Серденька!

На то й прозябла вас цвіти земленька.

На се і діти веде на сьвіт мати,

Щоб їх Ісус міг в раю посплїтати. (Дивить ся з пори-
вом до гори, а діти на ню. Звертає ся знов очами до
віночка зачатого і каже):

Плети ся віночку небесний з моєї родини,

Най ні одної в тобі не бракне моєї дитини.
 Най з батеньком засяде в раю мати,
 З дідами й бабками діток з землі дождити.
 А ви мої діточки, любії квіточки,
 На Славу Христа виростаєте
 І пісню Солодкому Серцю Ёго засьпівайте.

(Мати встає, за нею Маруся).

МАТИ: Зачни, Марусю! *(В тім часі дальше плетуть вінок).*

МАРУСЯ *(зачинає, за нею мати, Михась і Ганя):*

Витай нам Серце Христове,
 Кровю за нас текуче;
 Витай нам Серце Любви,
 Водюю спасеня пливуче!

Кровю напій нас,
 Водюю обмий нас!

О Серце Сьвятої Рани,
 Солодке Серце Спасеня;
 Острим тернем вінчане
 Для нашого збавленя.

О Серце пробите,
 Кровю облите!

О Серце Огня і Крови,
 Горюче на віки;
 Дай нам в Твоїй Любви
 Замкнути повіки!

О Серце негасиме,
 Жерело незчerpиме!

О Серце потіхо наша,
 Ти Серцям опіка;
 Розігрій Огню Спаса
 Студінь нашого віка,
 Зимном сковані,
 Серця ледяні!

Божому Серцю клонім ся

І серце наше уподобім;
 У смутку Ним звеселім ся,
 Сердечно Ёму ся кленім

Любов оказати
 І в вік заховати!

МАТИ: Вінець вже увитий, уложені цвѣти,
 Тепер занесіть се до церковці діти.
 Додам ще сьвічок воскових, жовтеньких
 І обрус на вівтар новенький,

Котрий то з Марусею ми вишивали
 І татови перед смертю вказали.
 Всі памятаєте, як тужні слези
 З очий тата сплили, мов з тої берези
 Дощик тепер на тата могилу;
 Як тато першу відправоньку милу
 Хотів з нами в церкві співати,
 Честь Найсолодшому Серцю віддати.
 Но послідну честь віддавав помолившись
 І духа Єму віддавав, голову склонивши.

(Всі плачуть).

МАТИ: *(кладе все на столі, і через плач говорить):*

Жертва незначна, дар се маленький,
 Но Ісус прийме, а тато любенький
 Буде з неба на дар споглядати
 І, як тому рік — за життя, приглядатись,
 Як ми віночки плели й цвіт вибирали,
 Як радісно з татом ми повклякали
 І »Днесь вселенная« перший раз заспівали
 З сльозами радості, а тепер розлуки
 І — сльоб не Християни, то і розпуки.

*(Втирає сльози і діти також. Діти живо йдуть
 вбирати ся. Заслона спадає).*

ВІДСЛОНА II.

(Коло 4. год. пополудни. Сільська хата. Світлиця неупорана, обстава домашня не в порядку, на столі незастелено, нахляпано, ще стоїть начинє непомите з обіду. Коло стола на стільці сидить недбало і брудно вбрана жінка Хима, незачесана, невмита, обдерта, на лици видно злість і склонність до сварки, сперта прав. рукою, не дотикаючи лиця ліктем на стіл. Долішня щока звішена, уста отворені).

На довгій лаві під стіною далеко від стола, на однім кінці лавки сидить Марко, єї муж, з клаптом трави на голові, зарослий щитиною, вуса середні, цілком недбало тримані. Досить недбало вбраний, вираз лиця зажурений. В тій хвили, як зачинає говорити, перекладає ногу на ногу. На другім кінці лавки коло дверей сидить Прокіп, чоловік високого росту, в робітній одежи забрудженій, лице присьмічене, як і

Марка, вираз лиця хитрий. Тримає ся лавки обома руками, то є зі своєї правої і лівой сторони. Ноги переложені. Вуса підкручені).

МАРКО: Знаєш стара? Щось тобі скажу.
Не скажу, но нагадаю, нїм хустинку розвяжу.

(Витягає мальовану хустинку до носа з гузолком, розв'язує гудзолок, помагає собі зубами).

ХИМА (кинула ся з цікавості, розживлена):
Що такого?

МАРКО: Та от за ту Петрову Анну тай єї дочки,
Що то собі сьвятії нїврочки.

Го-го! — схотять, як року тамтого

Справити щось до церкви нового.

Бо то бач нинї червнева відправа.

Що то буде для неї за слава,

Як вона для Серця Христового

Справить щось дорогого, цїкавого!

ХИМА: Ох лишенько-ж моє, та я й забула,
Якою то она славною була

Тамтого року, як вінців нанесла й обрусів,

Аж слави мала на цїлий Стусів.

А як ксєндз в казаню єї величали,

То в мені печінки зі злости скакали.

А де є ті обрусі і цьвіти?

Зваж ся раз Марку де їх подіти.

Бо єї нарід за сьвятисть дуже виносить,

А в мене серце зі злости мало не вискочить.

(Сильно): А то хороба, не жінка,

Аж мені ся крає печінка.

Та деж таку ласку у ксєндза мати!

Та волїлаби під плотом здихати!

Бодай мене вже раз заглушило, занїмило.

Та бодай мене вже засліпило!

Бодай би я вже нічого не знала й не чула,

Коли я о тій сьвятенській забула!

МАРКО: (випростував ся, переложив ногу на другу витягає тютюн і зажурено робить цигаро, сплюнув тяжко і каже):

Гм — ти, кажеш, забула, — та й я забув.

Роблю си в поли,

А ту як загув

Гурток дітий зі школи,

Весело гуторять,

Пристаю й питаю,
 А вони ми говорять,
 Що їм у школі ксєндз пригадали
 Що будуть нинька відправу червнєву мали.
 А то що з тов відправов? — гадаю.
 Щойно маївка скінчилась, — думаю,
 А тепер знов? Все тра йти до церкви,
 Замітати, порядкувати, нести нові жертви..

Ні! — Не буду! — Най та сьвятенька собі
 замітає!

А Она певно з дочкою щось приготовляє!
 Она ніколи нічо не говорить,
 Як що до церкви готовить,
 Аж остатної хвилі перед відправов приносить
 І неодно око потім їй заздростить.
 Я нічого не дам. Я й так з ласки церкві служу,
 Все замітаю, чищу, здоровлє си нуджу,
 Порох мені груди зїдає,
 А та сьвятенька таки більш слави має.

*(Плюнує ще раз, кинув злісно цигаром в кут.
 Прокіп і собі крутить головою).*

ПРОКІП: То біда якась на вас, Марку *(плюнує через зуби, переложив ногу і взяв ноги в заломані руки)*.

МАРКО: Та біда, вам кау, ще й яка!

ХИМА *(зачинає зі злості плакати і каже)*:
 А бодай єї нещастє спіткало.
 На що то ся так всьо стало,
 Що она прославлена;
 А я, брата старшого жінка, понижена,
 Мене так ніхто не вшанує,
 Йно все ся над мною та сьвята збиткує,
 Що она у всіх ласці:
 Все в церкві перша у лавці;
 Де люди зійдуть ся,
 Аж до землі перед нею всі гнуть ся —
 Єї праведну з донею так асистують,
 За старшу сестру все ксєндз вибирають,
 Від мене бокують.
 Ой за щож я бідна така нещаслива?! *(Плаче)*.

ПРОКІП: Та цитьте, кумо, якось то буде.
 Перестануть так шанувати її люди.

Най но я сї в то вложу.

Вирихтую я ту госпожу!

ХИМА *(зі злостію до Марка, руками вимахує і собою та рукою потрясає)*:

Не дай, не допусти Марку,

Щоб тобі лазили всі так по карку.

Диви ся!: таже нам остатна біда допікає,

Бо ся нас власна дочка відрікає.

ПРОКІП: Що? — Як? — Чому? —

ХИМА: А дивіть ся!: тої праведниці доня,

Шкода, що красна така, як з молоня, —

Щось їй ся стало, зачала молитись,

Не хоче замуж виходити.

Думає собі, що вже в небі,

Геть хлопців гонить від себе.

Чекай, — нераз си гадаю, — сьвятенька!

Пожалуєш, щось була дурненька!

А єї мати, то вже цілком дурна баба.

Требаби на ню доброго граба,

А вибити. Бігме! Деж такою дурною бути

І на дівку ні пальцем за то не кивнути?

А дівка — щем не видала. — Бігме! така гожа!

То раз до замужу булаб пригожа!

То чудо якесь. Так дівки не виглядають. —

А парубки — за нею геть пропадають.

ПРОКІП: Молоде, — дурне, — пусте. Нема
що й казати.

ХИМА: То байка куме, най си робить, що хоче.

Колижбо то й моя Рузя з нев сї волочить.

І воно си від неї щось зміркувало

Тай — нівроку, красне також, —

А для замужу мабуть вже пропало!

(Плаче. Маленька перерва).

МАРКО: От така то біда моя нещаслива!

А всьо наробила Марунька та огидлива.

(Плюнув тяжко, спер ся на лікті о вікно і задумав ся, дивлячись у вікно).

ХИМА *(нагло звертає ся до Марка зі злостію)*:

Тебе Марку хвороба возьме на певно,

Як не вирихтуєш тоту дівоньку ревну —

З єї мамою сьвятою.

Чи тобі власна дитина не мила?

Таж я так гірко жите все тужила,

Щоб того щастя дочекати:

Свою дочку заможж віддати.

Змилуй ся!, — таж она одиначка.

Таж я так ховала єї а ту горячка

Бере мене й млости бють ми на серце,

Чом воно любови не має за маку зеренце?

Марніє краса, цвите марно дівчина.

Пропала моя потїха, пропала дитина. *(Плаче)*.

МАРКО *(встає і ходить по хатї, став і каже)*:

Та цить жінко, не розпачай!

Ще не пропало, йно зачекай.

Мушу я то якось зробити,

Щоб ту біду страшну вкоротити.

ПРОКІП: Та не журіть ся кумо, не плачте!

Може є яка рада, обоє зобачте.

А й я се хочу обговорити,

Бо на плач сей не можу дивитись. *(Відвернув голову в бік)*.

Чекайте! навчите ту праведницю Божу,

А й дочку заможж видасьте гожу.

ХИМА *(стирає слези, успокоївшись надїєю, говорить до Марка досадно)*:

А я! — скоротиш біду. — Ще нову зготовиш,

Як праведниці дати офіру дозволиш.

Ой щож я тоді зроблю, доле нещаслива!

Бодайсь недочекала жити, гадро честилюбива!

(Плаче).

(Звертає ся до Марка зі злісним плачем):

Чи ти не є голова в церкві, не старший ти брат?

Як на тоє дозволиш, то ти є мій кат.

Чи не тямиш, як Петро єї здохлий

Кулив ся перед попом, як той когут змоклий

І лизав руки і до попа снідати ходив

Так, якби разом з ним ся де вчив.

Як він з дяком все перший сьпівав,

Як тебе піп раз за него картав,

Що-сь му сьвічки не хтів перше подати,

Як-єсь го мусів перепрашати?!

А памятаєш, як в єго хатї многая літа

Піп му з дяком на сьвята сьпівав,

Аж проковтнула ся слина у віята?!

А як на погребі за ним піп тому тиждень ридав

І від сьвятенської за погріб нічого не взяв?... *(Плаче)*.

Не розумієш свого нещастя старий ти, вулуйку?
 Чиж не тямиш, як недавно вмирав твій вуйко.
 А піп з остатного тя обідрав?!
 Ге?! псе нездалий! Не жаль ти, що я поневіряюсь
 Мов худоба і вийти між люди встидаюсь?
 З дочкою: на хрестини, весіля, й музики?,
 Бо дівоцтво єї в голові й Ангелики!
 Ще має час сьвятою бути,
 А за дівоцтво таки має забути.
 Що ми по одиначці сивій дівчині
 І не видіти внуків при смертній годині!
 А бій ся Бога! Та знищ ту сьвятошку
 З Рузею розлучи єї дочку.
 Викинь то всьо, що накупила
 І тепер зроби, щоб знов не вславилась.

МАРКО (*тихим голосом успокоюючим, дивлячися, чи за дверми хто не стоїть*):
 Та цить стара, — та я так зробив
 Іно тобі нічого не говорив,
 Щобись не рознесла по селі—
 Але тепер всьо одно вже мені,
 Нехай і днесь старшим братом не буду,
 То єї знищити, не пожалую труду.

ХИМА, (*дуже цікава, добра, з усміхом*):
 Ну щож ти зробив? кажи, най я знаю,
 Що чоловіка доброго маю.

МАРКО: Єї обрусом, що на великий вівтар го дала,
 Я сьвічники тепер чищу, бо на него раз впала
 Горіюча свічка. Не впала, но вмисно я трутив. (*Сьмієся*)
 І обрус вигорів, аж Петро лютий
 Все за ним плакав, бо в великі сьвята
 Ним престіл накривав ся. А та праведна писката
 Лиш пискувати й мене ганьбити уміла,
 Як за столом як пані сиділа,
 Як си хто дуже веселої засьпівав,
 Або до келішка за богато налляв.

ХИМА: То-то-то Марку, добри-сь зробив!
 Коб так ще був єї очи підбив!

ПРОКІП: Можна і то зробити, ще час не втік.
 Нема, що терпіти, як хто допик.

МАРКО: Та добре кажеш, Химо, тоті єї очи
 Такі невинненькі, як які дівочі.

ХИМА: А дівувати хоче з дочкою; знаєш?
 А хто то вигадав бабі дівку вдавати?
 Вдова, баба тай вже,
 Дівкою вродила ся, але бабою вмере.
 А от я собі й дівувала й хлопцями перекидала,
 Але пізнійше ліпшого розуму набрала:
 Віддала ся, хлопа маю, дітий ся діждала;
 От і тепер я жінка, мати й господиня.
 А що то варта сива дівчина?

ПРОКІІІ: Нічого не варта. Не варта дівувати
 На то дівка вродила ся, щоби віддаватись.
 Добре ви кажете кумонько Химо,
 Що нічого не варта сива дівчина.

ХИМА: А бач Марку? Ти й не пробуєш
 Своїй дівці в голову розум нагнати,
 А як до набожниць поволочесь, не віджалуєш,
 Що 16 літної не хотів віддавати.
 Ох матенько-ж моя!

Куб які набожниці не взяли від мене моєї Рузі! *(Плаче)*.

ПРОКІІІ: Та не плачте кумунцю Химо.
 Не віддасть ся Рузя? — Се немисливо.
 Не знаю, чи є де на сьвітї так хитка билина,
 Як молода хороша дівчина.
 Так і Рузя ще ся відмінить,
 Замуж вийде, дівоцтво покине.
 Онаж не без серця, не без чувства.

ХИМА *(з журбою)*: Ай — без чувства, без серця,
 чуєте. —

А пискате! В словах єї не змудруєте.
 Якесь Ангелятко зробило ся з дівчини.
 А все то з Маруньчиної причини.

ПРОКІІІ: Як так, то конечно щось треба робити,
 Не дати дівчині через ню утопитись.

МАРКО: То то я бідний нещасливий.
 Всьо на твою голову Марку, бо ти за добротливий.
 Та порадь бабо, що маю робити
 Тай ви Прокопе, щоб якось то скінчити. *(Плюнув)*.

ХИМА *(спокійно, дорадчо)*: Знаєш що? Послухай
 Марку:

Тра ту набожницю й єї доню почварку
 Стримати, як днесь понесуть що до церкви,
 Повідбирати всьо і подерти.
 Най не чванить ся, не величаєсь,

Що дар єї в церкві пишаєсь.
 Затримай; всьо одно, чи та чеснотлива,
 Буде нести, чи єї доня встидлива
 Чи Михась той сьвятенський-дівичий,
 Що хотївби ходити в спідниці, —
 Так чогобудь ся любить встидати,
 Як би такі всі, не булоб за кого віддаватись.
 А то вам куме, всі подівіли!
 Для сьвіта геть здеревіли.
 Дурні. Як би так я вдовою зістала,
 То штири рази ся віддавалаб.

МАРКО: Та покиньно раз ти відданице
 Тото віддаванє, а радь но розкішна вдовице,
 Як нашу кривду пімстити.
 Но кажу в перед, що з нею не буду ся бити,
 Бо она й єї діти мене пізнають,
 А потім гарешт і ганьба мене чекають.

ХИМА: То пішли кого, як сам не можеш.
 Ой я вже виджу, що ся не відважеш.
 Боїш ся, чи не хочеш, ти бабію.
 Я через тебе й сама вже дурію. *(Плаче)*.

ПРОКІП: Та жінка вам добре, Марку, радить,
 То хотьби й я піду, се не завадить.

ХИМА *(потїшена)*: То не завадить, а добре
 й конечно.

Скрийте ся в місце безпечне:
 На першім скрутї дороги густїї корчі,
 Засядьте, не бійте ся, ви чужі,
 Они вас певно нїяк не пізнають,
 А нести офіру й славитись попамятають.

*(Сьміє ся голосно, злобно, тїшить ся хитрим
 пляном)*.

МАРКО *(думає, гладить ся по лиці, злобно під
 носом усьміхає ся, і в задумі поволи говорить)*:

Добра гадка Прокопе! чи є що ліпше?

І мені буде лекше і жінці веселїйше,
 Як сьвятуня трохи носом покрутить,
 А моя Рузя з Марунькою сі розлучить,
 А потім замуж вийде.

Тото мені втішна зіронька зійде!

То си, куме, погуляєм! *(підскакує і тупає, Хима
 сьміє ся)*.

Вже наперед вас за старосту запрошаєм.

(До Хими): Правда стара?

ХИМА: Правда мій любий.

МАРКО: А хороба на біду
Тай на Мошкову бороду!
Де наша утішителька, бабо?

(Хима з утіхою виймає зза лавки фляшку, подає,
приносить великий келїшок).

МАРКО: Випиймо кумцю на замуж Рузі,
В здоровлє нашій тай моїй подрузі.

(Хима попід боки тримає ся, сьміє ся глумо).

МАРКО (підносить налятий келїшок, каже):
Дай вам Боже здоровля! заляймо хробака!
Най ся біда скажить,
А вам в дорогу ніхто не влазить!

ХИМА: Чуєте куме? Га-га-га, (голосно під-
ступно сьміє ся, як перед злочином).

ПРОКІП: Го-го-го! Я на то вчений. Дай Боже
й вам і вашим діточкам, і нам всім! та дай Боже,
Господоньку небесний!

МАРКО: (випив). А-а-а. Моцна пся-юха!
Але то не хтобудь пє в одного духа —
То старший брат! Ох якби піп знав!?..

(Всі трое сьміють ся глумливо. Марко наливає
Прокопови).

(Заслона спадає).

ДІЯ II.

Відслона I.

ЯВА I.

(Сільська дорога через лісок крутить ся поза густі
і високі корчі).

(Виходять лиш трошки зпоза сцени всі трое:
Маруся, Михась, Ганя. Стають. Маруся собі по-
правляє тлумочок досить великий, біло завинений, при-
криває виглядаючі рожі. Михась несе також 2 пакуноч-
ки меньші, всьо завинене, Ганя несе оден, котрий подо-
бає на завинене полотно. Всі діти гарно вбрані до
Церкви).

МИХАСЬ: До церкви вже недалечко —
За тими корчами лиш через гречку

До церкви на горбок через ріку.

Ой там людей буде без ліку.

ГАНЯ (*підхоплює*): Так, як тамтого року.

Памятаєш Михасю?

МИХАСЬ (*живо*): О тямлю: таких людей було!
Від пісень аж по лісі гуло.

МАРУСЯ (*весело*): А ми з мамцею так красно
престіл Серця Ісуса вкрасили!

А образ цвітами неначе закрили!..

Добре, що в церкві нема ще нікого.

Ще 4. година, відправа в 7. людей буде много.

Ще мусимо по ключі піти до єомосця,

Що приймали тата, як гостя.

Мусимо скоро церкву втворити.

Мамця казали до шестої все зробити

І прийдуть самі подивитись.

ГАНЯ (*з плачем*): Ой нема того року нашого
татуся!

Нема з ким до церкви йти, лиш мамуся

З нами в маю до церкви ходили,

Бо тато хорі — все на ліжку молились.

(*Всі діти втирають сльози*).

МИХАСЬ: А я все перше з татом приходив —
Церква замкнена була, я ключі приносив.

Тато входили, горячо і довго молились.

Потім їх дяки до утрень просили.

На Службі Божій красно сьпівали,

Люди аж головами хитали

І до хорів ся обертали.

(*Маруся зітхнула*):

ЯВА II.

(*Доходять до корчів на скруті, випадає Прокіп, біжить просто на Марусю. Діти сильно кричать*):
»Ой Мамо ратуйте! Ой Мамцю, злодій, розбійник!«

(*Вкинули ся втікати, але Прокіп тримає Марусю і відбирає від неї клунку. Михась кричить*):

»Що ви хочете? Пустіть її, то моя сестра.«

(*Маруся не дає клунка, сильно плаче і благає*).

Пустіть татусю дорогенькі, то до церкви, то для
Найсолодшого Серця Христового, Оно вам за се за-
платить, як пустите.

ПРОКІП: Давай ту! Дай сюда, кажу! (*Відгинає пальці з її кулаків*).

ВІДСЛОНА II.

ЯВА I.

(*То саме місце в лісі*).

(*Маруся й Ганя заливають ся сльозами. Виходять з ліса на дорогу, за ними Михась*):

МАРУСЯ (*з жалем*):

То раз лукавий чоловік! — всьо нам забрав,
Як розбійник напав і серце мав
Дивити ся на наші сльози!

Не пошанував, що Св'яте та Боже! —
О Боже наш, Боже! Що то тепер буде?
Колиж матінка жаль той забуде?!

Як її станем розповідати —
То то она буде гірко ридати!..

(*Плаче, сідає на траву над дорогою, в тім місци, звідки випав розбійник. Затулила хустинкою очи і шльохає. Ганя собі плаче. Михась також очи втирає і заходить ся з плачу тихонько*).

МАРУСЯ (*підносить заплакані очи до неба*):

О Найсолодше Серце Христове!
Ми бідні сирітки Тобі з любови
Несли цвіточки, обрус і віночок —...

Тепер лиш вінок зі сльозочок
Від нас прийми й від нашої Мами, —
Будем Тя витати слезними очами...

О Серце Ісусове Солоденьке!
Потіш нашу маму і нас сиріток
Так, як потішилось, як ми вінок

Тобі, Серце, плели і плакали,
А потім пісоньку Тобі сьпівали
Й весело до церкви поспішали. —

Ой приблизили ся безбожнії руки,
Нанесли нашому серпеньку муки,
Нанесли смуток любій матінці,

Ой бо заплачуть по Божому вінці!!

(*Плаче, лице затуливши руками, Ганя також*).

МИХАСЬ (*стоїть при дорозі*):

Люба сестричко, не плач, не смути ся,
А новими цвітами розвесели ся,

Котрі ми взбираєм, Христу занесемо,
 А завтра другий віночок сплетемо —
 І Образ Серця Ісуса вберемо. —
 Не плачте Сестрички но пригадайте,
 Що маєте мамцю, сказати їм всьо поспішайте.

(Бере за руку Марусю і Ганю.)

МАРУСЯ: Ходім Ганю. *(Плаче)*. Ой як то сумненько з нічим повертати

І мамці смуток напроваджати!

Ой чи на то нас они виправляли

Щоб ми злодіям, а не Ісусови дар взяти дали,

Щоб ми не Серце Христове, но злобні руки вкрасили

Віночком, що го матінка слезами зросили?!...

(Маруся іде і плаче, кажучи):

Ой як ся покажем, з якими очами

Перед мамою, що ревними заплачуть сльозами?!..

ГАНЯ: Ой жаль мені мамці, що плакати будуть,

Ой они того не скоро забудуть!

Ой на нас то тре нарікати,

Що мамця бідні будуть плакати!

МИХАСЬ: Сестрички не плачте, бо все вже пропало,

А миж невинні — з нашої причини то ся не стало. —

Мамуся знають, що пригоди всякі

Нераз зайдуть. Можуть напасти і розбишаки.

Ми не могли ся оборонити,

Ані єго прослідити;

А то ще і другий був з ним,

Даремно було гнати, —

Хиба в розбишацких руках пропадати.

МАРУСЯ *(успокоюючись)*: Та я мамці сама скажу що ми є невинні..

Що розбишаці зроблять сили дитинні?

ГАНЯ: І я також скажу, що якийсь злодій

Там нас ограбив, а потім втік,

Куда ми безпечно ходили з року на рік;

Волоцюга якийсь, бо по лиці і по ході

Немож го було ніяк розпізнати.

МИХАСЬ *(переконуючо)*:

Але звідки ту взяв ся той злодюга?

Я го не знаю, то мусить бути далекий волоцюга.

МАРУСЯ (*Нараз доглянула з далека маму, з плачем боязливо*):

Ой вже мама йдуть.

ГАНЯ (*з плачем*): Ой мама — що то буде?!

МИХАСЬ (*зітхнув*): Івась також іде.

МАРУСЯ: Вже мама йдуть і не знають, що то
ся стало,

Що украшенє престола пропало —

Ой Боже наш, Боже. (*Плаче*).

МИХАСЬ: Деся певно гадають, що ми прикра-
сили

Престіл і образ і йдемо назад, а ми ся спізнали.

Таж мама на шесту прийти обіцяли,

Як нас до церкви з цв'ітами виправили.

ГАНЯ: Ой-ой-ой-що то буде, що то буде!

МАРУСЯ (*зблизившись, обтирає слези*).

ЯВА II.

МАТИ (*трохи здалека; на малих видівнях зза стїни здивовано*):

А що там Марусю, Михасю — чого ви йдете назад —
Чого ти плачеш Ганю?

(*Маруся стає голосно шльохати, а Михась плаче тихо*).

(*Ганя ще дужше плаче*).

МАТИ: Діти мої! Чого ви плачете? Що то
такого?

Що вам ся стало, щось може страшного?

ГАНЯ: Ой мамцю, мамцю... (*плаче*).

МАТИ (*вже коло дїтий, питає ся Марусї*):

Що то такого Марусю — чи вас хто бив по дорозі?
Чи занесли до церкви обрус, лїлїї, рожі?

ІВАСЬ (*За той час гласкає Ганю по личку, цілує і каже*): Цїсьо Ганю, цїсьо-моя Ганусю, моя Сеструнцю — не плач — що тобі?

МАРУСЯ (*через плач*):

Ой мамцю — злодій якийсь напав і обграбив нас.

(*Мати дивить ся зі страхом в сторону дальшого лїса*):

МИХАСЬ (*серед плачу злісно на злодія*):

То мамцю як ми до густих корчів приблизились,
До першого скрута від дому відбились,

Вилетів нагло з ліса якийсь злодюга,
 Цілком незнаний, далекий волоцюга
 Впрост до Марусі і став видирати,
 А Маруся і Ганя взяли страшно кричати,
 Но з гущавини трудно людей докликатись.
 Не помогли Марусині сльози й Ганині плачі,
 Хоч від каменя мого упав, скочив в корчі,
 Без чувства на сльози сирітські, мене не злапавши,
 Мене і сестрички страшно проклявши.
 За ним у корчі я вмить побіг,
 Но прослідити єго вже не встиг.

МАТИ (*заломавши руки, жалісно*):

І всьо від вас взяв той чоловік — нічого не лишив?

МАРУСЯ (*з плачем*): Так мамцю — всьо.

МИХАСЬ: Всьо до чиста, мамцю. Анї одної
 квіточки не зіставив —

Такий страшний чоловік лукавий.

МАРУСЯ: Я єго, мамцю, просила — благала,
 На Серце Ісуса, на долю сиріт заклинала,
 Своім батеньком, вуйцьом називала;
 А він мені руки крутив, пальці відгинав,
 Ганю від мене тручав,
 Все від нас видер, за Михасем гнав.

МАТИ (*ломить руки, в смутку ходить поперек
 дороги, починає плакати і питає*):

все вам видер, до одної цвітки, свічки, вінок і
 обрус?

ДІТИ: Так мамцю дорогенькі. Але не плачте
 Мамцю — вже досить ми наплакались.

МАТИ (*закриває лице й очи хустиною і плаче
 так*):

Деж нещаслива я сподівалась
 Біди моїм дітям в безпечній дорозі,
 Де ще ніколи в спеки, ні в морози
 Ніхто не напав на нікого —
 Ой мусить то бути рука ворога мого!
 О Серце Ісуса! — нещаслива я, бідна
 Певно не булам сеї ласки гідна —
 З дітьми радісно Тобі поклонитись,
 Твій Сьвятий образ і престіл украсити.

(*Діти за Ганею*): Не плачте мамцю, то ми винні,
 ми вже оплакали нашу любу страту!

МАТИ (*ломить руки і плаче*):

Ох Боже мій! О Пречиста Діво! Чого ще за мало
моїм ворогам,

Що роблять кривду й сьвятим Образам?!.. —

Ой коли вбачу днесь опущене Серце Ісуса,

Від плачу й смутку не утуплю ся!

О Серце Ісуса! — щож Ти завинило

Що серце людске так скаменіло?

Чомуж позволяєш сонїньку зійти,

Як не дають сиріткам до церкви дійти?!

Ой чом не можна стримати річок,

А чом то кривдять бідних сиріток?!

Ой чом не стримують в бігу зірочок,

Чом завертають від Бога моїх діточок?!

Чом не боронять віночка весільній княгині,

А видирають цвѣт для Ісуса дівчині?! —

(*Діти окружили маму, успокоюють, цілують, самі заплакані, она спустила заломані руки до долу, стоїть поміж дітьми і плаче дальше*):

МАТИ: Ой чом мені не судило ся нині до церкви

Весело з дітьми прийти і в сердечній жертви

Образ Серця мого Ісуса Найдорожшого вбрати?!

Хибаж не так має вівтар зістати,

Як тамтих літ — цвѣтами вбраний;

Хибаж я плела й оплакала вінок лїлійно-рожаний

Й обрус дорогенький на вівтар купила,

Щоб рука грішна тим наситилась?!

Ой чиж мому Ісусови буде лїпше нині,

Нїж плащаницею вкритому в гробовій яскині?!.. —

Ой коб єіомость були сподівались,

На мене-б з прикрашенєм престола не здались!...

Ох! — Мої до церкви все доходили,

А днесь не дійшли, сльозами ся вкрили,

Як з похорону їх тата недавно. (*Плаче*)

Ой нема то вже як-сиротам жити славно,

Нема вже кому дітий боронити,

Не мають вже з ким до церкви ходити.

Батеньку любий! — глянь на свої діти,

Як они прекрасно, сьвяточно одіті,

Як до шлюбу на вінчанє

З віночком і цвѣтами днесь поспішали;

А тепер — сиротята обідрані,

Сльозами на дорозі залялись...

(Діти плачуть, особливо Маруся, . Мовчанка серед плачу, потім):

МАРУСЯ: Не плачте мамунцю, серце жаль сиротам роздирає,

Як люба їх мати ридає.

Жаль то матінці бідної сирітки,

Жаль і сирітці любої матінки.

(Діти всі за Івасем): Не плачте мамцю! — нам дуже жаль, як Ви плачете.

МАТИ: Ой якжеж мені гірко не ридати,

Коли сльозам не уставати

Кажуть смутки за смутками, — коли я нині

Престіл і Образ Серця Ісуса в сьвятині

Обмаїти сердечно хотіла?

О як солодко булаб раділа!.. —

А тепер Образ опущений, престіл не украшений

І мої сироти ворогом перестрашені!

О як то тяжко з ворогами жити!

Як гірко мамі на кривду сирітску дивитись!

(Підносить руки): Боже! — Ти знаєш зависть ворогів

І як ненавидять праведних вдів! (Плаче).

Ох якже мені стримати слези,

Коли мені спільна доля берези

На роздолі плачучої, як листочками

З маленькими дітьми берізками

Жалібненько шумить потрясає?! —

Так бідна мати з сиротами ридає.

Гне ся до долу береза з берізками

Під вітром буйненьким,

Стала жалібну пісню сьпівати; —

Стогне і мати з сиротами

Під горем тяженьким,

Зачала з дітьми гірко ридати.

Сьпіває береза, досьпіває за вітром легеньким —

Серце мамі болить з сиротами, — за лихом кождень-ким.

ДІТИ: Мамцю! — не плачте так страшно!

Мамцю не плачте — нам дуже лячно!

(Тиснуть ся до неї).

МИХАСЬ (переконуючо): А береза мамцю все не сумує.

Бо деколи й легенький вітрець не подує.

І лише сонічко з неба сіяє —

Тоді береза собі й дітям слези втирає.

МАТИ: То правда синку, що береза від шуму
нераз утихає,

Но за то гілячки до долу завсїгди має,

Тому і плачучою називаєсь.

І як повіки до плачу ся спускають,

Так галузки у берези до долу спадають.

І коли то у других дерев гілячки в гору ростуть,

Лиш у одної берези до долу ся гнуть.

В більшості радість, в меншості смуток; —

Жаль нам звисаючих єї галузок.

А як опущене тоє в неї доглянем,

Плачучою звемо, нам жаль єї стане.

Так і сирітки не, як иньшії діти

Бавять ся й веселять ся, —

Бо меньше їх і сумно їм в сьвіті.

МИХАСЬ: Що то значить похил галузкам,

Як шуму нема листочкам,

Як вітер березою не хитає,

Гілячками не страсає!

Як тоді береза від плачу утихає,

Так часом мати зі сиротами від сліз ся втирає.

Коли Ісус нам утіху зготовив,

То неможливо, щоб нам відмовив.

Ісус пропавших цьвітів не жадає,

Коли хтось добру воленьку має.

Що розбишацька сила лукава

До церкви нині дійти нам не дала,

Сим не журіть ся, бо ще зайдемо

І »Днесь вселенная« ще заведемо.

Бо на любов Ісуса кленемось,

Що образ Ісуса ще нині вберемо.

Чим вітер для берези,

Тим смуток на слези: —

По вітрі березу спокій обгорнув —

І для Вас, мамцю, вже смуток минув.

По смутку до серця витає погода

Так, як по бурі цьвіточки города

Головки підносять,

До церкви ся просять

На віночки, на жертви —

Маєте знов чого сльозоньки втерти.

МАТИ (*успокоюючись*): Ой щож би я їдобрий
 синочку дала,
 Як би я перший дар відшукала:
 Обрус найстаршою сиріткою вишиваний,
 Віночок слезами сиріт оплаканий!

МАРУСЯ (*весело*): Сліз мамцю маєм доволі,
 Як буйного жита у полі.
 А лїлії й рожі еще процвітають,
 На вінок для Ісуса чекають.
 Перший віночок пропав і обрус,
 Но прийме серце і слези Ісус.
 Цвіток назбирати ще легко
 І до церкви не дуже далеко.

МАТИ: Перестань моє серце смутитись,
 Дай ся сиріткам вже утішити!
 Діточки любі-сирітки!
 Потїха приходить сама не знаю вже звідки
 Що направити можна дар утрачений
 І вівтар буде украшений.
 Відводите мене від плачу,
 А в очах же ваших сльозоньки бачу.
 Але не плачте — Бог з нами,
 З дрібненькими люблячими Їго сиротами.
 В нїм ми надїю всю покладаймо,
 В Нїм Найсолодшого Отця привिताймо,
 Лїпшого від тата, що ми поховали
 Й від мами, з котрою ви сирітками зістались.
 До Небесного Отця пригорнім ся,
 По Волі Ісуса »Отче наш« помолїм ся.

(*Клякають всі при дорозі, очи підносять до гори,
 всі успокоєні, повтаряють за мамою »Отче наш«.*)

Мати встаючи з дітьми): Ох як солодко молитись
 до Бозі
 Сиріткам з мамою на дорозі... — (*Зітхнула*).

МАРУСЯ: Ще треба і пісеньки,
 Щоб добре пізнати,
 Що ми є дійсні сирітоньки.

(*Плаче Маруся, за нею Мати. Маруся дальша*):
 А я так солодко »Отче Наш« відмовляла! —
 Ще би ся конче пісенька здала,
 Щоб мило Небесний Отець споглядав
 І від сиріток першую пісеньку на дорозі приняв.

МАТИ (*клякає, за нею діти*): То засьпіваймо
Й сирітску долю Богу віддаймо.

МАРУСЯ (*зачинає, за нею всі*): Небесний Отче,
Всесьвіта Творче!

Ми діти малі
Кличем з землі

Помилуй нас!

Бо Ти споконвіка
Сиріткам Опіка!

МАРУСЯ (*плаче*): Тепер ми правдиві сирітки,
Бо ми на дорозі благали опіки.

МИХАСЬ (*сміє ся до Марусі*): Але ми ще не
круглі сирітоньки,
Колисьмо не стратили ще матіноньки.

(*Зближає ся їти з мамою. Діти тішають ся, мама
его цілує*).

МАТИ: Мій синцю коханий, моя ви діти потіхо!
При вас не страшне мені лихо.

МАРУСЯ: Ох як солодка сирітська пісня!
Я так бим дальше сьпівати хотіла! —
Мені так солодко — Ісуса благи-б уміла! —

МАТИ: Ту не час доню, пісоньку по дорозі
співай,

Спіши ся — фіялок, лїлійок і рож назбирай.

Тим я однієйним перестану смутитись,

Як буду на вкрашений Образ дивитись.

Роби Марусю, щось обіцяла,

На вас я діти здаю ся, буду вас в церкві чекала.

Я знаю, Марусю, що ти є сьпівуча голубка.

Дай Боже, щоб ти, як Ісусова любка,

Їму на віки новеньку пісню сьпівала!

О коб я того хоч по одній з дочок дочекала! (*Зітхну-
ла*).

(*В тім місци збігає ся якась стежка з дорогою*).

МИХАСЬ: Не йдїть же Мамцю, куда ми ішли,
Щоб часом розбійники й Вас не зайшли,
Не покалічили або й забили,

(*Показує пальцем стежку*):

Можеб ви на тую стежку вступили.

Хоч дальше тудя, но безпечно зайдете,

Пригоди нещасної таки оминете.

МАТИ (*дивить ся на стежку й дорогу, потім*):
 Ну добре діти — вже не журить ся —
 Я стежкою піду, ви на цвѣти спішіть ся.

МАРУСЯ: А може до єюмостя підем
 І о цвѣти просити будем.
 В городі їх найгарнійші є цвѣти,
 Ідучи з церкви чудують ся все ними діти.
 Єюмость нам певно їх не відмовлять,
 Ще і цукорків нам наготовлять.
 Цвѣтків так скоро трудно взбирати,
 Нїм назбираєм, то стануть вже в церкві сьпівати.
 Ми по сусїдах за лїлїями і рожами рано ходили,
 Они за далеко — можеб зборонили.
 Бо і в нас в городочку
 Було повно цвѣточку,
 Але для любого тата ми всьо позривали,
 До трумни, в могилу й на грїб віночки поклали.
 (*Плаче, а з нею і всі діти*).

МАТИ: Діточки цитьте, — вже плакати не
 треба!

Татусьо з високого неба
 Миленько на вас поглядає,
 Ваші віночки й любов памятає. (*Зітхнула*).
 А тепер вже ідїть, — не можна гаїтись,
 Єюмость просити мусим о цвѣти.
 (*Ідуть всі разом на стежку*).

Они дуже добрі — на нас памятають,
 До нас все приходять і всіх потїшають.
 (*Заслона спадає*).

ВІДСЛОНА ІІІ.

ЯВА І.

(*Знов хата Марка. Хима сама в хатї покручуєсь то сюди, то туди, то з кухнї, то до кухнї; все рипає дверми і раз-враз дивить ся в вікно, нетерпеливо когось виглядаючи і говорить*):

ХИМА (*Сама*):
 Чекай відьмо! Ти си попамятаєш
 Сьвятенською і славною бути,
 Навіть ся не догадаєш,
 Хто тя навчить порядку.

Якбиς знала, тобиς дала й десятку.
 Щоб ся викупити з нещастя.
 Не поможе ти й Воробцева Настя, —
 Дай му Боже царства небесного й вічного щастя —,
 Го-го-го! Настя відьма —
 Пся кров — добре знає заклимати і зашепчувати.
 А як возьме зіле курити, обвивати і задмухувати,
 Аж ляк до костий проймає.
 А я! Бігме! Щобим так жива порога не переступила,
 Жи яким ся була перестудила,
 Том була в неї. Здавало ми сї, що і в раю
 Ліпшого здоровля не дають.
 Бігме! — Хрестоньку Сьвятий! Та таки так!
 Бігме, що так!
 Агі на него! Чомуж він не приходить —
 Той старий пес — тай другого пса не приводить,
 Того Прокопа дурного, як сам?
 »Який пан — такий крам«
 Не дурний вигадав. Присесто Боже, що нї!
 І всі хлопи дурні.
 Їм коби жінка й горівка,
 Не хтілиб вмирати до віка.
 Всі вони-б ся засмерділи,
 З голоду пухлиб, нічого-б не їли,
 Якби не жінки — не кубіти.
 Ївавт! — На що ті хлопи волочать ся по сьвітї!
 А най їх всіх хвороба возьме,
 Най виздыхають всі до одного!
 Не булоб і для мене клопоту много.
 (*Стрепенулась Хима, вдарила себе по устах*).
 А бодай тебе писочку викрутило тай перевернуло!
 Та якеж би моє жите було,
 Якби мій хлоп умер, або ся стратив?!
 (*Заломлює руки і голосно плаче*):
 Ой хтож би мене тоді порадив!
 Хтож би дав хліба менї з діточками! —
 Ой хвороба-б мене взяла з моїми проклонами!
 Ой якеж-б я Рузю мою віддавала,
 Ой деж-би я їй посагу взяла?!
 (*Оптирає слези, глядить в вікно і каже*):
 А бач фарисейко — бач?
 Нинї дістанеш файний колач.
 (*сьміє ся, задерши голову*).

Навчить тебе розуму кум Прокіп,
 Не допоможе тобі й сам піп
 І та твоя паняночка —
 Е-е-е вічна до смерти дівочка —
 Тай ще моїй Рузи дівоцтво вмовляє
 І живцем між Святих єї пхає.

(Хитає головою): А хотьбим сконала, то мою
 Рузю

Силами всіми на замуж принуджу!
 Нема що довго чекати,
 Треба їй хлопця шукати.

(Дивить ся в вікно).

Ой чомуж ти собако ще не приходиш?
 Чом ти їй раз вже дороги не загородиш?
 Чом она праведницею й славною такою?
 Чом єї правда все йде горою?
 Де тільки она між люди піде,
 Все на хлопів тай на бідні баби в гори їде
 За веселі й любовні розмови.
 Не допустить вже навіть до правдивої мови,
 Як та, а тамта щось зробила,
 Не дасть аби котра сі більше напила.
 То але! — небесниця! — бодайсь єї заснітила!

ЯВА II.

(Отвиряють ся двері, наперед Марко, за ним
 Прокіп. Марко несе Ганнин пакунок, Прокіп Мару-
 син і Михасів. Марко сьміє ся глумливо, як по побіді).

МАРКО: Ге! — диви ся стара! вжесьмо дістали;
 Чогосьмо так дуже жадали.

ПРОКІП (запер двері, сказавши ще при вступі):
 »Добрий вечер, кумо!« Сьміє ся голосно).

МАРКО: Вже ти не буде за праведницю мар-
 котно,

А й мені не буде турботно.

ХИМА (сплеснула в долонї, з усміхом, покванно
 бере від Марка пакунок, мацає пакунок, питає вдоволя-
 ючо):

Щож то є? То ти відібрав, Марцю, чи кум?
 О Бог вам дав Небесний на ум!

МАРКО: Та то не я на ворогах здобув,
 То кум. — Бодай здоровенький би був!

Я тільки нїс, я в лїсї стояв,
Як він дітискам ворожим се відбирав —
Дай му Боже здоровля!

(Дивить ся на Прокопа, сей з усміхом глядить на него й на Химу).

ХИМА *(покванно розвиває пакунок Ганї (обрус), в гору підносить і з поважним злісним глузованєм)*:
А видиш Марку — на що то сї она розщедрила,
Навишивала, нагачкувала тай накрутила?
А бодай би си була на смерть то купила!

ПРОКІП і МАРКО *(придивляють ся обрусови)*:
А я! Хороба — фayne аж страх!

ХИМА: Але й дороге, вишукане, аж лячно.
Менї аж самій робить ся мрачно:
То шовк найдорожший, золотая коронка!
А де вона золотих ниток взяла та сьвята воронка?
Бігме, що з 20 папірків за се заплатила!
Ту того нема — она до великого міста ходила.

(До Прокопа поважно):

Я мала питати, що то вам куме ту во на чолї?
Набіг вам мозіль, чи спухлисьте по пчолї?

ПРОКІП *(сьміє ся упокорено)*: Е та то нічо
незначить,

Хоть трохи пашить.

Який невинненький? — Як яка дівчина, —

А недобрий, як собачина.

А най го возьме хороба,

Що за меткий, що за злоба. —

Як стало камінем кидати,

Не мігем ся нїяк обігнати,

Нї оден не хибив —

Мушу на плечах кілька горбів мати.

С-с-с болить хороба.

ХИМА *(злісно вимахує рукою)*: Ге-ге то добрий
драбочок

Шкода, що з него такий паняночок.

(Ще раз придивляє ся обрусови і їм показує):

То так паняночка та накрутила,

Від якихсь там набожниць переняла,

Щей і стару привчила.

Все до набожниць до Василіян на відпусти ходить,

А до хлопців нічого мудрого не заговорить!

Дам я тій сучиній дочці,

Най ся їй покрутить тепер слезочка в очці.
 То маєш за мою одиначку Рузуню.
 Не даєш виходити їй замуж, Ангельська дівуню!

(До Марка тихо):

А де вона Марку? — Добре гляди,
 Де діти, — пошукай і десь заведи,
 Щоб не підслухали й не розголосили
 Тай тій сьвятенській не подоносили.
 Памятай Марку, бо буде біда!
 Не допоможе й жидівська борода,
 Котрую так любиш, ні церковна кадителька,
 Хоч ти старший брат, ні наша утішителька,
 Що там за лавою з весіля стоїть, —
 Днесь пробувалам, — ще добра — ще млоїть.
 Йди но — йди Марку — погляди дітий,
 А потім ся добре з кумом напий
 За здоровле і щасте моє
 Тай за кумове, ба тай за своє.

(Взяла ся попід боки і сьміє ся на ціле горло. Шукає за чаркою (великою) і знов):

Ото файно — Бігме! — То я щаслива нині!
 Навіть ми ся не сніло о такій новині!

МАРКО *(поставивши фляшку на стіл, виходить на двір, кажучи з гнівом):*

А деж ті дітиска? То то їх бити.
 Не дадуть ми сї навіть горівки напiti.
 Тьфу. *(плює)* щезай бідо!

(Виходить, запирає двері).

(Хима ще пильно придивляє ся обрусови, потім приходить Марко до хати, заціпає двері і до горівки, наливає спішно):

Дай Боже здоровля куме!

Мушу запити порох з соломи.

Кум відповідає: Дай Боже нам всім.

ХИМА *(цікаво до Прокопа):* А хто то ніє?

ПРОКІІІ: То тая несла молодша —

Також собі виглядає хороша.

ХИМА: Е — з тої ще можуть бути люди,
 Але зі старшої пожитку не буде.

Бігме — пропала дівчина,

Думає си, що она ще дитина.

(По тім іде до Марусиного пакуночка і каже цікаво):
 А що ту є?

ПРОКІШ: То несла та, як ви кажете: сьвята
паняночка,

Що замужу не хоче, хоть красная дівочка.

Щем зроду такої не бачив — ай-ай-ай —

Та єї йно замуж віддавай!

Фе! тьфу! (*плює*) зварювала, втопити ся хоче дитина.

А що то варта сива дівчина?

ХИМА: Нічого не варта! А я не казала?

Я то ще маленькою знала.

(*Розгорнула пакуночок, розкриває красний вінець з рож, лїлій, фіялок, і дзвіночків і каже*):

Га-а-а! — Видите? Що то она понаплїтала?!

Бодай би си була до гробу поклала

Так як недавно своєму татови,

Що тя все Марку своєю славою мучив, твому катови!

Такий віночок, аж гей!

Такий сам він мав у трумні — той фарисей.

Такий вінок до церкви на офіру?

А на що? На то, щоб мою шкіру

І серце пекла єї слава,

Що то не я дала, а она лукава?

ПРОКІШ (*прицмокує*):

Ото! Щем з роду не видїв такого віночка.

Навіть княгинин не такий красний з барвіночка.

МАРКО: Ой барвіночку, — барвіночку!

Мушу я тя вложити на Рузину головочку.

(*Хима, оглянувши вінок, кидає на землю під лавку*).

МАРКО: На щож ти вінок кидаєш — стара?

Та то красний такий — мене мало не вхопить мара.

Возьми — сховай — може єї тобі або Рузи придасть,

А може і жид щось в місті за него ти дасть.

ХИМА: Зварював? На що єї оно для мене здало?

Хиба в нас в городї цвїтів за мало?

Я го спалю і попїл розвію,

По сьмітю геть розсію.

Сховати? То але! — щоб Рузька Марунці сказала?

(*Плескає руками*):

Тоб то я бідна тоді єї мала!

(*Дивить ся в вікно*).

А чи не йде вона?

МАРКО: Та про мене! — Роби си, що хочеш.
От сїдай — може си хроба запоморочив.

(До Прокопа): Та випийте куме до куми,
До мої старої піячки (*сьміє ся*): Хими:

ПРОКІП: На здоров'я ваше кумо тай діточок,
Щобисьте мали ще більше дочок!

Що вам з самих синів прийде,
Як одиначка сї втопить — замуж не вийде?

Все так буває, що при горівці
Чоловік усе думає й говорить о дівці

ХИМА: Так мусить вже бути: кого утішає го-
рівка,

Тому сї має пригадати і дівка.

Пригадають ся танці, гульки — літа парубочі,
А бабі парубочок хороший і літа дівочі. —

ПРОКІП (*одним душком випиває велику чарку*):
А-а-а! Моцна псяюха!

Добре, що нема ту попа, — мого пароху.

Він все против горівки йде,

А бє, як кого в неділю в коршмі знайде.

(*Наляв, подає Химі*).

ХИМА: Дай Боже здоров'я кумцю!

(*Прокіп відповів*).

(*Випила душком*).

А-а-а! То то файна. Бодайби спід каменя текла!

Щож, коли й в наше село сї тверезість заволоїкла. —

І нашому попови прийшло щось на гадку:

На горівку кричить, як на чортову матку.

Братство тверезости якесь заложив,

Коршма пуста — а бідного жида з торбами пустив.

Перше, бувало, не встидав ся чоловік пити,

А тепер бідні з горівкою мусимо критись.

МАРКО: Таку то піп на нас навів мозільню.

А ще си видумав якусь червнєву вечірню.

Вже знов до церкви йти мені час,

А їніт по маєвих вечірнях єще не погас.

Якесь си видумав Серце Ісусове,

А я споминаю все слово дідусеве,

Що Серця Ісуса не треба,

Бо тільки з цілим Ісусом знайде ся до неба.

ХИМА: Таж певно! — А тая побожниця про-
падає за Серцем Ісуса.

Видите? — Не жалувала такого обруса

(*Показує, розвиває*).

На той престіл, жи я перед ним не молю ся.

(Іде до Михасиноного пакуночка, розвиває і):

Чекай, а що то буде? А то хто ніс?

ПРОКІП: Та той паняночок, що ви го називаєте.

А яке сьміле, метке і крикливе! — навіть не вгадаєте.

ХИМА: Гм — а ви гадали — нема що й казати.

Та якось от має до їмназий здавати,

Старий го хотів на попонька вчити.

То то ним буде стара сї гордити!

Та так го по дівочки виховала, чи таке ся вже вдало,

Що не подібне на хлопця — то так не пристало

Хлопцеві дівку вдавати —

Не буде могло між людей показатись.

Так го бунтує тота Марусенька,

Сьвіт му обриджує тая дівусенька. —

Го-го-го! — ту якісь цьвітники й аж чотири

Й цьвітяні китиці. Хтож ї тепер втихомирить!

О гірко за ними заплаче!

А в мене з утіхи серце аж скаче.

ПРОКІП: Але якісь дорогі, мальовані, порцелянові —

До престола до церкви цілком готові.

Ге-ге — то раз мудра купчиха,

Та сьвятенька Петриха.

ХИМА *(поскладавши все на стіл, дивить ся на то всьо, сьміє ся, взяла ся за пид боки і каже):*

Ото раз — Бігме! — файносьте зділали,

Щосьте їм куме то всьо відібрали.

Най вам за тоє Бог дасть здоровлєчка!

А деж наша потїха горівочка?

МАРКО *(охотно подає фляшку з чаркою*

А во-во, ту є — на маєш.

ХИМА: Наплю ся за ваше здоровлє кумцю,

Щосьте вирихтували тую сьвятунцю.

Го-го — принеслисьте менї крам,

Не втявби ліпше і дідько сам.

Ха-ха-ха. *(Наливає і не):*

Дай Боже здоровля менї, старому і вам!

ПРОКІП З МАРКОМ: Та дай Боже! Дай Боже здоровля і гроший,

Коби ся й трафив парубок Рузї хороший!

ХИМА: Боже вам заплать кумцю за добре слово,
Віддати ю мушу — Бігме! — всьо ми еднаково.

(Подає келїшок з горівкою Прокопови).

МАРКО: Що то є? — як добровільно не схоче
пристати,
То тоді прутами будем намагати.
Правда кумцю?

ПРОКІП: Правда любцю. *(і сьпіває, Хима
помагає):*

(Марко в часі пісні сьміє ся глуно ха-ха-ха).

Напиймо сі кумцю,
Напиймо сі любцю,
Напиймо сі кумасенько,
Сивая голубцю. *(Скінчив сьпівати і):*
Дай Вам Боже щастя й здоровля кумцю
Тай вам кумунцю!
Жиймо си многії літа,
Доки лиш можна, вживаймо си сьвіта.

(Тупнув ногою, як на весілю при танцю).

МАРКО З ХИМОЮ. Дай Господоньку Небес-
ний!

МАРКО САМ: Дай Боже нам всього добра,
Щастя, здоровля, кому що тра.

(Бере келїшок налятий від Прокопа і):

Та я стара до тебе наплю сі.
Як ти ше здорова, то не бою сі
І з пекла чорта самого.
Мать би му мордувало,
Засі від брата старшого!
Й сам піп перед мною сі мусить корити:
Не дам кадила, не буде кадити.
Дай Вам Боже всего добра,
А горівка най тече як з ведра,
Щобисьмо сі нею з худобов поїли,
А в небі все перші за попом сиділи!

(Сьпіває з Прокопом і Химой):

Пиймо братя, пиймо тут,
Бо нам в небі не дадуть,
Нім до неба дійдемо,
Ше й по штири шарнемо. І гу!

ЯВА ІІІ.

(На ту пісню, як Марко зачинає перше слово піснї, з'являє ся чорт, для них трох невидимий і разом сьпіває, але перекрикуючим голосом):

ЧОРТ: Пийте дурні, пийте тут,
Бо вам в пеклі не дадуть,
Тільки щастя маєте,
Що ся ту ще напете. Ігу! (Підскакує).

(Грає їм руками на носі).

МАРКО (дальше сьпіває сам без Прокопа і Хими):
За першою сьміятись, (Розуміє ся за першою чаркою)
За другою скакати,
За третою сваритись,
За четвертою жінку бити.

ЧОРТ (рівночасно): Будеш в пеклі валятись,
Чортам фости лизати,
Не буде що курити,
Смолу й сірку будеш пити.

(Чорт знов покривляє ся і підскакує).

ХИМА (зі сьміхом):
Але тобі Марку якось не складаєсь.
Всьо геть забуде піяк,
Но жінку набити, то все памятає.

МАРКО (подає Химі келїшок налятий і каже):
Не гнівай ся Химцю — то я си лиш так,
Коломийка за козак.

ХИМА (усьміхнена і розвеселена):
Таж так! Бігме! —
А що кому до того,
Як жінка набере —
Від чоловіченька свого!

А засї то всім, як бє чоловік!
Хлопа без бійки, —
Без битя жінки,
Нїгде не здиблеш хотьби й на лїк.

(Звертає ся до Прокопа):
На ваше здоровлє кумцю солоденький,
Шкода, що ви не муж мій хорошенький!
Но як старий мій умре,
Вмить за вас вийду — Бігме!

ПРОКІІІ: На здоровлє — та най нас Господь
благословить!
Вже ледви на сьвітї й моя стара сї держить.

МАРКО: А во-бач! — стара молодиця! —
 А не казав я, що ти відданиця?
 Лиш смерти моєї чекаєш
 За старшим ти братом не гонор,
 А Суду Божого ти ся не лякаєш?

ХИМА: А то що, старезний собако
 Гадаєш си може, що то ми всьо однако
 Як із тобою, так з другим ми жити
 Як ноги задреш, то може ся другий зі мною женити.

МАРКО: Що? — Другий? (Бє). На маєш другого,
 На маєш першого — на маєш третого.

(Хима кричить, плаче, втікає з кута в кут.
 Чорт за той час сьміє ся страшно, аж качає ся по
 землі. Прокіп змішав ся, не випив горівки).

МАРКО: А я ще тому другому дам, де він є?

(Прокіп капелюх на голову і в ноги).

МАРКО: Ідеш собі дурню?! Ти такий кум?!
 Лети си на штири вітри, на пятий шум,
 То ти ми жінку будеш відбирати
 Іди най тя женить чортова мати.

(Чорт его фостом по зубам). (До Хими):

А ти стара, плюгава публіко
 Скорше на тебе наложу я віко
 Чекай — як ти шпурну в гріб землі жменю
 Зараз таки сї з другою вженю.

(Біжить за Химою, хоче бити, Хима втікає на
 двір. По хвили приходить Марко до хати і в дверях):

ЯВА IV.

МАРКО: А бодай ті взяла хороба вже раз
 Таж ту вже до церкви йти час

(Дивить ся на сонце. Взяв кавалок зеркала, при-
 рівнав волосє з грубша, кажучи при тім):

Так мя та стара зі сьвіта зганяє
 Все віддає ся тай віддає, а не здихає
 Тфу! Щезай бідо.

Взяв шапку і кілька сірників в кишеню і виходить
 з хати. На дворі ще):

А ти стара гидро!
 Я тобі печінки всі видру—
 Я си вже другої буду глядіти!
 Що мені за неволя з тобов так терпіти, —
 Але як здохнеш, скорше не можна — я старший брат.
 Поки що прийде до Рузьки зять.

Іване — Іване! —

(Відзиває ся хтось): »Га!« —

Зачекайте, підемо разом. —

ЯВА V.

(Знов хата Марка).

ХИМА: А щоби тебе заморило!
 За що ти мене бідноньку так маєш бити?
 Ох як то тяжко з таким катом жити!

ЯВА VI.

(Хима входить до хати, заціпає двері, йде ближше, липнула на обрус і цвіти на купі):

От де Химо твоя, мука.

Але за то сі порядна злапала щука. (Сьміє ся).

Чекай моя любко — сьвятає вдовице,
 Я тобі дам віночок — ти бабо — дівице.

Всьо в огонь кину,

Всьо піде з димом:

Цвітнички з віночками

І красним килимом.

(Сьміє ся злобно: ха-ха-ха. Вітворає кухню, видно огонь. Кидає цвіти):

На — ідіть си віночки,

Згоріть на попелочки!

(Бє цвітнички на кусники і кидає в огонь.

Бере обрус і каже):

Гм — гарний ти тай хороший,

Та я тя не хочу навіть за гроші,

Бо мене буде злість огортати»,

Коли йно буду тобі приглядатись.

Бо ти є ділом моїх ворогів,

Тож тобі місце серед огнів.

Ти гафтами й коронками наскрізь перешитий,
 Не можу тя розпороти, анї укрити,
 Шовк буде повний слідів,
 Згафтував тебе ворог добре й пошив.
 А хочби й не се, то біда готова спасти на мене,
 Як сьвята на село слідство розжене.
 За нею людей багато і вїйт,
 З жандаром як за мишами кіт,
 Буде хати перетрясати,
 За обрусом Петрихи шукати.
 А деж правду подіти? — тай Рузя,
 Котрої в тім ділі найбільше бою ся,
 Розкаже сьвятенській, не жаль єї рідної мами,
 Живцем мене загналаб до ями.
 Така вже праведниця з неї сї стала, —
 Нічого, й на волос в нікого не взялаб.
 Так ї сьвятенька переробила,
 Після катехизму жити навчила.
 Не взяти нічого — то ще байка,
 Але чи раз я просила, чи одна лайка
 Впала на ню, що не хоче віддатись?
 Билам, просилам, — не помагає —
 Все о дівицтві собі розмишляє,
 З тамтою ходить,
 Вічно ся молить,
 Вже себе й до набожниць готувить.

(Кидає обрус на землю, ломить руки).

Ох бідна то, нещаслива я мати!
 Чому ж я не вміла дитини ховати,
 Про замож малу поучити,
 Не хотілам. Най буде, кажу, невинне.
 А тепер серце з жалю мені гине. *(Плаче).*
 Маленька надія — здає ся: пропаде дівчина,
 Посивіє, а не віддасть ся, —
 Моя одиначка — моя дитина!

(Дужше плаче).

Щож бідна зроблю? Терплю вже з мусом.
 А бодай ти недочекала з твоїм обрусом!

(Скоро бере обрус, зі злости мне, кусає зубами, кидає в огонь).

На, — гори шматом!
 Гори, зітлій — тобі небогато

Горіти треба. (*Сьміє ся*) Золото, шовк, короночки,
Ідїть собі там, де віночки.

(*Дивить ся далше зі злобним вдоволенєм*).

А-а-а! Горить — не треба і нафти.

Горїть, загрїйте ся вишивки, гафти!

О! Видиш, як гарно горить?!

Там десь єї серце болить,

Де то єї обрус ся подїв!

А вона не знає, що він згорїв —.

Ха-ха-ха. (*Підскакує*).

Не буде ксендз величати,

Не буде у людей чести,

Аж тепер моєї не уйшла мести.

(*Сьміє ся міцно*).

Поплачеш си сьвята

З сьвятими дїточками,

Будете гарнїйші з митими очками.

(*Дивить ся в кухню*).

О! — вже попелочки з обруса.

Тепер знов що справ для Серця Ісуса,

Як така сьвята і побожна,

Але і Хима з тобою буде осторожна.

Бігме! — Хрестоньку Сьвятий, що так.

Бігме! — Не позволю ніколи й нїяк,

Щоб она ще яку славу мала—

А бодайсь того не дочекала!

(*Тупає злісно ногою за кождим разом*):

За мою нечесть,

За твою славу і сьвятість,

За дівоцтво моєї дочки, —

Зі своїх дарів маєш попелочки.

Бодай і ти згорїла по найменшї кісточки!

А-а! (*Душить попїл в кухні*):

Віночки, цвїти, обрусик, — більш не вартайте

І попїл з вас розвію — на все пропадайте!! —

Конець III. відслони II. дїї.

ДІЯ ІІІ.

Ява І.

(Лісна пуща. Являє ся той сам чорт і починає бесіду на самоті).

Дурні мешканці тої хати,
 Колись будуть прокляті;
 Вже місця їм в пеклі зготовані
 І вічні кайдани уковані.
 Ох як би я так був чоловіком,
 То негрішивбим ніяк вічним віком!
 Любивбим серцем цілим Бога,
 Сиріткам все помагавбим, що змога.
 Їх бим не скривдив, ні не ограбив,
 На їх сльози вважавбим,
 Хотьби і хто мене забив.
 Ненавидівб зі серця горівки,
 Не покушавбим єї на віки.
 За тілесними втіхами я не вганявби,
 З Марусею на все дівував би.
 О не знає то людська біднота,
 Що то Ангельська чистота! —
 В початках Ангелом Божим я був,
 Я з неба упав, людий до упадку буджу;
 Що Господь любить, я видів і чув
 І по Ангельски много ще суджу.
 У многим я суджу, як випадає,
 Але моя зависть страшна прилягає: —
 Бо з ангелами упав я з неба,
 А тепер Господу на наші місця потреба
 Людий, уліплених з глини, з болота, —
 А ми сили ангельські — проклята голота! —
 Ми були війском Господа Саваот,
 А тепер жертвою мук і гризот!! *(Плаче страшно).*
 О! Коб ми раз хоть на час короткий згоріли,
 Щоби так страшно вже не терпіли! —
 О плачте всі мої духи зі мною!

ЯВА ІІ.

Ричать укриті голоси: діяволи і душі прокляті — сцена гремить і трясє ся. Голоси духів се безсловні ри-

ки, а душі кричать словами розпущи довільними, н. пр.
»ох, я нещасний« і т. д.).

ЧОРТ (далше):

О Боже — дай нам злучитись з Тобою!
 Єще раз ми хтілиб Тя видіти такого Господа,
 Якого виділи щасливії досьвіта,
 В глибокім зараню тисячів літ,
 Як Словом Всеможним творив еси сьвіт;
 Як сотворив Ти небо прекрасне,
 Де всіх ублажає Божество ясне! —
 О як би то було при тобі солодко!
 О чомуж ангели ми так коротко
 В досьвідченю сильними не показались, —
 Ой чом від Солодкого Бога відпали?!
 В пеклі на віки тепер мусим бути,
 Анї на хвильку від мук відпіннути.
 Господи! — де ся поділа Твоя Справедливість,
 Що за оден лише гріх до пекла нас Ангелів струтив,
 А людям, лукавим оказав Милість,
 Що в бездні гріхів не боять ся тонути?!

(Звертає ся до пекла з розказом):

Тихо там будьте проклятії люди,
 Для вас нехай милосердя не буде!

(Душі проклятих втихають, лиш діаволи ричать).

Ми духи ангельські — сили небесні,
 Лиш за оден гріх у страшному пеклі;
 А ви болотні створіня — нікчемні, тілесні —
 Вам Суди Божі були за теплі.
 За безчисленні гріхи терпите, ви безконечно лукаві;
 Ми за оден — і не мали часу до поправи.
 Боже! — Небесні Сили, перші найкрасні створіня,
 Ти осудив так скоро на вічні терпіня! —

(Всі чорти се кажуть):

ГОЛОСИ ЧОРТІВ: Ти рід звіврячий Кровю
 відкупив,

Море гріхів червакам земним простив.
 Боже! — Ти рід звіврячий підніс так високо,
 А Духів Небесних струтив глибоко!
 Ти хори ангельські з неба прогнав,
 А з Серафимами земні твори зрівнав!
 Як страшно дітий небесних ти впослідив
 І перший для них огонь розпалив!

(Всі чорти сильнійше):

О проклятий най буде людський рід!—
Щасливі ми духи, що до некольних бід
Люди також ся дістали —

О ті вже для неба *(всі чорти з тріумфом завзятим)*:
пропали!

Шукаймо їх більше — нехай пропадають,
Най зі спасеня не скористають!

А ми *(всі чорти з розпущою)*: прокляті, на віки про-
кляті!

Відтрутив нас Бог й Єго Ангели завзяті.

Тепер кажіть і душі з нами, що і ви прокляті!

(Чути більше голосів: говорять чорти і душі людські).

ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ: Прокляті ми — на віки
прокляті,

Проклятий і ти діволе, щось нас ту звів!

ЯВА III.

Діявол щезає, чорти вмовкають, прокляті душі говорять дальше. На сцені нема нікого).

ПООДИНОКІ ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ ДУШ
(рівночасно): Проклятий мій день, в котрім я вродив ся!

Проклятий день, коли я хрестив ся!

Прокляті родичі мої! Де они є?

Ви ту? О ви прокляті!

ГОЛОСИ РОДИЧІВ: Ти сам проклятий!

ДРУГІ ГОЛОСИ *(оден до другого)*:

Ти проклятий! Ти проклята! Ой мамо рідна!

Ой тату! Ой братчику! Ой сестро! Ой Отче Духовний! Ой сину! Ой доню!

(До повислих слів кождий голос додає від себе: «Зійди (їть) з неба, — возьми (їть) мене — ратуй (те)

ВСІ ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ: О Боже наш,
Боже! О Ісусе! О Мати Божа!

(Кождий з осібна якось Сьвятого призиває; н. пр.: О Сьв. Отче Николаю! О Сьв. Василіє! О Ангеле Хоронителю! О Сьв. Йоане Хрестителю! О Сьв. Йосифе і др. О Сьв. Катерино! О Сьв. Варваро! О Сьв. Анно і т. д.)

ОДЕН ГОЛОС ПРОКЛЯТОГО: О Отче Аврааме!

ВСІ ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ (*впадаючи*):

О Отче Аврааме!

О Отче Аврааме, пішли Лазара сюди,

Най на свій палець возьме води

І остудить язик наш горячий,

В негасимім огню ся палячий!

ЯВА IV.

ГОЛОС АВРААМА: Діти! Вважайте, що ви
вже дістали

В житю, чогосьте лиш пожадали.

Дні ваші були утішні щасливі,

А Лазара смутні жалісливі.

Нині він ту ся радує,

А вам лише щастє земске ся згадує.

Заслужено огонь терпите,

Нещастє вас вічне гнете.

Вам Лазар руки не подасть,

Між ним, а вами велика пропасть.

ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ:

То дай ся Отче вблагати:

Зволь до братів єго наших післати;

Най скаже їм велич наших терпінь,

Щоб не попались в пекольну глибінь!

ГОЛОС АВРААМА. Мають Мойсея, Пророків,
Євангелистів,

Їх слухаючи не підуть у се пожарище.

ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ: Не покають ся Отче
Аврааме,

Хиба аж з мертвих хто встане.

ГОЛОС АВРААМА: О! Єсли віри тим не да-
дуть,

То від пекла їх і воскресні не відведуть.

(*Громовим голосом*).

Нарікаєте, що до пекла диявол вас звів

А чи Духа сьвятого не знали ви слів: —

Що ворог диявол як лев уганяє

І вас серед рику пожерти шукає?!

ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ: О знали ми, знали
прокляті!

Ой говорив Дух Сьвятий, — говорив, —

Через Сьвящеників, через Церкву Сьвяту.

О Духу Сьвятий!

ГОЛОС АВРААМА: Чомуж ви не слухали?

ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ: Прокляті ми, щосьмо не слухали!

(Тепер ріжними голосами всі разом чути мужескі і женські голоси, з розпучкою всі):

Отче Аврааме! Отче Аврааме! —

помилуй нас!

ГОЛОС АВРААМА: До Господа Ісуса належить помилувати і осуджувати!

ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ: Господь Ісус нас осудив —

(З плачем): Найсолодший Ісус, Спаситель! О Ісусе! О Ісусе! Спасителю наш! Боже наш!...

ГОЛОС АВРААМА: Господь Ісус несправедливо не осуджує.

То Християнин ся в любови остуджує,
Через гріх тяжкий від неба відчужуєсь,
По смерті на віки з Ісусом розлучуєсь! —
Ісус людей Кровю відкуплює

І мене відкупив

І з ада до неба з Собою привів.

А ви чом Єго Кров Найсвятійшу здоптали,

Чом зі спасеня не скористали,

Як всі небесні Сьвяті?!

Они тепер вічно щасливі, а ви прокляті.

ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ: Прокляті — прокляті!

ЯВА V.

(Чути з гори голоси Блажених, Авраам не говорить. Прокляті замовкли).

ГОЛОСИ БЛАЖЕНИХ: „Искупилъ ны еси отъ клятвы законныя честною твоею кровію, на крестѣ пригвоздився и копіємъ прободенъ, безсмертіе источилъ еси челоуѣкомъ, Спасе нашъ, слава Тебѣ“. (Тропарь, гласъ ѱ).

ЯВА VI.

ГОЛОС АВРААМА (по скінченій піснї Блажених):

А чи не знаєте, як в часах пізнійших,
На любов до Господа найстуденійших,

Бог Серце Своє об'явив Найдорожше?
 Чисьте не знали, що оно Найсолодше?
 Чом ви до Него не прибігали,
 Чом о спасенє Ёго не-благали?!

ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ: Не благали ми —
 недбали!

Прокляті ми — прокляті!
 Гори впадьте на нас!
 Горби покрийте нас!
 Огню вічний спали нас!
 О Серце Ісуса помилуй нас!

ГОЛОС АВРААМА: За пізно, прокляті, — за
 пізно!

Оно до вас обернуло ся грізно,
 Не помилує — ви не варті жалїня,
 Маєте вічні терпіня!

ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ: Ми розумієм, що ми
 вже пропали,

Ми справедливо ту ся дістали.
 До Серця Ісуса кличемо всі,
 Щоби не дало вмерти в грісі
 На землі всім ще живучим,
 В гріхах серцям гниучим.
 О Серце Ісуса помилуй їх!

ГОЛОС АВРААМА: Ісус Милосерде лиш тим
 об'являє,

Котрих на землі при житю ще тримає.
 Не бійте ся за живих,
 Чуває Він лїпше за них,
 Любовю до них безвпинно палає,
 До Серця Солодкого всіх пригортає.
 Щасливії ті, що Ёго пізнають,
 З любови до Него сьвято живють!

ГОЛОСИ ПРОКЛЯТИХ:

О Серце Ісуса! — Людий від пекла спасай!
 Для них Солодке, — для нас Справедливе, — пра-
 цай!

І Ти Аврааме — Отче — на віки працай! —

ГОЛОС АВРААМА: Амінь.

*(Чути страшний бренькіт многих ланцюхів і
 розпучливі слова »Прокляті ми, прокляті!« і страш-
 ний лоскіт брами пекольної. Всьо втихає).*

(На видівню з гори падає велика ясність. З'являє ся образ Найсолодшого Серця Ісусового. Дає, ся чути голос укритого Ісуса Христа):

ЯВА VI.

Ото є Серце, котре так дуже людей полюбило,
 Що для них по раз перший забило!
 У Нїм записані тії найбільше,
 Для котрих зіступив Я найнижше.
 Пять ран за людей Я дістав,
 Але одну найбільшу Я маю,
 Котру аж в Серцю Своїм витаю.
 О Рано моя, Рано — якаж Ти глибока! —
 Якаж Ти для Мене солодка! —
 Тобою Я сьвіт відкупив,
 Небо з землею злучив.
 Ото Моє Серце, — Небесний Мій Отче,
 Що в Тебе спасеня для людей хоче!
 Поглянь Мій Отче Солодкий,
 Який то удар глибокий
 Дістав Я в Домі Твоїм,
 Як перейшов він аж правим боком Моїм!
 Твоє Милосерде Отче взиваю —
 Дивись, який то від Тебе виноград маю,:
 Як покалічив Я Собі Ноги,
 Які там ostrі стежки і дороги!...
 Не було кому точила везти,
 Я Сам го мусїв на Плечах нести.
 У Твоїм Домі, в Твоїм Винограді,
 Серце не дало місця розрадї,
 Аж док я точила з Плечий не зложив,
 Доки мій любий виноград до стовпа не прибив.
 Точило нїс я, лозу і грозди,
 А улюблений приготувив і гвоздї.
 Притиснув до точила гвіздьми лозу,
 Аж з очий витиснув мнї слезу,
 Слезу радости, що вино з лози потекло,
 А в Серцю бухнуло Любови тепло
 До любого, що поміг виточити з винниці
 Вино для жаждучой землиці.
 Земля бідненька вмить звеселилась,
 Як скоро вина Мого напилась.

А Я з умученя сердечно зітхнув
 І на точилі глибоко заснув.
 А коли Я солодко так спав,
 Улюблений Мій під точилом чував.
 Під точилом стояла і Моя Мати,
 Мусіла бідна Мені придивлятись,
 Як вино солодке з умученем точу,
 Як Руки і Ноги в вині тім Я мочу.
 Стояла Мати і гірко ридала,
 Як на ту муку Мою споглядала.
 Стояли невісти й Йоан,
 Лиш вино, Отче, точив я Сам.
 Але і в сні на точилі
 Плило вино до остатної хвилі,
 Аж послідну мою найбільшюю гроздь
 Пробив наскрізь превеликий гвоздь.
 Зобачив мій любий, що кінець винного плода,
 Бо зараз вийшло вино і вода.
 Радуй ся земле — пий моє вино!
 Зберіть ся гості мої в одно,
 Пийте і ще зажадайте,
 До пивничних моїх прибігайте!
 Тіште ся — оно найсолюдше!
 Веселіть ся — оно найдорожше!
 Бо одну лозу — одніську — Я мав
 І тую для гостей Моїх Я дав.
 А працю Мою на точилі собі пригадайте,
 Памятайте гості мої, памятайте,
 Прошу вас гості умильно;
 Як Я вино се точив дуже дивно: —
 Як друг мій лозу з винограду відтяв,
 Напитись вина сейчас забаяв.
 Став він вино з неї точити,
 Тернем колоти, бичами бити.
 А Я від него лозу відняв
 І, як Отець небесний мені наказав,
 Лозу дав до точила прибити
 І вино з неї гвіздьми точити.
 Не Я, но улюблений, лозу колов, —
 Не вино Я точив, но Свою Кров.
 Всю лозу, но найбільше чотири грозди,
 Поранили Мні любого гвозди.
 І п'яту око друга відкрило,

Не цвяхом, но копієм наскрізь ї пробило.
 Прокиньте ся гості еще більшим дивом:
 Я, Ісус, — виноградом був і вином,
 Хрест був точилом.
 А улюбленим, що цвяхами лозу колов,
 Рід людський був, що Мою то виточив Кров.
 Чотири рани Мені задали, а п'яту найглибшу,
 Щоб виточить Кров в Моїм Тілі найскритшу.
 За людей моїх хотів Я умерти,
 Дозволив і Серце за них роздерти.
 І тепер Моє Серце наскрізь проколоне,
 Рани за них не встидаєсь, хоть благословене.
 Я зраний в домі Отця Мого.
 Від улюблено Свого! —
 О люди Мої! Приблизіть ся
 І Серцю Мому близько придивіть ся, —
 Що у Найкрасшого з синів
 Серце наскрізь є пробите,
 Щоб чоловіка з перших днів
 І єго рід в спасеню обмити! —
 Чоловікови ребра Я дав,
 Щоб серця єму хоронили;
 Но їх роздерти собі Я казав,
 Щоб вам не боронили
 Видіти Мого Серця Любов,
 Що виточило остатню Кров;
 Щоб, як Серця Мого рукою
 Діткнув ся і тїшив ся Мною
 По Воскресеню Апостол Тома,
 Так сказали і ви, що нема
 На сьвітї нікого,
 Щоб вас так любив много,
 Як Я Бог Господь ваш
 І як в послїдний час
 На студїнь зимних сердець
 Погибаючих моїх овець
 Небесний лїк об'явив, :
 Гор'яч Мого Серця відкрив!!
 О! Як Оно ся не кає —
 Рану у вік заховати,
 Чому ж рід людський встидаєсь —
 Солодке Серце Моє почитати?!..
 Чому Моє Серце не жалує,

Що так Оно дуже людей полюбило;
 Чом Ёго безгранично розжалює,
 Що пекло рід людский згубило?! —
 Коли у людей о душі доброти й **І**злобі,
 О чистоті, милосердю й любови
 Від серця зачинають ся мови,
 То чом відмовляють се Моїй Особі?
 О! Чи не серце жаль роздирає?!
 Чи не ёго любов розгріває?!
 Чи не серце милосерде стискає,
 А тута не серце стісняє?!
 Кого за невинного без невинного серця тримаєте?
 Кого за проступного без серця грішного маєте?
 Чи не всі діла від серця ідуть?
 Чи не всі смутки і радости через серце біжуть?
 Чи то не серця ребра пильнують?
 Чому до серця стріли прямують?
 Чи не потрібне серце до життя? —
 А чом Мого Серця узнати не хтять?!...
 О люди! Чом не хочете Серця любити,
 Що вам не дало на віки згубитись?!
 О люди, крайно невдячні!
 Плачуть упавші ангели нещасні,
 Щом їх за оден гріх не щадив,
 Ангельських Хорів Небесних Синів,
 А Кровю Своєю вас відкупив,
 Многогрішних земських звіврів!
 Не знаєте про тую немилу
 З початку Небесних сьвітів —
 Для ангелів пристрашну хвилю,
 Коли відпали від щастя віків?!
 О! Хто серед небесних зьвізд
 Знайде подібну до сеї пригоди! —
 А порівняйте величину грізб
 Для зіпсутої людей природи.
 Чи не є се Милосерде велике:
 За оден гріх укарати ангелів любих,
 А простити безмежні гріхи людей зловних,
 Розпняти ся і проколоне Серце облити
 Кровию вічного Спасеня, —
 А чи много маю відвдяченя?! —

(Маленький перестанок).

О люди невдячні — подивіть ся
 І з лютости вашої раз схаменіть ся!
 О чи то Ангелам не міг Я простити,
 Ангельську взяти природу
 І їх відкупити?!
 Но Я оказав їм Справедливість,
 А вам безконечную Милість.
 Ой чи малу Я ще любов оказав,
 Що хробаком земним з Бога ся став? —
 Ой бо такі вже в Непонятому Бозі
 Три безконечні дорозі:
 В початках діл Справедливість,
 Друга — милує, кого милує —
 В Відкупленю Милість,
 Трета в Відродженю
 У вік Справедливість.
 В Відкупленю Господь Чудесний,
 Стає ся Він тим, чим Єго ворог тілесний;
 Спасає Серце з Божеством,
 Кровию Серця кінчить Спасенє,
 Зачате муками і Хрестом.
 О Серце Моє — щастя воскресенє!!!...

(Перестанок).

О Серце бідного Ісуса!
 Тїш ся, від Тебе відбють ся
 Ледівці людских невдяк!
 Ти підеш дальше до зимних ягнят.
 О піду я до Моїх людий,
 Покажу їм Серце зболілих грудий —
 Амінь — говорю вам — не спічну,
 Док як найбільше серць не возьму.
 Щасливі, що замкнуть повіки
 І впокоять ся в тім Серцю на віки!! —

(Заслона спадає).

ДІЯ IV.

ЯВА I.

(Вдова Анна з дітьми в городі Сьвященника. З боку видно лиш частинку Сьвященичого помешканя. Видівню виповняє город з цвітами).

МУЖЕСЬКИЙ ГОЛОС *невидимої особи:*

А хтож би то міг тим рабівником бути?
Таж відколи відомостий засягнути,
То таке в нашім селі ще не сталось ніколи
І то — близько Гриньчишиного Миколи,
Недалеко хати здовж ріки,
В середині села — повно людей, а жінки
Раз — враз шматє перуть! —
Правда, що лісок не дуже мягенький,
Місцями собі досить густенький.

ЯВА II.

(Виходить споза дому Сьвященик в реверенді, за ним якийсь мущина. Виходить і вдова, за нею Маруся, Михась, Ганя, і Івась).

АННА *(сумно)*: Та то, прошу Єіомостя,
Таки там на першому скруті, —
Корчі великі й густі,
Діти кричали — не було чути.
Обрабував хтось мої діти бідні —
Без серця, — без сумління — руки негідні! *(Плаче)*.

СЬВЯЩЕНИК: Не плачте — Бог з вами!
Бог все за сиротами.
Ще не такі смутки ви пережили;
Не випадає, щоб ви так тужили.

АННА: Та не жаль мені цвѣтів, ані обруса,
Як того, що все то було для Серця Ісуса.
Жаль мні, щом так з Марусею нагафтувалась
І з дітьми при цвѣтах наплакалась.
А діти бідні так находились,
Жертвою для Бозі раділи,
За татом при ній заводили!
Жертву справила я невеличку,
Але памятку по небіщику.
(Плаче з дітьми).

СВЯЩЕНИК: Не плачте Анно!
 Діточки цитьте — будьте веселі!
 Просіть, най Святи Ангели
 Вислідять вашу страту,
 Часу еще Господь додасть вам багато —
 Христу жертвувати, що змога,
 А може й себе самих для Солодкого Бога, —
(Дивить ся весело на Марусю).

Чи не Марусина то дорога!?
(Маруся зітхнула).

СВЯЩЕНИК: Ви вже десь певно цілий час
 плачете,
 Де лиш поступите, свою страту бачите!
 Не добре се й брак надії, некрасно,
 Подивіть ся на сьвіт вже весело і ясно!
 Злодій ограбив, — щож то страшного?
 Виж прецінь невинні, а зробіть щось нового.
(Показує весело на цвѣти):

Маєте цвѣтів прекрасних доволі,
 Приберіть Серце Ісуса,
 А зникнуть смутки та болі.
 До цвѣтів Марусю!
 До роботи Михасю!
 Помагай Ганю!
 А ви Анно усядьте, спічніть,
 Бідні — наплакались — відітхніть!
 Ще 6-та година, з набоженьством ще зачекаю,
 А ви не гризїть ся, не плачте! — ще раз повтаряю.

ПАНЬКО *(дяк)*: Та потїште ся Анно! —
 Ёюмость вас просять.

Они добре вас знають і оголосять
 Вашу щирую волю.
 Ми злодія вишукаєм, то не вітер у полю.
 Ту самі чесні у нас господарі.
 Хтоб се міг бути так страшно лукавий?!
 Є ту ваших кількох ворогів,
 Але з них не сподїюсь злодіїв.
 Бігме, Ёюмость! — Гріха простїть!:
 То хтось з ворогів;
 А як нї, то чужий, або хтось з пияків.
 Бігме, Ёюмость! — Ще раз простїть!
 Но вमितь по відправі по жандара шлїть!

СВЯЩЕНИК: Та здадоб ся злодюгу навчити,
Тай до арешту всадити.

Щож єму сиріточки винні?

Деж мав він сумліне?! —

А ви-б на кого, Паньку, мали підозріне?

ПАНЬКО: Прошу Єюмостя! — Є їх ту п'ятьох,
Але найбільших то тільки є двох:

Гаврило Чубатий і Марко старший брат.

Єюмость! — Я добре їх знаю,

Я всьо памятаю!

СВЯЩЕНИК: Марко ворогував, но вже від-
минив ся,

З Петром небіщиком перепросив ся.

ПАНЬКО: Прошу Єюмостя! — Він чоловік
добрий,

Але єго жінка Хима
Розгнівалаб і Серафима.

То всему, Єюмость, винні жінки,

Через них то хлопи роблять гріхи. —

Та я, прости гріха Боже, —

Певно на двох тих не кажу,

Але — по жандара післати я раджу.

АННА: Та най там! Най му Бог не памятає,
Лиш най не кривдить сиріт і за гріх ся покає!

Прошу Єюмосця! — не треба жандара,

Коли Бог схоче, не мине го і так Божа кара.

ПАНЬКО: То добре сусідко, но що мем робити,
Як стануть злодійства знов заводитись,

Як то назад давно тому було?

Злодійства вже дваццять літ у нас ся не чуло.

СВЯЩЕНИК: Господи! Наше село хорони!
Від злодійства, грабежи борони!

Я ту гірко п'ять літ працював,

Заким ту нечесть з села геть прогнав.

А дваццять літ, кажете добре, минуло,

А чогось такого в нас ще не було.

Жандара треба конечно,

Бо й мені в лісі тепер небезпечно.

АННА: Прошу сей раз дарувати!

Я не хочу нікого до вязниць заганяти.

Обрусом моїм себе не натішить,

А перед світом цілим ся обсьмішить.

Най Бог му простить і я му прощаю,

Перший сей раз дарувати благаю!
 Як таке ще другий раз ся повторить,
 То най справедливість тоді заговорить.

СВЯЩЕНИК: Та най вам буде після вашої
 волі.

Але шкода, що людини так злої
 Не можна буде злапати
 І перед світом нечесть села оправдати!
 А вам добре серце Бог дарував
 Так, як Сам мав,
 Як на Хресті розпинателям прощав.

ПАНЬКО: О! Що то значить Серце Христове,:
 Як оно робить повним любови
 Серце чоловіка до свого ближнього!
 О Ревнителько Серця Ісуса для гніву неподвижного!
(Діти нарвали вже всяких цвітів, приходять до мами).

СВЯЩ. *(показує на цвіти):*
 От маєте, Анно, чогосьте бажали,
 До окрашення Образу будете мали
 Цвітів занадто аж много.
 Ся жертва милійша буде перед Богом,
 Бо ворогови свому ви кривду простили,
 Ви Серцю Ісуса терпінє осолодили.
 І Єго Євангельський приказ:
 Перед жертвою ворогам всео простити —
 Тепер у пречудний вираз
 Великодушно сповнили.

(Звертає ся до дітей).
 Чи так ви, діти, як ваша мати,
 Схочете рабівникови прощати?

МАРУСЯ *(за нею всі діти):*
 Зі серця пращаємо
 І най му Бог простить, благаємо!
 Най Бог му сего на памятає,
 А най за гріхи він сердечно ся кає.

СВЯЩ.: Гарно! Красно! Тішу ся вами!
 Най вас Серце Ісусове благословить,
 Здоровлєм, щастєм, многими літами
 Разом з матінкою ущасливить!
 Щаслива родина, де праведна мати
 Вміє вже змолоду діти навчати!
(Гладить Ганю й питає):

Якіж ти цвіти маєш, Ганю?

ГАНЯ (*весело*): Прошу Отця Духовного!:
Лілії, рожі, братки й фіялки.

СВЯЩ.: Красно дитинко і цвіточки красні!
(*Ганя цілує руку свящ.*).

А ти Михасю?

МИХАСЬ: Прошу Отця Духовного!»

Рожі, астри й дзвіночки.

СВЯЩ.: Гарно Михасю! Добрим хлопчиком,
а ще ліпшим сином будь,

Як на що вийдеш, мами не забудь!

МИХАСЬ (*цілує руку*): Дякую Отцю Духов-
ному! — Не забуду!

СВЯЩ.: А ти Івасю — яких цвітів нарвав?

ІВАСЬ: Прошу Отця Духовного!: Я маю рожі
і... (*надумує ся, як сказати*):

МИХАСЬ (*перериває,*) Прошу Отця Духовного!

Він то всьо має, що я, він зі мною збирав, мені помагав.

СВЯЩ.: Гарно Івасю! Красно дитинко!

А на що ті цвіти?

ІВАСЬ: Прошу о. Духовного! — То до церкви
для Серця Ісусового.

СВЯЩ.: А ти любиш Серце Ісуса?

ІВАСЬ: Люблю, — дуже люблю!

Хотївбим любити, як Св. Йоан. —

Мама казали, що з між Апостолів Він сам

Щасливим дуже ся став,:

Бо на Серцю Ісуса лежав.

СВЯЩ.: Тому і Наперсником називає ся,
Що лежав на персах, на грудях Ісусових.

МАРУСЯ: І Дівственником, — прошу!

Бо як ми пам'ять смерті Єго обходили

То Дівственником Отець Єго називали

І в проповіді голосили,

Що Дівицтво Він заховав

І про Дівственників в обявленю написав,:

Що за Агнцем Ісусом — в небі ступають,

Де лиш поступить Агнець Божий

І Єму Нову Пісню сьпівають,

Котрої ніхто сьпівати не може

Крім Блажених тих

Дівственників Святих.

СВЯЩ.: Так моя доню, — дійсно, правдиво
так, :

Святий Йоан, Возлюблений Ученик Ісуса,
По нашому »Коханий«,
За Своє серденько,
До смерти невинненьке
Дівственником званий, —
Покровителем є Святих Молодців,
Що за життя земських днів
Не сплямили свого невинного тіла.
За то дарована їм пісонька мила,
Одинока пісонька
В небі Новенька,
Сьпівана Агню
Солодкого Серденька,
Дарованому Їм на вічну милість
За то, що відкинули сьвітову прелесть.
За Своїм Агнцем підуть слідами,
За небесними весілями
І пізнають, в що вірили за час короткий,
Що Агнець над дівиці солодкий.
Серце невинне у сьвіта не має щастя,
Но до весіль небесних придасть ся.
Хто на землі від весіля ся здержить,
Тому ся з Агнцем весіле належить.
Серцям, що земским утіхам віддають ся,
Они найбільшими наді все видають ся.
Но не так, скажеш Св. Йоане,
Потішаючи серце незмазане:
»Земля небу кривду робить«,
Як щастє у себе заводить: —
Там радости лиш тїнь сама,
Де Пісні Нової нема,
Що вводить на весіле
Серценько, що для Ісуса лиш бє.
Я чув, як шум многих від,
Силу Дівственних сьпівів;
Сьпівав перший несплямлений рід
Непорочному Агню, що Їх на Сіон вивів,
Купивши й обмивши Їх Кровю Своєю.
Блажені ті, що вісткою моєю
З Небесного Обявлення
Загрівають ся до вічної чистоти, —

Амінъ — не забуде їх Агнецъ Спасеня,
 Но дасть Їм вінець Красоти!
 Амінъ!: Нова пісня Откровеня, —
 Вінець Дівственного Спасеня!

(Мати зітхнула).

МАРУСЯ: О! Який то Сьв. Йоан є щасливий!
 О! Який то Вибраним Ісус Милостивий!
 Ох то я бідна нещасна дівця,
 Котрій може пісня нова не судить ся!
 Но хоть єї може не буду сьпівати,
 То хочу дівцею до смерти зістати! *(Зітхнула).*

СЬВЯЩЕНИК: Як то Марусю? Чомусь нещаслива?!

Ти сею мовою мене зажурила.

(Анна здивована дивить ся на Марусю, а она весело і скоро відзиває ся):

МАРУСЯ: Прошу Отця Духовного мені се простити,

Що я посьміла щось так говорити!

То нічо, то тільки мій сумнів —

Не дивота дівчині нерозумній.

СЬВЯЩ.: Що за сумнів? Хиба-ж ти не дівця

Що тобі слава дів не годить ся?

Як то Марусю? Таж я тебе мав все за найліпшу,
 Побожністю Рузі й твоєю ся тішу

АННА: Трохи гнівно: Що плетеш? — дурниць
 не кажи!

От ліпше — до церкви біжи!

Біжіть діти до церкви!

(Діти і дяк відходять).

ЯВА III.

МАРУСЯ: Чекайте мамцю — ще хвильку
(До священика):

Прошу Отця Духовного! — Я не хочу сказати,

Що я вже не дівчина справедлива.

Борони Боже! Не булам несьмілива

Отця дотепер запитати,

(Дяка і решти дітий вже нема).

Чи то Нову Пісню будуть сьпівати

Лиш молодці, а не дівці?

Чи Сьв. Йоан написав лиш о молодцях?

І Отець Духовний не споминали о дівцях.

Як о Йоані Сьвятім говорили
 Й від тоді мені гадки приходили,
 Чи й я колись можу ту славу дістати:
 З Новою Піснею за Агнцем ступати.
 А я дівцею до смерти так хочу бути!...
 Не дають мені й мама забути,
 Що: коли так, то маю, ві всім стеречись,
 Від грішного сьвіта втічи.
 Дівувати мама мені не боронять —
 Не так, як Хима Рузю, до замужу гонять;
 За сим Отець Духовний промовлять,
 Бо й самі, як Сьв. Йоан живуть
 І о совершенности нераз нам говорять.
 (*Мати вже весела*).

СЬВЯЩЕНИК: Ну й чомуж ти дитинко мені
 не сказала?

Не було чого ся боятися, а була-б вже знала.
 Отже слухай уважно і пильно
 І най тобі не буде се дивно,:
 Сьв. Йоан добре зробив,
 Що лиш о Дівственниках говорив.
 Бо мужчини звичайно в тих річах лукаві.
 Й до чого иньшого дуже цікаві.
 Они стидають ся чистими бути
 І о тім навіть не хотять чути,
 Що нема перед Богом різниці,
 Чи молодці, чи дівці;
 Що для всіх одна шеста заповідь,
 І що всіх однакова природа,
 Но хотять, щоб їм була вигода.
 Чесного встиду боять ся — й встидливість
 Уважають за брак мужества, за несьмілість.
 А то не природа їх винна,
 Но їх зле вихованє,
 Бо однакове в небі за дівство дарованє.
 І не мають де правди подіти,
 На слова Йоана мусять заніміти. —
 Марусю! — то все одно, слава одна
 І пісня нова та сама
 Випадало тих перше спімнути,
 Котрим тяжше вінець дівства здобути
 Через зле вихованє, лекшість гріху
 Серед товаришів сьміху.

Бо тим вартнійший є молодець,
 Чим му труднійше по дівства вінець.
 І тим му солодша Йоанова вість,
 Чим му труднійша невинність.
 Марусю, — вибрана, добра дитинко!
 І твоя буде пісня Новая, дівчинко!
 І тобі дасть Агнець віночок,
 Як заховаєш дівства цвіточок.
 До Пісні Нової ти дасть голосочок
 І висьпіваш свого серця чувства,
 Дані лиш Ісусови за життя.
 І попливе Пісня Новенька
 З розкішного серденька:

»Не мала я миленького за життя літ
 Маю Ісуса Любенького в вік!«

(Перестанок хвилиний).

Часу мало — вже до церкви неси
 Свої прекрасні рожі і лїлії,
 А в небі щаслива за Агнцем іди
 Коло Святої Кекілії.

МАТИ і МАРУСЯ: Слава Ісусу Христу!

СВЯЩ.: Слава на віки!

Тепер спішіть ся, ще лиш пів години.
 Нема часу на віночки, вберіть образ в цвітини.
 Прийду незабавом,
 Зачнему відправу.

ДІЯ V.

ВІДСЛОНА I.

(На видівні по середині головний престіл. На боці престіл Серця І. Хр., обмасний красно цвітами. Перед престолом много людей різного віку. На виднім місци по стороні жінок, з краю, стоїть Анна, коло неї Маруся, і Михась в однім ряді, за ними Ганя з Івасем. Анна, Маруся і Ганя плачуть, Михась засумований Івась легенько підплакує за мамою.)

Мати і Маруся серед плачу часто дивлять ся на образ і на престіл і ховають очи в хустинку. На них всіх люди зглядають ся раз-враз, особливо дівчата і видно коло Марусі дві плачучі дівчині. За престолом з лівого боку сховав ся Марко, чогось настрашений, боїть ся показати ся, коло него другий церковник.

СВЯЩ. (зачинає проповідь: *»Во Імя Отца...«*)

Вчера, в послідний день мая,
 Єго Царицю ми, братя, прашали;
 Від нас приняла Мати Свьятая
 Набоженьство послідное майске,
 Котре ми так тужно сьпівали, —
 І віддалила ся в Городочки Райскі.
 Вчера ми були повнісїнькі смутку,
 З сльозами прийняли ми чутку,
 Що місяць май ся скінчив,
 Що місяць Марії вже відходив.
 Як ми ся з ним розставали
 І Царицю єго ми прашали,
 В серце вступили жаль і туга,
 Що Мати відходить від нас дорога,
 Нами так мило витана,
 Набоженьствами прославляна!
 Марія вже була у нас замешкана
 На Своім краснім престолї, —
 А тепер які серцю болї,
 Що сьпїви наші знімили
 І проповіді прогомонїли,
 Що нас так солодили й поїли,
 Як маєвий дощик землицю,
 Котра Майску Царицю
 Нам допомгла прославляти,
 Майскими цвїтами,
 Що з ними прашатись
 Не легко вчера було!
 Як серце дїтвори нашої вчуло,
 Що май проминає
 І єго нас Цариця прашає,
 Плачем сердечним загуло, —
 Що вже цвїточків не буде маєвих,
 Фїялкових, лїлійчих, рожавих —
 І тим, що до церкви Марії — принесли,
 Красоти маєві десь щезли;
 Що цвїти їх висохнуть і повянуть,
 Маєвих других вже не дістануть!
 А тужно і довго на другий май ждати
 Дехто й не зможе бїльше прославляти
 На землі Дїви Марії,
 Пречистої Мая Лїлїї,

— То й серце наше тужно жаліє! —
 Тяжко нам без Марії остати: —
 Ми-ж їй сьпівали, що мусим зітхати
 На слізній долині!
 Відходу маєвого новині
 Пішли ми на зустріч сумненькі, —
 Здаємось Марії вже не близенькі,
 Як перше в солодкім маю,
 Бо Майска Цариця пішла до Раю!
 Серцю забракло розради,
 Як май відійшов без пощади.
 О! Час безвпинно біжить, —
 Ніхто го в бігу не здержить!
 Без милости людий покидає —
 Одна лише вічність бігу вже не має!
 О! Покинув нас май на землі,
 Полетів на поспішнім крилі,
 Тугу він скинув нам за собою,
 Як Ілія плащ Єлисею;
 І, на ще більший нам жаль,
 Взяв Майску Царицю в небесную даль! —
 О Солодкий наш маю!
 Чомусь нам взяв ще Солодшу Марію,
 Найкрасшу Майску лілію?!
 Сказав вчора май: Я іду
 І Царицю мою з собою веду.
 Але не я Єї, но Она мене
 Від вас зі Собою веде,
 Цариця Мая Горішного,
 Мати Бога Всевишного,
 Розказуючого мені
 Віддалитись з землі.
 Коли я у небесні гори взлітаю,
 Вам я на памятку цвіти лишаю,
 Котрі я виховав, позацвітав,
 І дощиком звеселяв.
 О мої цвіти люди, земле і — пращайте!
 Цариці й мене знов вижидайте!
 Моя Цариця на небо вступає
 І на цвіточки мило зглядає,
 Собі з них памятку взяла: —
 Красоту майску з них позбирала.
 Потім з престола зібрала

Довкола Серця вінком посплітала
 Маєві просьби, сльиви і сльози,
 Котрих ніяк забути не може.
 Буду вже з Нею високо під небом,
 Як посумнієте моїм погребом.
 Нема вже в вас цв'ітів майських Марії,
 Марія майску красу з них взяла,
 Щоб Свому Синови єї показала,
 З них на престолі лиш тїнь тепер мріє.
 Серце вхопила в мить туга тая:
 Не опускай нас Мати Благая!
 В кого ми будем потїхи шукати?
 Зволь нам по Собі пам'ять подати!
 »Лишаю вам, сказала Марія,
 Серце Ісуса Солодке чудове,
 Котрого горяч Любви образово
 Тепло́та червня вам представляє,
 Як Моє Серце Майска Лілія!
 А Серце Ісуса над всі є солодке,
 Все житє ваше, як май коротке,
 З нею потїхи спасеня пийте
 І замість маєм, червнем радїйте!
 Як через май милий до горячого червня
 Йдуть трави, цв'іти, краса деревна,
 Так через Мене йдесь до Ісуса, —
 Де Єго Серце, й Я там явлю ся.
 Бо там мні любо, солодко і мило,
 Де Серце Ісуса бути схотїло;
 Бо то мні любо, солодко і мило,
 Що Серце Ісуса вас полюбило!
 Май перейшовши в червень вступаєте,
 В Цариці Мая відваг набирайте,
 До Серця Сьвітла й Огня приблизитись.
 Від Мене Єго вчіть ся любити: —
 Що хоче Марія,
 Й Ісус тим радїє.
 Спокою сонця умучені,
 Червневим жаром потручені —
 Падають люди у тїнь відпочати.
 Тимто і в червню тре добачати
 Образ горяча і вершок літа;
 З него Ісусове Серце пізнати,
 Спасителя сьвіта,

Горячи Ёго Серця дізнавши
 І у Стіп Ёго впавши,
 Не від спеки з умученя,
 Но з любови зворушеня.» —
 — Марія нас до Ісуса післала,
 Бо й Сама у Него потіхи шукала.
 Без чувств, сліз, набоженьств
 Не втерпимо серед земних гнобительств.
 Смуток по Майській Марії
 На утіху заміняти умієм.
 З Ісуса, Господа червня
 Наша потіха й тепер велитення.
 І — Марія від нас віддалилась
 Лише як Цариця Мая. — Не відбилась
 Від нас Марія Благодатна,
 Котрої поміч все нам придатна.
 Тямить всі просьби майскії наші,
 Хоть ми стаємось для Неї інакші.
 Всі наші пісні до Серця ховає,
 Тим Серце Ісуса нам нагадає,
 Що обіцяє в Серцю у вік записати
 Всіх, що то Серце муть почитати.
 На нас Оно увагу звертає
 І книгу Серця нам розгортає.
 О як Солодка Она й Улюблена,
 Но як глибоко наскрізь проколена!
 О Ісусе! — Мене проходять тривожні гадки,
 Де мя напишеш? — Пробиті картки!
 » О знай се мій сину:
 Маю ще в Серцю тернину.
 Тому тя о милосердіє просить,
 Але місця мій сину є досить: —
 Як в серцю людей на провину.
 Бо місце пробите
 Моєю Кровю скипіле, залите.
 На Своїй Крови писати тя буду.«
 О Ісусе! — Картки ся зліпили,
 Твоєю Кровию всі обкипіли.
 Трудно їх розлучити,
 Щоб моє імя положити!
 »О сину мій любий!
 Коли я хочу,
 То конечно пишу

І пишу на віки.
 Кров скипілу розмочу,
 Нікого — й тебе не залишу.
 Імени твому дам вічний захист.
 Бо й мене рука поганця владики
 Колись записала,
 Готовлячи напись на хрест, —
 І непохитно сказала:
 »Єже писах, писах«,
 Чого не було на других хрестах.
 Тебе запишу за всяку ціну,
 Кровю скипілою листки розгірїю
 Теплою Серця Мого,
 Всі легко картки розігну,
 Готових до писання буде їх много!
 Єще напишу предовгу дію
 Про тих, що мене полюбили —
 І ще би многі там ся вмістили,
 А не хотять,
 Бо письмом і книгою моєю гордять!«
 О Ісусе! — Тернем книга зрисована
 І на писанє попсована!
 О сину мій! — Спосіб Я знаю:
 Сліди терня Кровю позаливаю,
 На Моїй Крови тя буду писати, —
 Отець Небесний зуміє читати
 Й то само терне
 В перо ся оберне.
 Весь рід людський я копієм
 Раз на хресті записав —:
 Незрівнане ніяким подобієм
 Писанє пером мого улюбленого,
 На мене роззлобленого,
 В Моїй Крови замоченим,
 В Книгу Серця засадженим!
 О не таким пером я заповіді
 Писав на Синайській Горі
 І-не даючи відповіді,
 Як привели жиди лихозорі —
 До Мене на засуд жену, в чистоті низьку,
 Я писав на піску!! —
 О не писав Я фарбою
 Мойсейови закону,

Як на Хресті Крови Своєю барвою
 Серед страшного скону!! —
 Написав Я закон на камени твердім, —
 Напишу тя й на Своїм Серцю мягкім!
 О Господи! — Знаю вже, що то за книга!:
 То не мого серця ледяна крига!
 То Твоє Серце безмежно горяче,
 Писанє Копія терпляче!
 О жаль мені того писаня
 Й тернем серця порізання! —
 О Серце Ісусове! — Якеж ти бідне,
 Зі всіх серцю у смутку послідне!! —
 О — роздирає ся Серце Господа мого!! —
 Пише нас Господь до Серця Свого!! —
 За черпалом питала жена Самарянка,
 Не розуміла живої води; —
 Просить Ісуса душа Християнка:
 »Господи за книгою погляди!«
 Ще ся на сьвіт було не вродило,
 А вже Любовию до нас Оно било!
 Наше в брудних утіхах валяєсь, —
 Серце Христове Кровю зливаєсь!
 Нашому дають спочати по смерти, —
 Христовому Серцю казали роздертись!
 Не даймо Серцю Ісуса ридати,
 Що ся не хочем в Нім записати! —
 О Солодке Серце Ісуса!
 Ти нас ліпшими відішли,
 Як ми до Тебе прийшли!
 Подай нам серце, для Тебе горяче;
 З нас викинь теперішнє, з зимна дροжаче!
 Нас Твоя Мати до Тебе прислала,
 Що в Своє Серце в маю нас вписала!
 О Ісусе! — В тім місяцю року
 Впиши нас у Своє Серце глибоко!!
 Впиши Ісусе! — Тебе благаєм,
 Для Тебе жити від днесь зачинаєм!! —
 — Во Імя Отця і Сина і Сьв. Духа Амінь.

(Многі з людей плачуть. Анна з дітьми також плакала дуже і тепер також. Марко поңурий. Хими не видно нігде).

Кінець I. відслони.

ВІДСЛОНА II.

(По набоженстві. Виходять ще остатні люди з церкви. Маруся клячить перед престолом Найсол. Серця Ісусового і плаче. Коли вже всі люди вийшли з церкви, починає слїдуючу молитву):

МАРУСЯ (сама):

Прости Ісусе, що я так нескладно
Твій образ нинї вмаїла!
Хоть Тобі так служу невдатно,
Але я-бим найліпше хотїла.
Де мої віночки — де мій обрус?
О як опущений мій Солодкий Ісус!! *(Плаче)*.
Тобі сирітки, о Боже, несли дарунки,
Їх відібрали безбожніі руки!
Но змилуйсь над ними Серце Христове,
Будь Милосердний тому гріхови,
Давши їм покаянє,
А нам по татовій смерти
Подай утішенє,
А татови дай вічне впокоєнє!
Ісусе! — В часї коротенькім два смутки! —
Лише о сиротах такі чутки.
Господи! — Потїхи нам треба! —
Де наша жертва для Тебе,
Хоч маленька,
Але від сиріток і щиренька!?
Господи! Помилуй нас і нашу маму!:
Тата і хлїба не маємо
І вороги нас ненавидять дармо!
Сьвятими вже називаємось!...

(Плаче хвильку, потім знов дивить ся на образ і говорить):

О Ісусе, Ісусе мій опущений!
Ким же Ти Спасе примушений
Серед нас пробувати
І чимбудь вдоволятись?!
Кобби ще Серце не було роздерте
І не знало тревоги смерти,
Коб було тернем не вінчане,
Кровню власною не зливане,
Коб було терпіня ніколи не мало,
То і опущене інакше виглядалоб!!

Ой що Твоя Душа сказала,
 Як в Воскресеню до Тіла вертала,
 Як вже з глибини Твого Тіла
 Велика рана з Серця видніла?!
 Ой що чувства Солодкі сказали,
 Як, в Серце вернувшись, рану завважали.
 О Рано Ісуса глибока!
 О яка то рука жорстока
 Не вагалась Тебе Божому Серцю згадати,
 Не дала Серцю спокійно лежати!! —
 Ой за щож було Ёго роздирати? *(Плаче)*.
 О Рано Серця Ісуса безконечна!
 Для студіни сьвіта Ти була конечна,
 Щоб зрозуміти безодню Любови —
 І не відклична вже ніколи!.. —
 Плаче Ісуса Твоя слуга,
 Бо знов учула сумненькі слова
 Про Твою Книгу, про Твої Рани,
 Про Твоє Серце тернем вінчане!
 О як витали Рану Солодкі чувства!
 О як привитана була від Божества!
 О як в висохлім Серцю Твоїм Христе
 Знов стала Безмежна Любов Твоя плисти,
 Рану сьвяту обцілувавши,
 На Себе на віки Її перенявши,
 На вічну памятку знайдену в гробі
 По людським спасеню, по грішній злобі!! —
 Най кождий заплаче погляне,
 Як не відкинув Ісус глибокої Рани!
 Не змив Її з Серця, хоть міг,
 Но і посмертний удар за гріх
 З Ранами Рук Своїх і Ранами Ніг
 На віки Собі заховав,
 Любов Свого Серця Раною нам показав!
 О Ісусе мій!—Та Твоя Рана,
 Ще від дитинства мамою мені указана,
 Мені до серця дуже припала!
 Ох! Я-бим на себе Її переняла
 Щоби з Тобою Нею ділитись,
 Щоби терпіне Тобі улекшити!! —
 О коби з Раною Твоя Любов перейшла
 З Твого Серця до мого й віднайшла
 І збільшила ту іскру любови до Тебе,

Що від давна щораз більше тліє!
 Най за Тобою Ісусе моє серце мліє!
 Ох яке бідне, що ще не вміє
 Тебе, як належить, любити;
 А як хотілоб страшно горіти
 Пожаданєм тіла, любовию сьвіта!!
 Але Кров Агнця Нового Завіта
 Від Пророка Захарії здавна,
 Вином, Діви родячим, Пророкована,
 Що-дня мене наповає,
 Твоею Любовію розгріває!
 Ісусе Солодкий! — До Тебе іду,
 До Тебе зітхаю,
 Для Тебе жию,
 В Тобі умираю,
 Тобі моє серце даю!! — —
 Вже тепер часу не гаю
 Прийми моє дівство — Боже!
 Обручнику мій! — Лиш Ти оден можеш
 Мене невинною заховати,
 На Страшному Суді
 Дівственне тіло віддати
 І знов Собі взяти за обручницю,
 За непорочную агницю!!
 За Тобою буду ступати
 І Нову Пісню сьпівати!
 Розпущу я узи мого серця —
 Непотрібна мені вже границя
 Для любощий між Ісусом, а мною,
 Коли Го заручаю з собою!
 Напоїть мене Солодощами Дівственними,
 За вічне дівцтво купленими!...
 — Тобі Женише мій дівство до смерти обітую,
 Всю похоть зі серця вимітую!
 Хорони серце моє і тіло непорочним,
 Щобим не встидала ся в день остаточний!
 Заступи мене Агнче Ісусе,
 Як на агницю Твою ударять покуси!
 Під похотею тіла підхлібством мужчин
 Хитає ся серце й геройских женьщин!
 О Ісусе! — Ти знаєш, що з серця дівиці
 Сьміють ся послюбні молодиці.:
 Хоть тіло їх еще незмазане,

Але вже серце похотію п'яне!
 О Святий Дівственнику Богослове!
 Ти спочивав на Серцю Ісуса,
 Причини ся, — нехай мні позволить
 З посеред земскої плісни
 До нової вибитись Пісні,
 Котру Дівственникам Ти обіцяв!!
 О який смуток з серця мені спав,
 Що Пісня, Тобою пророкована,
 І для Дівиць приготована!!
 О якже солодко за Агнцем ходити
 І з молодцями Небесними жити,
 Що не осквернять дівичого тіла, —
 Вже на землі їх похоть зітліла! —
 Серце моє невинно любити рве ся,
 Но в любови мужчин заведе ся!
 Бо мало на світі невинних дів,
 А ще менше дівственних молодців.
 О як премудро Ти Боже зробив,
 Що кінець похоти назначив,:
 Що в небі не женять ся, ні посягають,
 Но як Ангели проживають! —
 Вибери Боже і моїх братчиків
 На чистих небесних дівчиків; —
 І мою сестричку Анну
 Захочай незмазанну!
 Дай нам умерти в дівицтві,
 А нашої мамі в чистім вдовицтві!
 І на мою Рузю згадай,
 У дівицтві захочай!
 Не дай осквернити ся чистій душі!
 У Книгу Серця нас всіх запиши!
 Щаслива я, вичитавши Безмежну Любов
 І що вступила під дівственну хоругву!
 О Серце Ісуса! — Під сею хоругвою
 Хочу співати за Тобою:
 Не мала я миленького за життя літ,
 Маю Ісуса Любенького в вік!! Амінь!..

*(Дивить ся на образ Серця Ісуса з захватом руки
 на вхрест. Входить по ню Рузя.*

ДІЯ VI.

(Хата Анни, як перше. Того самого вечера по Богослуженню до Найсол. Серця Хр. Анна з дітьми сидить при столі, по скінченій вечері, але ще не встав від вечери ніхто).

ІВАСЬ *(до мамі)*: Маруся нині по відправі лишилась В церкві сама так довго молилась! —

Чи ти Марусю за нас пам'ятала?

Чи і за мене молитву відмовляла?

МАРУСЯ: Так — я молилась за Тебе, За тата, мамусю, Михася, Ганю й за себе!

ІВАСЬ: А ми на гріб татів нині ходили, : Вже фіялочки і дзвінки будуть сходили.

Мені так мило там було!

Мені ся виразно прочуло,

Що наші любі татусь,

Кличуть мене і Марусю! —

А я вже був там днесь другий раз —

І піду завсїгди, в кожний час.

МАРУСЯ: І я не забуду татуся солодкого, Як ми їх до гробу глибокого

Недавно поклали на вічний спочинок! —

О смутку нашого причино! — ...

(Плаче, мама і діти також)

ГАНЯ: О тато наші любенькі —

Такі були для нас добренькі!... *(Плаче).*

МАРУСЯ: Коли-ж то Мамусю прийде нагроб-
ник,

Камянний хрест з образом, — той пам'ятник,

Щосьте обіцяли купити на гріб Татуся?!

Ой колиж я вже раз подивлю ся;

Як то хрест, а на нїм Серце Христове

Не відступають гробу татуся ніколи?!

Татусь Серце Ісуса так дуже любили,

На всі відправи червневі ходили;

Яко ревнитель в місяць раз сповідались,

В честь Серця Христового тоді причащались! —

А так набожно і праведно жили!:

Не кляли, не гнівались, з ніким не сварились:

Бога при праці все споминали,

А нас так красно все научали! —

Такого Татуся ми мали доброго!! —

А коса смерти, косаря злобного;
 Так їх скосила скоренько!! —
 Хиба не знає як нам тяженько
 Сиротам самим прожити,
 І татову недавну любов споминати?!

(Плаче і другі діти також).

МАТИ *(легенько плаче)*: Як наш тато любий жив,
 То добре ся натерпів
 Від ворогів слави й маєтку, —
 Ніоден не пожалував збитку.
 А вороги єго праведности
 Не щадили єму пакости.
 Тепер ще гірше буде для нас:
 Вже ся не верне милий той час,
 Коли татусьо на нас працював
 І кривд тяжких терпіти не дав. *(Плачуть).*
 Добре від всіх натерпів ся,
 За то вічно упокоїв ся!
 Не плачте діточки мої жалісливі! —
 Ваш тато вже є щасливий.
 В могилі спить до судного дня, —
 До него прийде єго рідня
 І памяточку єму там зіставить:
 Хрестик біленький і Серце Ісуса Ласкаве!
 Прийми від нас любий батеньку,
 Від своєї родини памятоньку! —
 Будем солодко тебе споминати,
 Злуки з Тобою на все вижидати!
 Ой не одна за тобою впаде ще слізка,
 Ще нїм смерека виросте й плачуча берізка!
 Будуть пташки прилітати
 І тобі любо на них щебетати!
 Ой як буде смерека шуміти,
 Будеш в віконце глядіти,
 Чи — вітер віє, чи буря іде,
 Чи смерть зі собою кого не веде!
 Берізка листєм ме потрясати
 І нам над тобою pomoже ридати,
 Коли над гробом твоїм ся зберемо
 І плач сердечний всі заведемо:
 — Прийшли до тебе гості дорогенькі,
 Встань — відізви ся тату любенький!!...
(Плачуть всі, мовчанка хвилива).

Буде татусю сон мило плисти,
 Будуть над гробом цвіточки цвисти.
 А в осінь, як цвітєчко звяне,
 Береза ти листє скидати стане, —
 Листєчко ріжне: червоне, зелене, жовтаве,
 Як лихо твого життя ріжнобарве!
 О тобі ще смутку мусим доживати,
 Як гріб твій буде колись западатись!
 Но ти будеш солодко спати,
 Або ся можеш приглядати
 До неба синього-блакитного
 І хмарочками повитого,
 До пташків під небом летячих,
 Сонічком ся веселячих.
 Диви ся добре — зобачиш, як через хмарочки,
 Поміж утішені пташочки,
 Будуть летіти і наші душочки!! —
 Ой не тужи тоді за ними батеньку!:
 Небавом почуєш лопатоньку, —
 Будуть близенько при тобі копати,
 До довгого сну низенько спускати
 Сьвіжую домовиноньку,
 Оставшую родиноньку!! — — —
 Ой то не ворожа сусідонька,
 То твоя люба родинонька!...
 Прийми у могилу сусідну
 І мене вдовиченьку бідну,
 Прийми і сироти кохані —,
 Місця досить ще стане!! —
 Ой як ми хтіли з тобов вечеряти,
 А ти вже ляг спочивати!!
 Ой чи там много ще тої нічки?
 Чи висплять ся ще наші повічки?!
 »О не спішіть ся вічки замкнути!:
 Маєте ще коли вснути;
 Маєте ще коли спочивати,
 Ще не так скоро затрублять вставати.
 Бо з розпоряджень Небесного Владики
 Стоять перед нами три сні великі:
 Перший сон до кісточок,
 Другий сон скінчить порошок,
 Третий до воскресеня,
 Потім вже дійсність до нескінчення!« —

— Ой як спустив на тебе Господь три сни,
 Солодко заснувши, солодко і спи!
 Ти праведнику рук не зложив,
 Аж доки Ісуса ти не спожив!
 Будеш мав хрестик, Товариша любого,
 Що глядить до неба голубого!
 Будеш мав Солодке Христове Серце — —
 О спи нам, — спи, — наш любий — Мерче!!...

(Зітхнула глибоко, падає на стіл головою на руки свої. Діти легенько плачуть).

ДІЯ VII.

ВІДСЛОНА I.

(Хата Марусі. На ліжку лежить мати Анна, хора. Коло неї лікар, побіч него Маруся Михась Ганя і Івась — всі заплакані. На столі валізка лікарська і декотрі лікарські річі. Діти вже підросли на 3 роки (о скільки се можна представити)).

ЛІКАР *(тримає тепломір від горячки, похитує смутно головою і каже):*

Пані — то трудно —
 Ви тяжко застуджені,
 Запаленє легких велике.
 Мені й самому то чудно,
 Бо помагали спочатку ліки.
 І слабість здавала ся иньша,
 А тепер за третим разом
 Висота горячки найбільша;
 Є надія на вихід, але маленька.

(Маруся плаче, за нею і другі діти).

ЛІКАР: Не плачте діточки —
 Мамця ще можуть подужати,
 А з вашого плачу можуть
 Ще більше знедужати.

МАТИ (*придушеним немичним від плачу голосом*):
Тихо діти мої — не плачте.

(*Маруся далше сильно плаче*).

Цить Марусю,
Може я вийду зі слабости.
Все то залежить від Божої Милости.
В Бозі надія! — Бог з нами!

ЛІКАР: Пані! — Всьо, що в моїх силах, я зроблю,

Ніколи помочи вам не відмовлю.

(*Подає фляшку з ліком*).

Беріть сей лік столовою ложкою що пів години,
Поправитись може хвороба отсеї ще днини.

Я рад помочи Вам, Бог видить.

Чейже Вам ніхто не завидить

Такої слабости тяжкої —

І Вашим дітям сумненької долі.

На голову беріть оклади, студені,

А їдьте росіл і курята варені;

Не зашкодить і хліб сьвіженький,

Коби лиш питльований і легенький.

А також прошу Вас, — чи виздоровієте, чи вмерете,

Тим не гризїть ся — гризотою здоровле

Ще більш підірвете.

Як треба вмирати, то тре — така Божя Воля,

Нас всіх чекає така сама доля.

І я вмру — нещасний — хоч вчений лікар,

Коли покличе Небесний мій Цар.

Не штука то нікому умерти,

Але смертю заслону продерти,

Що сьвіт загробовий нам закриває.

Страшнійша від смерти річ нас чекає:

По смертній темряві, по земському блуді

Стати у Бога на Праведнім Суді;

Нічо страшного потім вже нема,

Лиш лячна вічність пекольного дима.

Страшна се тому доріженька,

Хто в нерозкаяню замкне повіченька. —

Даруйте Пані, що я Вас так страшу,

Но за то з серця правду Вам кажу.

Я колись з пекла сьміяв ся,

Но ласки навернення дочекав ся.

МАТИ: Для мене се милі слова, Пане Докторе —
Десять літ вже від смерти моєї матери,
А я все готую ся на тую дорогу,
На родинних гробах молю ся Богу;
Я о Бозі все думала — розважала,
Мало до сего сьвіта прикладалась.
Не так мені страшно вмирати,
Як любі діточки покидати.

(Плаче, діти й собі).

ЛІКАР *(задумав ся, по хвилі)*:
Не плачте Пані! Може слабість мине ся,
Може вмирати еще не прийде ся;
Жаль мамі дітий,
Жаль мами й дитині,
Так! — Се найбільша мука при смертній годині.
(Зітхнув тяжко):

О смерте, смерте — страшна розлуко,
Материньського серця розпуко!
Ох! — не pomoже тому лікар вчений,
Кого опанують смутки душевні.
(Мовчанка і плач).

А однак Пані — зло на добро вийде,
Як лиш душа браму смерти перейде,
Господь не дасть мамі смутитись;
А сиротам: — лиш за маму молитись,
А притім: — за сиротою Бог з калитою.
Не плачте діточки — то некрасно,
Нема чого. — А й мені робить ся страшно.
(Хвилинка мовчанки, діти втихають).

О Боже! — Господи Найсвятійший!
Комуж то вмирати є жаліснійше,
Як житєм погасаючій мамі
Видіти діти дрібні заплакані,
Як при смертельній мати постели
Найсердечнійший в житю плач завели,
Як бедуїнови серед пустинних жарів
Умре послідний верблюд на Сагарі,
Як серед темного підземного замку
Заблудивший пращає одиноченьку лямпу,
Що серед пропащих темних льохів
Гасне посеред підземних страхів.

Нема що робити, лиш на землю упасти, —
Хиба лиш Бог чудом не дасть му пропасти
(*Вхопив ся руками за голову. Мовчанка*).

МАТИ: О Боже мій! Серце Христове! Пречиста Діво!

Змилуйтесь над мною —
Хоронїть перед смертю такою
Мої кохані сироти діти.
Най їм бідненьким лїпша доля засьвітить
По моїй смерті з першим сонїчком
У сирітске віконечко,
Як до мамці свої стануть тулитись,
На вигасле житє моє дивитись.
(*Дуже плаче, також і діти*).

МАРУСЯ падає на ліжку з великим плачем):
Ой мої мамунцю рідненькі
Не покидайте нас!

ГАНЯ: Ой мої мамцю Солоденькі —
Що ми без Вас зробимо — не йдїть від нас!

МИХАСЬ (*плаче*): О Боже наш, Боже! О
Мамцю, мамцю!
Не опускайте нас — не йдїть від нас!
Не плачте мамцю! — Ви ще не вмрети!
Бог Вам дасть ще здоровлє!

ІВАСЬ (*плаче*): Мамцю, мамцю! Не покидайте нас!
Ой мамцю Золотенькі!
Ой мамцю Дорогенькі — не плачте, не плачте!
(*Всі діти тиснуть ся до мамі*).

ЛІКАР (*зірвав ся*): Діти! — не плачте! —
Успокійте ся!
(*Діти втихають*).

Та ви маму добєте своїм плачем! Що то поможе?!
Мама ще не вмирають.
Ще є надїя на їх подужанє!

МАТИ: Не плачте діти —
Я ще можу подужати.

(*Діти успокоєні, лиш Ганя хлипає. Мати цілує Івася, він втихає*).
Цить Ганю. (*цілує єї*). (*Маруся сїла на ліжку матери, втирає слези*).

ЛІКАР: Ай Марусю, Марусю! Чого ти так плачеш? Ще нема чого. Мама ще можуть подужати.

МАТИ: Не плач Марусю! Мені вже лекше.

ЛІКАР: Вже лекше? — Дійсно? — Господи Слава Тобі!

(Прикладає тепломір до хорої і по хвилі):

Богу дякувати! Горячка меньша о два степені.

(Мірить живчик).

Так — дійсно. Є полекша. В Бозі надія!

Потіште ся діти.

МАТИ *(утішена дивить ся на Ганю, що перестав хлипати):*

Моя донця золотенька.

Так сплакала ся.

Мої діточки дороженькі.

ІВАСЬ: А я також плакав.

Я собі думав, що Ви мамцю вмрете.

(Лестить ся весело коло мами):

Мамцю — не вмирайте, не вмирайте!

Мамцю — Ви такі добрі!

Такої другої мами нема вже на світі!

Не будете вмирати мамцю, — ні?

Не вмирайте мамцю!

МАТИ *(гладить его):* Ні синцю солодкий — не буду вмирати — як Бозя дасть, то ще буду жити.

ІВАСЬ *(весело):* А я буду молитись до Бозі, щоб Ви ніколи не вмерли.

ЛІКАР: Моли ся синку о здоров'є для мами. То красно. Діти повинні все молитись за маму.

ГАНЯ *(весело):* І я буду молитись мамцю за Вас.

МАРУСЯ *(весело):* І я.

МИХАСЬ *(весело):* Я також буду молитись.

ІВАСЬ: А я буду найбільше молитись, бо мені Мамці найбільше жаль. Якби мамця вмерли, то я вже не мавби такої доброї мами ніколи. Вже не мавбим ні Тата, ні Мама! *(Плаче).*

МАТИ *(цілує й обіймає):* Мій синцю золотий. *(За ним знов діти плачуть).*

ЛІКАР: А то що діти? Знов починаєте плач? Фе — Встидайте ся. Ви хочете маму заплакати

на смерть. Я вам казав раз не плакати! (*Тупнув ногою*).

(*Діти спокійні*).

МАТИ: Тихо діти! Пан Доктор гнівають ся. То нечемно так плакати.

(*Діти цілком успокоєні. Маруся вступила ся з ліжка. Михась стоїть ззаду за головою матери*).

МИХАСЬ: Ой той Івась якийсь плаксивий. Та досить вже того плачу! мама не вмирають.

МАРУСЯ (*через плач*): Тихо Івасю — ще будеш мав час плакати. (*Сама тихо плаче, сидючи на лавці*).

ЛІКАР: Ой Марусю, Марусю! — Знов зачинаєш!

Та ти найстарша — повинна-би ще їх утихомирити!

МАРУСЯ (*обтирає слези і з вимушеною веселостию*):

Ну — я вже не плачу Пане Доктор.

МАТИ: Цитьте діточки — вже не плачте.

Будьте чемні! Послухайте Пана Доктора і Мамці!

ІВАСЬ: Мамцю! Я вже не буду плакати.

(*Цілує руку матери, потім лікаря і каже*):

А я Пана Доктора прошу,

Щоб Мамці таке лікарство записали,

Щоб зараз завтра рано здорові встали!

ЛІКАР (*гладить его і цілує в головку*):

Добре синцю! Я вже записав — диви ся;

Не плач, не смути ся,

Мамці вже й так ліпше,

Але о тобі скажу ще певнійше:

Я вже пізнав красу твоєї душі, —

Долю віщую тобі в будуччині.

Чи мама вмруть, чи будуть жити,

Тобою займу ся;

Вивести тебе на люди клену ся.

Думаю, що Ви, моя Пані,

Хочете добра своїй дитині.

МАТИ: Не знаю, звідки така ласка для мене, —

Але щож, як мене в гріб зажене

Отся хвороба невилічима,

А потіха з дитини стане невидима.

Але Господи! Я ще можу жити,

А як умру, то не буду тужити,
Но з неба на діточки споглядати,
З раю ними тішитись і їх дожидати.

ІВАСЬ: Мамцю! Ви не вмрете.
Я сьвящеником буду.
О! За Вас, любі мамцю, не забуду.
О я не дам Вам мамцю вмирати.

МАТИ: Го-го-го мій любий сину!
Мабудь я скорше в домовину
Голову свою положу,
Ніж в твої руки й узрю твою Службу Богу.

(Мати плаче, діти також. Мати цілує Івася, Івась їй).

ІВАСЬ: Мамцю! Так не кажіть!
Ви не вмрете. *(Плаче)*.

ЛІКАР: О Боже Солодкий, мій Боже!
Хто то счислить матерні сльози!
Боже! На смуток я безпомічний,
Порадь Боже Сам — Ти Лікар Вічний.
Ти матери жалісне серце в груди вложив,
А очі сльозами наповнив.
Ти вмієш потішити і засмутити,
Смуток у радість перемінити.
Як хвилі за хвилями йдуть,
Так матерне серце терпіня рвуть.
Як жалібна птичка
Все сумно квилить — проквiliaє,
Так рідна матіночка
Все пісню смутненьку сьпіває.

(Хвилька мовчанки).

ЛІКАР: О моя Пані! Не тре так ридати!
Не тре так, діти, мами засмучати!
Потіште ся! — На смуток ще вчасно,
У мене самого потіх все зачасно
Для хорих було, а нині —
Прийшло ся плакати, як дитині.
О Пані! — Хоть смерть людий, здоровлю неревна,
То Вашій слабости є ще непевна

(Мірить горячку і каже):

Славити Бога, горячка не підходить, —
Вам певно ліпше ся робить.

МАТИ: Так Пане Доктор.

ЛІКАР: Богу Небесному подяка!
(*Глядить на годинник*).

У Вас сиджу вже третю годину.
Роблю се радо, бо Вашу родину
Я все шанував і цїнив дуже;
Не можу забути Вашого небіщика мужа,
На довколичні села наймудрійшого
І християнина в околиці найпобожнійшого.
Нераз, як, бувало, що скаже,
То так, якби високі школи кінчив:
Простенько, а мудро питанє розвяже,
А решту жартом доповнив.
А Ваш Отець Парох, — сьвятець той великий
Що мене навернув до Сьв. Віри,
Бувало, не може нахвалитись
Єго і Вас за набожність, за щедрі офіри.
Жив, — шкода, що так скоро минув ся;
Вже є три роки тепер,
Як Ваш небіщик муж вмер.
Но в мене у памяти не забув ся,
Я плакав по нїм як мале дитя,
Скоро учув про кінець єго життя.
Вічна єму память і Царство Небесне!
І Вас, Панї, дужеби шкода ми було.
Менї булоби ся й не причуло,
Що так скоро заслабнете тяжко,
Тому і з дітьми Вам розстатись так важко.
Лїт трийцять і девять — то ще не старість,
То хіба смерти немилосерній є радість;
А й красні діточки маєте —
Люди чудують ся, Ви і не знаєте,
Не можуть ся нахвалити Ваших діточок
За чистоту, послух і чемність,
А Марусі найбільше зі всіх дівочок
За чисте дівоцтво й невинність.

(*До Марусі*):

Мов ягідочка красна, як весна молоденька —
А чув я, що ти не хочеш замуженька.
Так, так — красно доню! Лїпше ніж другі
Не багаті цьвіти невинні, як ти, земські луги.
На геройство ся відважуєш,
Тримай ся кріпко, а не пожалуєш.

(*Маруся завстиджена, відвертає голову*).

МАТИ: О Пане Доктор!

Сли мучить її що на сьвіті дуже,
То хіба згадка про земске подруже.
О най ї Господь благословить на тую дорогу,
Що посвятила ся Господу Богу.

(Мовчить хвилинку, потім):

Господь то знає,

Що буде з неї.

Як дотепер, то нїяка мати,

Дитини лїпшої не може діждатись.

О доню, моя, доню! — Моя Марусю солодка!

Якаж ти потїха для мене коротка!

Ой як я з тобою, доню розстанусь!

Ой як я на тебе в послїднє погляну!

О діти мої любі кохані

Як ми ся на віки розстанем! —

(Плаче, Маруся також бухає плачем, припадає до матери, цілує, обіймає, а мати її).

ДІТИ *(піднимають великий плач).*

О Мамцю наші Дороженькі!

О Мамцю Солоденькі!

Не покидайте нас!

Не ідіть від нас!

(Цілюють матір).

ЛІКАР: О доленько моя з вами!

Діти! Бійте ся Бога —

Цитьте — не плачте — ще нема чого

Діти! — Не забивайте мами!

(Діти успокоюють ся).

Коли так будете плакати без краю,

То я геть руки опускаю;

Заберу ліки й піду,

Другий вже раз не прийду —

Не буде чого. Ви маму добете,

Ви Мамі лиш жалю додаєте.

МИХАСЬ: Марусю! — Що тобі?

Ганю! — Чого ти хочеш від мами?

Чого ти плачеш?

Івасю! Чого ти все коло мами стоїш.

І все маму непокоїш?

Ідіть звідти всі — лишіть маму в спокою,

Будьте чемні — послухайте Пана Доктора!

МАТИ: Прошу не гніватись, не дивуватись!
То діти — от жаль їм, тай плачуть.

ЛІКАР: Але й Ви, Пані, не плачте, то зле —
Голова розболить, горячка підійде.

Як на здоров'я надієтесь,
То чого так страшно плачете й жалієте.

МАТИ (*погідно*) Даруйте Пане Доктор, жін-
ці не дивуватись,

А матери єще тяжше від сліз ся здержати.

Я вже і сьвіта Божого небачу

Від того безвпинного плачу.

ЛІКАР: Отсе-ж власне — я Вам наказую.
Спробуйте — послухайте — зажийте лікарства.
Вже пів години минуло. —

Памятайте: одну столову ложку що пів години,

МАТИ: Добре Пане Доктор — дякую.

(*Бере лік від лікаря і не*).

ЛІКАР: Марусю! — Пора спішитись для мамі
з обідом тай для себе, братів і сестер.

Маєш вже що готове?

МАРУСЯ: Ні, Пане Доктор.

ЛІКАР (*сьміє ся*): Ха ха ха! Ти лише плакати
вмієш. Ой ти плаксива панно, ти!

(*Маруся з усміхом відходить до кухні*).

(*Діти розвеселені*).

ЛІКАР: А ти до них Михасю постав ся:

Не дай їм плакати і всім зацікав ся,

Чи мамі лекше, чи що зварене,

Чи всьо в господарстві вже пороблене.

Не треба рук опускати,

Не тре мамі смутити, лише потішати.

МИХАСЬ (*з усміхом*): Дякую Пане Доктор!

Я то всьо зроблю,

Я весь той плач геть з хати вигублю.

ЛІКАР: Добре синку! Так має бути!

Но не спробуй часом на то всьо забути.

МИХАСЬ: О ні Пане Доктор — я не забуду.

ЛІКАР: Ох Дорога Пані — я мушу вже йти,

І другим людям поміч нести,

Котрих на мене все повно чекає,

Мені Ваша хвороба відійти позволяє

Я ще горячку спробую.

(Прикладає хорій тепломір, чекає, виймає, дивить ся і каже):

Як на тепер, то досить вдоволяючо.

Горячка не підносить ся. Чуєте полекшу?

МАТИ: Так Пане Доктор!

(Бере за живчик, дивить ся на годинник, каже по хвильці):

Так само вйде: Не чуєте сильних кольонок?

МАТИ: Якось так дуже не чую. Богу дякувати!

ЛІКАР: Слава Богу за се! А лік Вам поміг?

Як думаєте?

МАТИ: Ві всім трохи лекше.

ЛІКАР: То добре. Се велика радість для мене.

Най Господь буде прославлений!

Я рад Вам здоровля з живої душі,

Як самі знаєте, — спробував я способи всі.

Майте надію! Вам поліпшаєсь —

Надія найпізнійше вмирає.

(Складає всі свої річи до валізки).

Ще оден лік даю Вам — спробуйте,

Ним що хвиль п'ятнайцять смаруйтесь.

І лиш до смарованя, — не можна го пити.

Оно на се, щоб застуджену кров розігріти.

(Всьо вже спакував і подаючи руку каже):

А тепер Пані будьте здорові!

Най Бог Вам здоровле зготує!

(Мати плаче, доктор і собі втирає очи).

Я плачу, як Ви плачете.

Я буду плакати,

Як Ви умрете.

Але не смутіть ся! Є ще надія —

Як не лікарство, то Ісус і Марія.

Я від Вас заплати не хочу,

З огляду на небіщика за дармо приходжу

До доброї такої родини.

О нема такої години,

Колиб не міг я прибути:

Хиба що в болях і смутках втонути

Не треба дати і другим людям

По Божим заповідям.

Пращайте моя Пані!

Тай ви сирітки кохані!

Не дайте мамці смутитись,
Не забудьте за здоров'я їх помолитись.

МАТИ: Пращаю Вас Пане Доктор, здорові
будьте!

Як умру, то не забудьте
За мої сироти, як ласка.
Я вмолю Господа, щоби гарна частка
Небесної Слави за нас Вам дісталась
І на землі благодать на Вас розливалась.
Пращаю Вас — будьте здорові,
А jeśli мій кінець вже готовий,
То і на віки прощайте,
Мене в молитвах своїх не забувайте!
Ой бо я виджу, що Ви Богоумні —
Не так, як другі нерозумні,
Що то не вірять в Господа Бога.
О най від слабого учать ся,
Яка їм дорога!

Будьте здорові наш Добродію! (*Плаче*):
За великодушність Серцем Вам дію
Вдячність велику — найсердечнійшу
Від себе й від моїх діточок любеньких,
Незадовго вже і сиріток кругленьких!

(*Плаче даліше і лікар також. Діти всі дуже голосно плачуть*).

ЛІКАР:

О Пані моя! — Слезі витиснені Вашою мовою
Милосердити ся силу над Вашою долею.

(*Сідає на крісло, виймає хустинку, опирає голув о руки на стіл і каже*):

Озвала ся в людях пуста хвала:

»Наше серце мягеньке, лікарське як тая скала«.

Дивіть, як плаче твердосердний лікар.

Як єго серцю припав ідеал

Солодких надземських слів.

Від шльохаючих надгробних вдів!

Дивіть, як серце лікара роздирає

Горе сирітське, горе безкрає!

(*Діти плачуть в тім часі*).

Диви ся серце! — Се оден з твоїх запалів!

О! — Серце ученого гине з ідеалів!

О! — Я не з тих, що повні самолюбної сніди

А з тих, що плачуть з людської біди.

(Втирає слези, мовчить хвильку).

(Звертає ся до слабої успокоючим голосом):

О Пані! Не плачте — не сумуйте
А мені плач сей даруйте,
Котрим і Ваш смуток зріс;
Я все запалююсь до сліз.
Не на се кінчить учений школи,
Щоби плакати не міг він ніколи.
Чим чоловік є ученійший,
Тим має серце ніжнійше.
Наука — се не осягненє щастя,
Де сліз і смутку нема.
Се лиш дорога до радости, а радість сама
По смутках і трудах наступає, —
О тім нас Письмо Св'яте навчає.
Учений учить ся, правду розуміти,
Щоб потім їй на жертву згоріти!
Ну, — будьте здорові моя Приятелько,
Моя терпляча Пращателько!
До побачення Пані, до побачення,
До скорого вилічення!

(Хора відповідає єму формулками пращаня серед плачу)

До здоровля Пані! — А як до неба,
То плакати не треба

І на віки пращатись.

Не на віки, Пані, не на віки,
Але доки всі не замкнемо повіки!

(До дитий):

Пращайте, й ви любі діточки

(Діти цілують руки доктора).

Пильнуйте любої матіночки!

ДІТИ (за Марусею): Дякуємо Панови Докторови
За потіху і поміч сердечно!

Ми хочем, щоб Мамця подужали конечно-конечно.

ЛІКАР: І я того хочу. Може Бог дасть, що
Мамця оздоровіють

І ваші очка повеселіють.

Геть сплакали ся, — бідні діти.

Якби зачало мамці погіршатись,

То дайте мені чимскорше знати.

А ти Івасю очок не три,

Мамці плачем не гризи.

Буде з тебе колись пан,

Як я тебе до шкіл дам.

А чим ти хочеш бути?

ІВАСЬ: Сьвящеником, Пане Доктор.

ЛІКАР: Таки Сьвящеником!

Видите, який мудрий!?

Він мамі хоче колить голову стискати.

(Мати зложила руки, як до молитви).

МАТИ: О дай то Боже, Серце Христове,
Пречиста Діво Маріє та й Ти Сьв. Йоане Богослове!

ЛІКАР: А мені не стиснеш голову, своєму добродієви?

ІВАСЬ: О стисну Пан Доктор, аж буде боліти.

ЛІКАР: Ха-ха! немилосерний Івасю! Як голова розболить, то я буду мусів іти до лікара.

ІВАСЬ: О ні! — Пан Доктор самі собі вміють лікарства записати.

ЛІКАР: Ха ха ха! З тебе, як виджу, буде колить дуже великий фільзоф.

О дай то Боже! *(Мати зітхнула).*

(Мовчанка хвилива.)

Но Пані! Будьте здоровенькі тай Ви діточки.

До побаченя Пані!

МАТИ З ДІТЬМИ: До побаченя Пане Доктор!
Сердечно дякуємо Панови Докторови. Най Бог сто-
кратно заплатить.

ЛІКАР: Нема за що Пані. Нехай Вам Бог дасть здоровля! Слава Ісусу Христу!

МАТИ *(з дітьми)*: Слава на віки!

(Доктор вже вийшов, заперли ся двері. Тепер знов отворають ся і входить кілька жінок, одно до другою каже: Слава Ісусу Христу! Мати з дітьми: Слава на віки!)

ЯВА I.

ВІДСЛОНА II.

(Діти входять з надвору).

МАТИ: Марусю! — Чи вже Михась пішов по Єіомостя?

МАРУСЯ: Так Мамцю — тепер щойно пішов.

МАТИ: Ой най іде скоро, бо я вже буду вмирати!

(Діти вибухають голосним плачем. Мати хлипає тихенько прибито плачем і втирає слези).

ЯВА II.

(Входять до хати Марко і Хима з Рузею).

МАРКО і ХИМА: Слава Ісусу Христу!

АННА з дітьми Слава на віки!

Ой Гості мої, гостоньки. *(Плаче).*

(Хима стала, заломила руки, хитає сумно головою і починає плакати, затулюючи очі хустиною. Рузя плаче дуже. Марко втирає слези, подає руку хорій).

МАРКО: Як ся маєте Кумунцю?

АННА: Ой маю ся Кумцю *(плаче).*

Як прострілене пташенятко —

Як під ножем дохлипує ягнятко.«

ХИМА *(витає ся, цілує ся з хорою):*

Щож? — Будете кумунцю вмирати?! *(Плаче).*

АННА: Ой буду кумунцю, буду, вже мене Бог кличе!

Вже жите зі смертю граничить.

Добре, щосьте прийшли, я мала по Вас посилати,

Щоби ся з Вами на віки спращати.

(Плаче і Хима також).

(В тім часі Рузя витає ся з хорою, цілує руки, а хора їй в лице).

АННА *(серед плачу):* Ой моя солодка Рузю!

Зіставляю ти мою бідну Марусю!

(Маруся дуже плаче, з нею і всі діти).

Завтра як до нас заглянеш,

Мене умершу, а Марусю сирітков застанеш.

(Рузя плаче і кидає ся в обійми Марусі).

МАРКО *(зітхнув):* Ах Господи! *(Плаче).*

ХИМА: Не плачте діточки, — не плач Марусю!

(Приходить до дітей, цілує Марусю, Ганю, Івася, а они всі відцілюють їй в руку).

МАРКО: Не плачте діточки — Бог з вами!

Потіште ся. Поліпшить ся може здоровлєчко мами —

(Маруся, Ганя й Івась цілують Марка в руку)

МАРКО *(цілує кождо титину в голову і каже до кожного з осібна по іменем):*

Не плач Марусю! То ще незнатї,

Чи ваша мама буде вмирати.

(Діти успокоєні, обтирають слези і хлипають).

ХИМА: Цитьте діточки! Йдїть з Рузею з хати,

Ми хочем щось мамі сказати.

АННА: Вийдіть Марусю і Ганю тай ти Івасю
дитинко —

Зараз прийдете за малу хвилинку.

Вийдіть побавтесь весело,

То й мені буде мило.

(Рузя успокоює Марусю і другі діти. Виходять, двері за собою запирають).

ЯВА III.

ХИМА *(з плачем)*: Ой мої Кумунцю Кохані!
Ми знаємо, що Ви понад всіх є людяні,
Мягеньке і праведне серце маєте
І ворогам своїм прощаєте.

Ми прийшли ся з Вами спрацати —

Простіть нам, нїм будете вмирати.

АННА *(здивована і зворушена)*:

Щож я Вам Кумочки маю простити?!

Таж я Вас ніколи не перестала любити.

Я з Вами все жила в згоді.

Спращаю ся з Вами хіба як зі сонічком

День на заході. *(Плаче)*.

Ой бо зійде ще нераз золоте сонічко,

Але не верне мого життя дененько!

МАРКО: Не плачте Кумунцю, — нам то ридати,
(плаче).

Що ми вас посьміли нераз зневажати;

Перед людьми-сьмо Вас обчерняли,

З Вашої праведности сьміялись,

Гадрою, фарисейкою,

Праведною і сьвятенською

Й ріжно називали.

ХИМА *(плаче)* Дорогі Кумцю — то ще не кінець

Ми Вам ще більшу кривду задали,

Але простіть нам, заким ще будемо вам сповідались!

За то Бог дасть вам небесний вінець.

Простіть нам на Милість Господа Бога,

Що до него веде Вас послідна дорога.

Простіть нам просим на Серце Ісуса,

Що до него і я вже молю ся.

Ой бо оно то огнем своїм

Заволоділо вже й серцем моїм.

Ой бо Ви то давали нам примір,

На Вас солодкість і лагідність Ёго видимі.
 Ой на то Серце Вас просим кумцю миленькі —:
 Не будьте на нас гнівненькі,
 За то, що ми... ой кумцю Дорогенькі не скажу!
 Ой якжеж то я Вам згадати відважусь?! *(Плаче)*.

АННА: Бог з Вами кумунцю, Сестричко!
 Не бійтись — я Вам прощаю —
 А й Ви мені. Я вже до Бога зближаюсь,
 Дорогу вже маю невеличку

ХИМА: Ой ні Сестричко! — Сказати не можу.
 Ой чомуж я так скривдила праведницю Божу?!
 Ой чом я Бога так ображала?!
 Ой чом над Вами знущатись казала?! *(Плаче)*.

АННА: Кумунцю! — Хоть як би Ви були на
 мене недобрі,
 При моїй смерті будьте хоробрі;
 Всьо розкажіть — в Бозі спрощаймось,
 В гніві на віки не розставаймось.
 Я не погніваюсь, не подивуюсь,
 А як не скажете, то й так подарую.

ХИМА: Ой я то мушу конечно сказати!
 Ой якжеб я вийшла з Вашої хати?!
 Ой я бим за сим до смерти тужила,
 Ой я бим ніколи ніяк не спочила! —

МАРКО: Ой та я скажу за тебе й за себе Химо,
 Хоть мені страшно невиносимо:
 То ми кумунцю три роки тому
 Казали одному чоловікови чужому
 На Ваші сирітки напасти,
 Їм Ваші жертви для Бога відкрасти. *(Плаче)*.

ХИМА: Ой Боже смуток роздирає ми душу!
 Ой щом зробила, сказати мушу:
 Та я кумунцю ті Ваші ради взяла,
 Добре ся з них сама насьміяла,
 Кинула на землю, потовкла, подоптала.
 Віночки і цвіточки так ся просили, *(плаче)*.
 Обрус милосердя благав,
 Серце Ісуса і ваше добре й сиріток згадав,
 Всі дари Ваші зі свічочками в огни ся спалили.
(Плаче дужше і Марко плаче).

Хиба се крім ворогів нас обох
 Знає оден Всевидячий Бог.
 Я навіть Рузі не говорила,

Яке я грішне діло зробила, *(плаче)*
 А потім на дворі і попіл розвіяла, —
 О простіть Сестро, щом Вам заподіяла.

*(Цілує руку хорої, котра дуже плаче, очи зату-
 ливши руками).*

АННА: Ой коб я бідна нещаслива
 Була хоч на попіл той подивилась!
 Ой мої цвіти, обруси й віночки!
 О мій Ісусе коханий!
 Ти видів, як они були оплакані.
 О хто наші вістхнення счислить і сльозочки!
 Ти видів мої жалі,
 Ти чув зітхнення мої;
 Ти чув як плакали сиріточки,
 Лиш Ти почислив їх слезочки.
 Ой бо не жаль мені великості дару,
 Бо дар був маленький,
 Но жаль безчисленних чувств жару,
 Якім філювали серця бідненькі.
 Нехай попелок собі спочиває,
 А моє серце вісткою про него втішаєсь.

ХИМА: Ой мої Кумунцю! — Люба сусідонько!
 Скажіть, чи даруєте свою кривдоньку?

АННА *(в плачу чекає хвилинку так, якби боро-
 рола ся з гнівом, потім руки зложивши, очи підносить
 до неба і каже):*

О дарую Вам — зі серця прощаю
 І нехай Господь простить Вам, благаю.
(Хима цілує хору, хора єї).

МАРКО: А я добра сусідо
 З сеї хати не піду,
 Аж доки мені не даруєте,
 Що від мене тепер самого учуєте,
 Що я заграблені в дітий обрус і вінці
 І сьвічочки приніс моїй жінці
 Позволив їй, що хтіла, робити
 І позволив, що посьміла спалити.
 Діточки Ваші чужий напав,
 Підмовлений жінкою й мною.
 З ним то я Серце Христове
 І вашу біду висьмівав,
 Як Ваші слезоньки ляялись рікою.
 Ми Вам приятелі правдиві не були,

Як самі ввиділи, або учули,
 Що десь Вам честь люди зробили,
 Тим серця наші все ся смутили.
 А Ви такі бідні, душу Господу винні,
 Від нас терпіня мали безвпинні.
 Вашого доброго небіщика мужа
 Я ненавидів як гадини — вужа.
 А Ваші дари обруси і жертви
 Лежать понищені, припалені, подерті.
 Ото я церковний брат старший
 За то маю смуток тепер найтяжший!
 Цілі три роки то в собі — душу,
 Но перед смертю з Вами спращати ся мушу.
 За то жалую сердечно дуже,
 Всьо иньше тепер ми байдужне.
 Простіть мені люба Сестричко,
 Ой бо Ви проведну маєте душечку!

((Цілує її руку она его. Плаче Марко і хора, Хима також)).

ХИМА *(плаче)*: А я Вашу праведність все ви-
 сьмівала,

Я невинність Марусі все в жарти брала.
 Ой я так різно Вас прозивала. *(Плаче)*

МАРКО: А одну ми ще річ Бог пригадав.
 Як би не то, ох — в гризоті-б пропадав
 Той, що Ваші діти обкрав, рабівник.
 О єму даруйте — вже ся покаяв що той чоловік
 І мене листом благав і молив,
 Чи і для него прощєнє маєте?
 Чи і єму зі серця прощаєте,
 Як розбишаці Ісус на Хресті?
 О простіть Кумцю, Сестричко, — простіть!

ХИМА: Простіть Христова Ревнителько,
 Простіть Праведности учителько!

АННА: О прощаю, зі серця прощаю,
 Всю ненависть і гнів відкидаю,
 Най му і Господь не памятає!

МАРКО: тепер виджу сестричко люба,
 Що не жадаєш ока за око, а за зуб зуба,
 Щось милосерна як Серце Христове,
 Коли ворожому простила Маркови.

(Плаче і втирає слези).

Най Господь від тебе не відступає,
 До життя вічного тебе провожає.
 О! Вже тепер ми інакше би жили!
 О! Вже інакше тебе би цінили!
 А так пропало наше життя марно
 І ненавиділисьмо тебе за дармо.
 О прости нам Божая праведнице,
 Моли ся за нас сьвята Христолюбце.
 Була ти праведна, чиста вдовиця,
 За розкіш не дбала, як сьвята дівчиця.
 За то тя Господь в небі прославить,
 Близько Дів Сьвятих тебе поставить.

ХИМА: О зістань з нами Сестричко мила,
 Вже тя сусідка днесь полюбила;
 Але за пізно Химо гнівлива,
 Злісна гадюко, бабо невстидлива.
 О вже не буде кого обмовляти!
 О вже не буде з кого ся сьміяти!
 Не закличе сусідка голосом милим!
 Не поздоровить тя словом щасливим!
 Буду ся в церкві дивитись,
 Де сусідка молилась,
 Буду на кухню глядіти,
 Де-м віночки палила! *(Плаче ревно)*.

(Здалека знадвору чути дзвоник: знак, що Сьвященник надходить).

АННА *(ревно)*: О Господи! О Ісусе! Вже йдеш!
 Послідний раз мій Боже, последний раз
 В Пресьвятій Евхаристії — на вічний час!! —
 Ох Господи! Що-б я за се дала,
 Щоб я Тебе в житю ще приймала!
 Але о Господи! Твоя Воля!
 О Солодосте земських часів!
 О Потіхо і Славо моїх днів!
 Ти з Агнця Евхаристичного
 Серед щастя мого невідкличного
 Переміниш ся мені у Господа Слави
 Повного Серафимам Сьвятої Обави!!
 О Ісусе! — Прийди
 І гріхи мені відпусти,
 На дорогу скріпи,
 У вічне життя заведи!
 Відвідай ще раз моє серце бідне,

Солодке Серце Ісуса,
Заким я від него віддалю ся,
Відвідай в останнє! —

МАРКО (*попіншно і працально зі сльозами*):
О простіть нам Сестро сльозами плачучим,
Ісус приближає ся Вам до неба ідучим.
Не памятайте пакостий сусідочків,
А ми не забудемо Ваших слідочків,
Ми не забудем сусідо любенькі
На Ваші сирітки кругленькі.
О Господь видить, що ми ся змінили,
Ми вже не тії, що Вас не любили.
Ой не опустим Вас до гробової дошки!
Ой ще заплачем за Вами не трошки,
Де ся сусідка наша поділа,
Що так ся невинно від нас натерпіла!
Верніть ся Кумунцю — верніть ся сусідко!
Підемо за Вами до церкви слідком!
»Ой вже не верну ся — не піду з Вами сусідо —
Вже я у Господа мого на обіду!«

(*Плаче і втирає слези*).

ХИМА (*тримає за руку хору і серед плачу*):
Простіть ми Кумунцю раз перший!

АННА: Бог най простить!

ХИМА: Простіть ми Кумунцю раз другий!

АННА: Бог най простить!

ХИМА: Простіть ми Кумунцю раз третій!

АННА: Бог най простить!

(*Потім знов хора говорить на спосіб Хими, а они їй відповідає. Так само і Марко. Дзвінок вже чути під дверми. Двері — отворяють ся, входить дяк, з дзвінком Марко і Хима покліякали*).

(*Заслона спадає*).

ВІДСЛОНА ІІІ.

(*Хата Марусі так само, як в попередній дії. Мати вже висповідана і запричацана. Коло неї при столику сидить Св'ященик без епитрахил'я і фелона, дяк на кріслі коло стола. Діти всі в хаті стоять за Св'ящеником, — плачуть. Хора дивить ся на Св'ященика*).

СВ'ЯЩЕНИК: Щож вам лікар казав?

АННА: Прошу Отця Духовного, — казав, що надія маленька. Доки ще був при мені, то було трохи легше, а тепер так тяжко, що вже видно, що кінець приходить. Ой Боже мій, Боже! Що то зі мною стане ся ще нині до вечера?!

(Плаче і діти також сильно).

СВЯЩЕНИК: Не плачте Анно!

Хоче ся жити, — кождому банно

З сего світа сходити,

Але як треба, то щож робити!

АННА: Таж так Отче Духовний, —

Але щож, як жаль невимовний

Стискає серце і душу;

Сама ся в землю оберну

І лишати сироти мушу,

До них ся більше не верну!

СВЯЩ.: О мої Дорогенькі вважайте:

Прецінь маєте душу — не забувайте!

В землю оберне ся не душа, тільки тіло;

Земля до душі яке має діло?

Всюди і все живемо душею;

Чи на землі, чи попрощаетесь з землею,

Се вам потіха Дорога Анно,

Що душі вічно жити сказано,

А тілу, що йде до землиці,

Зготована доля пшениці:

Пшеничка посіяна знов виростає,

Погребане тіло знов воскресає.

Усопше тіло від дітий віддаляєсь,

На тих воскресше довго не чекає,

З ними на віки віків проживає.

З діточками вашими смерть вас розлучить,

Але смерть їх наново з вами получить;

Яка розлука,

Така й сполука.

Жаль, а не страх має праведна мати,

Праведні діточки покидати.

Бог сиротою займаєсь,

Бог своїх не опускає.

АННА *(очи до неба)*: О Боже мій, Боже!

Жаль діточкам, що мати їх рідна

Мусить покидати їх бідна.

О бідна, бідненька я мати!

О якже-ж мені з ними розстатись!
 О ще коб рік, коб два, з ними пожити!
 Коб смерть так не хтіла житем дорожитись!
 Твоє Милосерде Боже без границі!
 Тож як втинаєш життя мами — вдовиці,
 Мусить то бути иньша причина,
 О тім знає Мудрість Твоя Недостижима.
 Але Ти Боже зла не желаш,
 Нещастя на сироти лиш допускаєш!

СВЯЩ.: Найгірше сиріткам в випадку нещас-
 нім,

Як мати вмирає в їх віку вчаснім.
 Ой бо всі мусим родичів пращати,
 Пізнійше, чи скорше, сиротами зістатись.
 А вам, Дороженькі, щоб правду сказати,
 Мабуť вже ме погіршатись,
 Час вже з діточками пращатись.

(Всі в хаті в плач).

АННА: О будьже здорова моя Марусуню!
 Моя солодка, люба донюню!

*(Маруся серед страшного плачу кидає ся до ма-
 ти, кажучи: «Ой мої Мамунцю Солоденькі» і цілує,
 мати цілує її і притискає до серця).*

Вже ся не будем видіти скоро,
 Минє на світі літочок ще споро!
 Будь здоровенька доню — пращай,
 На свою мамцю бідненьку не забувай,
 Щось мала добру мамунцю,
 Що тебе дуже любила донюню!
 Ой чиж я бідна ся сподівала,
 Що з тобою так скоро буду пращалась?!
 Ой моя солодка потішко!
 Ой моя ти на старість надієчко!
 Най же тебе Господь благословить
 Довгими літами,
 Щобись довше жила від своєї мами!
 Як сонічко завтра буде всходити,
 Твоя мамунця не буде вже жити!
 Будь здоровенька донцю моя мила! —
 Ой ти мене так дуже любила!
 Не забудь за розлуку нашу при смерті —
 Справляй річницю, приноси жертви
 За мою бідну опущену душу!

Ой я так хотіла ще жити,
 За гріхи Богу довгу покуту зложити,
 А так терпіти в чистилищі мушу!
 Моли ся за мене доню кохана,
 Твоя молитва буде вислухана!
 Ти бо Ісуса над все полюбила,
 Ёму ся на віки цілком посьвятила!
 Старай ся -ж дальше любая донечко,
 Христова невинна паняночко,
 Чистою на віки зістати,
 Ісусови вірности в нічім не зломати!
 Мене все згадавши, не забудь за татуся,
 Памятай, що просила тя о тоє мамуся,
 Як ся при смерти з тобою прашала,
 Як тя послідний раз цілувала;
 Послідний раз донцю, послідний,
 Придивляєш ся матінонці рідній!!
 І я тебе послідний раз виджу,
 Аж тебе з неба високого вгляджу!
 О памятай за небо Марусю,
 Щоб і ти ся до неба дістала,
 Згадай, що маєш в небі мамусю,
 О горе, як ти би навіки відпала!
 Ой я ще нині з вами розстанусь,
 Тож ти даю Михася, Івася й Ганю!
 Маєш їм мене заступати,
 Як рідну мамцю винесуть з хати!
(Обцілює Марусю серед плачу).

МАРУСЯ: Ой деж Ви мамцю від мене ідете?
 Колиж Ви мамунцю до мене прийдете?!
 Ой деж Ви ідете мамцю рідненькі?!
 Ой якіж ми тепер будемо бідненькі?!
 Ой когож я буду тепер цілувати?!
 Когож ми будем »мамунцю« кликати?!
 Ой з кимже тепер ми до церкви підемо?!
 Ой якже ми в церкві дивитись будемо
 На місечко тоє, де Ви стояли,
 Де Ви все сьвічочку набожно тримали?!
 Ой хто там буде тепер клячати,
 Божому Серцю офіри справляти?!
 Ой коли я Вас мамцю ще раз zobачу?!
 Ой чую в серцю тугу палячу!
 Ой серце мя буде вічно боліти!

Ой вічно буде за Вами мліти!
 Ой вийду я за мамцею на горбочок, —
 Не видно мамусі, лиш мамин гробочок.!! —
 Вашого гробика мамцю не опущу,
 Хиба аж очі свої заплющу!
 Такого я мамцю не видержу горя!
 Ой не лишайте мя, як тая зоря
 Подорожного серед темної ночі!
 Ой мамцю — згаснуть за Вами Марусині очі!
 Ой чом то ми маєм тепер розлучатись?! —
 Чи нам зле було разом проживати?! —
 Ох як весела я перше бувала,
 Як я ще мамцю здорову мала!
 Верніть ся мої літа дитинні,
 Верніть ся веселі хвили родинні!
 Ох як солодко було то у мами!
 О хто пігнавби за тими літами
 Щоб їх назад догонити
 І мою мамцю уздоровити!
 Ой не видержу кохані мамусю, —
 Возьміть зі собою бідну Марусю!! —

(Страшно плаче в обняттях матери. Михась заплаканий стоїть коло Марусі при мамі. Всі діти тиснуть ся до матери, плакавши голосно цілий час працання з Марусею. Св'ященик і всі присутні плачуть. Св'ященик вступив ся дітям, сидючи при столі на кріслі).

АННА до Михася (котрий сильно плаче):
 Будь здоров синцю Михасю коханий,
 Хтіла я з тебе потішеньку мати,
 Но мушу тя молоденького на віки прощати.
 Останьже здоров синцю мій любий!
 Пращайте ви очка голубі!
 Подивись ними коханий синцю
 На умираючу свою мамунцю!
 Шануй ся — будь праведним чоловіком,
 А братови й сестричкам будь добрий опікун!
 Схочеш женити ся, синцю вжени ся,
 З чесною дівчиною вдружи ся.
 Най тя Бог благословить і твою жіночку,
 Згадай при шлюбі свою матіночку!
 Не буде притім матусеньки,
 Най і заступить сеструсенька!

Схочеш ся мамці кланяти,
 Но мамця буде в гробі лежати! —
 Яка я нещасна нині матіночка,
 Що не увиджу весілечка
 Ані одної моєї дитини, —
 О лютосте смертної години! —
 Не забудь за свою добру мамусю!
 Будь здоров, був здоров — мій любий синусю!! —

(Михась ридає в обіймах плачучої мамі).

МИХАСЬ до матери через плач:

Ой чомуж Ви мамцю мої любенькі
 Таким полишасте мене молоденьким?!
 Я хтів Вам на старість потіху принести, —
 Тимчасом мушу до гробу Вас вести! —
 О гробе мамусин, — холодненький гробе!
 О смерте мамусі — повна страшної злоби!
 Мамусю дорогенькі, мамусю!
 До кого я тепер обізвуся?!
 Ой кого я тепер ся пораджу?!
 Ой перед ким я тепер ся поскаржу?!
 Ох які добрі були Ви для мене! —
 Такої мамці не буду вже мати.
 Ох! туга ми серце розкине!! —
 Хотівби з Вами вмирати!
 О скорше вмиру, як забуду
 Лице і очка рідної мамі!
 О вже я веселий ніколи не буду,
 Не розстанусь з сльозами!
 О коб хто міг се мені сказати,
 Що за покинену женитьбу
 Я можу ще мати маму живу, —
 Я би на віки не хтів ся вінчати!
 Близша умираюча матіночка,
 Ніж будучая жіночка.
 Я точно мамусю
 Всі Ваші накази і просьби сповню,
 За сеструнцями і братом
 Скіччу і до огню.
 Сьвятих Ваших наук не покину
 Аж до смерти мамунцю — аж до загину.
 О працюйте Солодкі Мамунцю!
 Ви йдете від нас по Божій Воли.

Не забуде Вас любий синунцю,
О не забуде ніколи!! —

(Падає в обійми матери, гірко плаче і мати гірко плаче).

АННА *(до Ганї):*

Будь здоровенька моя Ганунцю!
Подиви ся в послїднє на свою мамунцю,
Котрусь так дуже сердечно любила,
Вже бїльше не будеш при нїй ся пестила!
Вже й я тебе бїльше не вбачу,
Над всякі надїї так скоро тя трачу!
О моя доню солодка!
Якаж моя радість з тебе коротка!
Не забудь радість мою докінчити,
Як буду вже з неба на тебе дивитись!
Рости здорова, чиста, побожна,
Маминих слів відетупити не можна!
Жий в згодї з сестрою, з братьми,
Старай ся втічи від вічної тьми;
По житю праведнім до мамці прийди,
З нею на віки в небї сиди!
Ой бо той смуток серце ми найбільше прилїг,
Щоб хто з вас від мамці у вік не відбіг!
О не дай Боже, щоб котре з моїх дітий
По Руцї Твоїй стануло Страшній лївій!
О не забудь донцю за мене,
Як мене смерть до гробу зажене!
Вже тя не буде мамця чесати,
Вже ти не буде косоньків сплїтати!
Споминай свою рідну матїночку,
Як їти будеш до шлюбу в віночку!
Згадай, як плакали мамцині очка,
Що не добачать твого віночка!
О най тя Христос благословить!
О най тебе всяким добром обдарить!
А я відходжу до Небесного Пана,
О будь здорова донцю кохана!! —

(Притискає і обцілює серед плачу Ганю, страшно плачучу).

ГАНЯ *(до матери):*

Мамунцю мої дорогенькі!
Чомуж Ви тепер такії бідненькі,
Що смерть Вам не дасть відпочати

І даліше з нами в здоровлю проживати?!
 Ой як она сьміє Вас убивати
 І нам рідненьку мамцю відбирати?!
 Ой когож я буду тепер доглядати?!
 Ой комуж я буду воду подавати?!
 Ой з ким я буду в городі копати?!
 Ой з ким я буду в садочку сьпівати?!
 О не йдїть від мене мамцю солоденькі! —
 Таж Ви такі були для мене добренькі!
 Ой якже я з Вами тепер ся розстану?!
 На когож я тепер миленько погляну?!
 Ой буде Ганунця на лавці сидіти,
 Кликати мамці, в віконце глядіти,
 Буде ся братчиків, сестрички питати,
 Чом довго так мамці уже не видати?
 Де наші мамуся перебувають?
 Чому за нас так они забувають? —
 »Ой не забули мамуся — ні — незабули, —
 Они голосочку твого не чули.
 Все обзивали ся кохані мамуся,
 Як тільки закликала люба Гануся.
 Не чули — глибоко під землю ся скрили,
 Не самі йшли, но їх виносили!«
 О Дорогі мамцю! Так скоро не йдїть,
 Ще хоть оден рочок зі мною заждїть!
 Буду Вас мамцю все споминати,
 Буду за Вами гірко ридати!
 Тепер вже нема берізіці розради,
 Як береза від неї на другий бік впаде!
 А я в кого знайду потїху — розраду?!
 Хиба до мамці до гробу припаду
 І в сльозах єще даліше потону
 Глибоко, як грїб мамці глибокий!
 Ой вернїть ся щасливії роки
 Зперед мамциного скону!
 Не вернуть ся — з мамцею підуть до гробу,
 А я ся одію в вічну жалобу
 І Вас в послїднє тепер обіймаю, —
 Будьте здорові — на віки пращаю!! —

(Припала до мами в страинім плачу обцїловує маму, мама сї).

АННА *(до Івася)*:

Івасю дитинко моя наймолодша!

Моя потіхо зі всіх найкоротша!
 Не натішила ся довго тобою
 І не можу тя взяти з собою!
 Но що то тепер, доперва пізнійше
 Тішилаб ся тобою вже найславнійше,
 Як би ти міг ся добре учити
 І на сьвященика міг посьвятитись!
 О мій солодкий синочку!
 О мій ожиданий Сьвященичку!
 Якіж моє серце стискають болі,
 Що тя синцю не ввиджу хоть раз при престолі!
 О якаж то синцю для мене шкода!
 То була мріяна моя нагорода.
 Яке нещастє, що взріти не можу
 Першу дитинку Твою Службу Божу!
 Ти обіцяв: »Я Вам голову стисну.«
 О синцю мій — до тебе ніяк не протиснусь, —
 Не поміж втішені тобою люди,
 А через накидані на мене груди!
 О не дай мамці подвійно стогнати:
 Під землею у гробі
 І в чистилищній пробі!
 Ой не дай ми довго на небо чекати!
 Не голову ти мені,
 Но жаль тобі серце стисне!
 Але знай синцю,
 Що не відходжу від тебе навмисне!
 Ой то не розкіш мені відходити,
 На руках сина сьвященика
 Голови не зложити!
 Зістань здоровенький, вчи ся пильненько,
 Моли ся за мамцю щиро-побожненько!
 О! Твоє серченько добре я знаю, —
 Я тебе в боязни Божій від малку ховаю!
 Послідна пращає ся моя дитина,
 Послідна зближає ся для мене година!
 Не забудь синцю — най ти все буде на тямці,
 Як тобі жилось при рідній мамці!
 Тепер навіть мачохи сирітко не маєш,
 В кругленьке сирітство нині вступаєш!
 Будь здоровенький синцю коханий,
 Відправ Службу Божу по мамці оплаканій!! —
(Обіймає Івася і гірко плаче).

ІВАСЬ (*до мамі*):

Ой мої мамцю! — Чогож Ви ідете?!
 Чом Ви з собою мене не берете?!
 Ой як я зістану тепер вже без Вас?!
 Ой як все заплаче сирітка Івась?!
 Я Мамцю з Вами найщасливійший,
 А без Вас буду зі всіх найбіднійший!
 Братови й сестричкам серце гоїть,
 Що они з Вами довше пестились;
 А з Вами мамусю літа мої
 Навіть до десяти ще не добились!
 Ой як я без Вас мамцю зістану?!
 Я ще головою ледво дістану
 До Вас мамусю на катафелку;
 Буду ще мусів на лавку ставати,
 Щоби в останне на Вас поглядати
 І в руку возьму малу ще земельку,
 Щоби Вам кинути від себе у гріб!
 О! — тою ручкою хотів я Вам хліб
 Подати мамцю на Вашу старість, —
 З Вами мамусю піде у гріб моя радість!
 Ох як мені буде мамусю сумненько,
 Щосьте покинули мене так раненько?!
 Ой я ще добре на гріб ся не схилю,
 Щоби за Вами у гріб подивитись
 На Вашу трумну бодай в послідню хвилю,
 А потім на віки від Вас віддалитись!
 О ні мамусю! — Я не відійду,
 Я до Вас мамцю до гробочку зійду:
 Подивлю ся добре, чи гріб глибокий,
 На нїм зазначу, який я високий,
 Щобисьте мамцю на все памятали,
 Яким Ви маленьким мене полишали.
 О мамцю! — Не йдїть так глибоко, —
 Буде Вам до нас за високо!
 Най буде гріб Ваш мамусенько плитший
 Від гробу татуся! Буде Вам близше,
 Плачі сиріток кругленьких чути,
 Можете скорше під наше віконце прибути!
 О ні мамусю! — Я Вас від себе не дам,
 Я з Вами мамцю піду радше сам!
 Погляну добре, чи вода не підплила,
 Ой мамцю! — Не йдїть! — Там вода!

А то для сирітки найбільше біда,
 Як трумна в воді зігнє, ціла ся розпаде
 І земля придавить, на мамцю осяде,
 Як гробик мамусі западєсь!
 Всю Вашу хатку вічну уздрю,
 Лише ой мамцю! — води не стерплю,
 Щоб Ви мамусю в воді там лежали!
 Щоб Ваші очка там замулились
 Щоб носик і усточка, захлиснулись,
 Щоб Ваші ушка водою заллялись,
 На наші кликаня не відкликнулись!
 А Ваші очка такі золотенькі,
 Так на нас завсєди любо дивились!
 Устонька Ваші такі солоденькі,
 Так до нас мило все говорили
 На плахтиночці застеленій на траві,
 Так нам сьпівали солодко
 У нашім вишневім садочку!
 А Ваші ушка такі ласкаві,
 Так до нас мило тоді відзивались!
 А на вишеньки пташки сїдали
 І в пісоньки Ваші з нами велухались!
 Ой будем ся пташків з садочку питати,
 Де наші мамунця пішли сьпівати?!
 »Ми прилетїли до Вас до садочку
 Від мамці вашої на цвинтарочку,
 Ми прилетїли вам тоє сказати,
 Що не прийдуть мамця Вам вже сьпівати
 До вишневого садочку
 На розстелену плахтиночку
 На зелену травочку!
 Ми їм присьпівуєм тепер на гробі,
 А вам переказують »Діточки-будьте здорові!«
 О мамцю мої Солоденькі!! —

(В обняттях мами плачучої страшно плаче. Всї люди в хатї, котрих вже досить понаходило, (є і Марко, Хима і Рузя), плачуть зі Сьвящеником через цілий час працяня матери з дїтьми. Тепер хвиля плачу. Дїти довкола матери дуже жалїсно плачуть, вибухаючи безустанно словами тими, або тим подібними: »Ой мамцю Солоденькі! Мамусю Найдорожші! Не йдїть від нас!«.. Потїм мати звертає ся серед плачу до Сьвященика працюючись з ним).

АННА: О Отче Духовний! — До Вас ся звер-
таю

І Вас так само на віки пращаю!
О будьте здорові, Дорогий Отченьку!
Я йду в далеку дороженьку,
О котрій Ви мене все научали
І так старанно приготовляли!
О дякую Вам Отченьку кохані —
За всі добродійства мені оказані —,
За всі незчисленні ласки душевні,
За Ваші проповіді огненні і ревні,
За Ваші Сьвяті Безкровні Жертви,
Котрих вже не ввидять очі мої мертві!
О вже не буду у Вас сповідатись,
З Ваших невинних рук причащатись!
Вже я не буду до церкви ходити
І з діточками горячо молитись!
Перепрашаю Отцюню злотий
За всі немочи моєї бідноти:
Може я щось злого сказала,
Може я Вас чимсь образила,
Може-м недобре відповідала,
Або чим иньшим Отця прогнівила!
О будьте здорові Отче Дороженький,
О мій Опікуне й сиріток дрібненьких!
Ви то на мене не забували,
Мене з сиротами все потішали!
Ой колиж я буду Отця приймати,
Коли в моїй хаті буду витати?!
О вже я буду лежати у гробі,
Як Отець будуть хатинько в тобі!
О моя душенько — щастє ти мала,
Що-сь так сьвятенького Пастиря мала!
Духовний Отче — Пастирю Добрий,
Христов Воводо на причуд хоробрий!
Ви чеснотою дорогу вказали,
Ви Словом Божим мене просьвічали!
Ви мене Тілом і Кровю Ісуса кормили,
Гріхи відпускали — благословили!
О вже на милі набоженьства не прийду,
Наук солодких Ваших не вчую,
Лиш Отець з церкви засмучені вийдуть,
Мене неприсутну згадають мертвую!

Вже я не буду пасочки сьвятити,
 Не прийду до церкви з яблочками, з зілем,
 На Великдень буду землею живитись,
 Дощик ми буде землею кропити,
 Травицю на гробі й цвѣточки зіллє!
 Вже я не буду віночків робити,
 Престолів у церкві вбирати,
 Прикажіть Отченьку другим трудитись,
 На мене вже більше не можна спускатись!
 Не прийде вже Анна до Вас на роботи,
 Ой бо заснула в великій темноті!
 »Ой чи ти Анно роботу застала,
 Чи може прийти не хотіла,
 Ти ніколи прийти ще не відказала,
 На жнивах все у мене раділа!
 Хотілам Отче прийти, но заспала!
 День вже був — мені все нічка здавалась,
 А то не нічка, но дененько був;
 То хтось незнаний до мене прибув,
 Він з мене віддих у себе подув
 І мої очі сильно замкнув!
 А потім вікна всі в хаті забив,
 На мою хату землі нагорнув,
 Ніхто мя з дітий моїх не збудив,
 Другим день ся біленечкий чув,
 А мені сон ще солодкий ся снів!
 Прийшлаби-м була зі щирою охоти,
 Но твердо заснулам з своєї бідноти.
 Тепер вже мій Отче за пізно,
 Простіть — не дивіть ся Отченьку грізно!
 Мене вже не треба — жєнці вже пожали.
 А й мої руки чогось опали!
 Чогось я тепер не годна вже встати,
 Прийде ся ми немічній довго лежати!
 І мабуть більше я вже не встану,
 Вже і очами, здаєсь, не погляну.
 О вже не прийде Ваша робітничка, —
 Спати схотіла, аж з ніг упала,
 Під землею ще дальше темная нічка,
 Но колись я ще буду вставала!
 Але як встану, не буде роботи,
 Очами погляну: — не буде темноти, ---
 День буде сьвітлий, біленький;

Огляну ся... — де я?... На Суді Страшненькім!
 О Отче Духовний! — будьте здорові!
 Іду спочивати в город смерековий!
 О мій Незабутний Духовий Отченьку!
 В останнє цілую Вашу рученьку,
 Єї вже не буду й хреста цілувати,
 Як коли Ви мене молодую вінчали
 І коли будете людей мирували!
 Тепер мене Отченьку не відступаєте,
 Крест сей несучи мене поховайте,
 На него поглянувши й мене споминайте!

(Цілує хрест і руку св'ящ., плаче, і Св'ящ. також плаче).

О Дякую Отче за великі ті щастя
 Мені від Ісуса Вами уділені —:
 За молитви і Сповіді й Св'ятії Причастія;
 О моє вже серце тепер не поділене
 Між гріх, а Серце Ісуса.
 О незавстиджана перед Ним вже явлю ся
 За любов в моїм серцю горячу,
 Від Серця Христа походячу!
 О! — Серце Ісусове то учинило,
 Що мені було з гріхами неміло.
 Від літ кільканайцять вже Богу дякую,
 Що всьої провини тяжкої ся злякаю.
 То Отець Духовний так ревнували,
 До Серця Ісуса так задрівали,
 З Солодкого Серця Христового
 Огонь Любови перекресали
 До бідного серченька мого!
 Прощає Вас Ваша ревнителька,
 Христового Серця Любителька!
 Будьте здорові Дорогий Отченьку!
 Вам поручаю мою душеньку!! —

(Цілує хрест і в руку Св'ященника і плаче).

СВ'ЯЩЕНИК: О ви щасливі добрая Анно,
 Коли вам так добре серченько дано!
 О! — Так умирає св'ята Християнка,
 Праведна вдовиця, чесна парохіянка!
 Так вдячна овечка пращаєсь,
 Як до стада небесного она вибираєсь!
 О! — Такого прашання я не забуду:
 Богато подяки за мало труду!

Такої любови я ще не здивав,
 Яка у Вас є до пастира свого,
 Такої ще я не дістав
 За життя мого цілого.
 До глибини серця і сліз єсьм тронутий,
 Такого прашання не можу забути!
 Але я того міг сподіватись,
 Що ви так сьвято будете вмирати.
 Ой бо я видів все ваше життя,
 Як запаху чеснот розлите
 На всю громаду церковну,
 Тепер я в вас трачу праведницю верховну;
 Но то, що тратить наша церквонька,
 Набуває небесна сьвятинонька!
 О я вас Анно не скоро забуду,
 Так як не скоро знов мати буду
 Таку побожну і сьвяту душу
 І тепер гірко плакати мушу
(Плаче Сьвященик).

Як за любою сестричкою,
 За доброю овечкою!
 О люба, побожна родинонько
 Тратити добру матіноньку!
 О не забуду за вас я молитись,
 Як жертву Безкровну буду приносити!
 Згадаю вас всюди й на кожній гостині:
 Ой нема вже доброї тої газдині,
 Що до обіду все ту служила,
 Тепер її покрила
 Висока могила!
 А вийду в поле між робітницї,
 Нема вже моєї доброї жниці!
 Не буде кому церкви вбирати
 І приклад побожності людям давати!
 О дякую вам за той ваш примір,
 Коби ніколи у нас він не вимер!
 Дякую вам за всі прислуги,
 Котрі ви мені в чімбудь учинили!
 Ваш муж і ви мої найбільшії друзи,
 Для мене всьо ви зробили!
 Так я й для вас відплату знайду
 І вашим сиріткам в поміч прийду.
 Дорогі Анно! — Ви є щасливі,

Ви дуже були все боязливі,
 Щоб Бога тяжко не прогнівити,
 А за хибн маленькі як стій перепросити!
 Ви з Серця Христового огню набирали,
 Ви то на кожній відправі плакали;
 Ви в кожній проповіді огонь небесний знайшли,
 Вам то все очи слезами зайшли!
 Ви діточки праведно — сьвятенько ховали,
 Як Ангелів чистих будете лишали!
 О не легко знайде ся так добрая мати,
 Щоб діти праведно хтіла плекати!
 За то всьо безмежна жде вас нагорода,
 Для вас не страшна смертна пригода!
 Ви для Ісуса так ревнували,
 Для вас Він буде дуже ласкавий:
 За ваші Сповіді й слізні Причастя
 Тепер ідете до вічного щастя,
 Де вже пішли всі Божі сьвяті,
 О вам они були такі дорогі;
 На Їх подобу і вас Бог вибрав
 І вам, як Їм, не буде смерть прикра!
 Солодке Серце прийде по вас,
 Не опустить в послідний сей час!
 О будьте здорові сьвятая сестричко
 Праведна Душечко,
 Сьвятая Вдовичко!
 О до зобаченя сестричко у небі.
 Недовго по вашім погребі!! —

(Плаче священник, кладе на голову епитрахиль і цілує голову через епитрахиль. Хора плаче дуже і цілує хрест і руку).

МАТИ: *(до присутних):*

А тепер ви сусіди добрі прашайте,
 Анни сусідки не забувайте!
 Простіть, сли-м кого прогнівила,
 Я всім зі серця прощаю,
 Я ворогів і приятелів моїх все любила,
 Гніватись цілком я не знаю!
 Будьте здорові всі мої приятелі,
 Моєї родини спомагателі!
 Спомагайте і дальше мої сирітки!
 О серце ми краєсь над ними в крихітки!
 Будьте здорові всі мої сусідки!

До вас сусідка більше не піде
 На весіля, хрестини й забави,
 Она тепер піде до Господа Слави!
 А вам бажає життя предовгого,
 Шануйте Отця Духовного,
 Любіть горячо Серце Христове,
 Блаженне вам буде житє загробове!
 Жийте побожно, заслуги збирайте,
 До землі серця не прикладайте!
 Моліть ся за мою душу в чистилищи,
 Щоб скоро пішла в небесне съвятилище!
 Пращаю вас любії кумоньки
 І вам поручаю мої дітоньки,
 Котрих до Хресту ви Съвятого тримали!
 О тім не забудьте, що ви ся прийняли
 Навчити їх Христовой науки
 В разі їх родичів смертної розлуки.
 Будьте здорові мої товаришочки,
 Мої від весілечка дружочки,
 Мої від дитинства ровесниці,
 Невісти й вдовиці,
 Братя й Сестриці!
 Пращаю й тебе моя церквонько!
 Ой чом я незнала в четверту неділеньку,
 Що я тя вже більше не вбачу,
 Принесуть вже до тебе Анну незрячу. !
 Дякую всім вам за всі добродійства,
 В цілім житю і за час вдівства!
 На них вже круглі сирітки чекають
 І вчують, як сусіди сьпівають:
 »Не мають сирітки матіноньки,
 Пішла їм далеко за гріб;
 Ідуть до сиріток сусідоньки,
 Несуть їм заплаканим хліб!«

(Плаче дуже, зі всіми по черзі — пращає ся, всі в хаті як мушчини так жінки плачуть. Діти сильно заводять. Съвщеник потішає діти).

Сусідо *(говорить одна жінка з плачем)*:
 Я, Ваша ровесниця від дитинства,
 Невідступна товаришка набоженьства,
 Буду найбільше ридати,
 Що з вами тре розлучатись!
 О сусідко! — Ви жаль нам лишаєте,

Коли так миленько з нами пращаєтесь!
 О будьте здорові самі Ганусю,
 Наша Ревнителька, праведна Сеструсю!
 Вже нас не буде кому загрівати,
 Побожних пісень навчати!
 О деж ви ідете, добра сусідко?!
 Всі нераз заплачем, як буде видко,
 Що нема вже вас межі нами,
 Що такі ангелятка зістали без мами!
 О сусідко! — Зле буде для сироточок,
 Як по вас пам'ять завмре і загине!
 Не заким то буде, ми вже за вами полинем.
 О не дочекала бідна матінка,
 Ганиного видіти вінка!
 О заплаче вся сирітська родина,
 Що мами не буде на весілю сина!
 Приятелі і кумочки
 І всі сусідочки,
 Цілая громада — Братя й Сестриці,
 Дівчата, жінки і вдовиці,
 Заплачем за вами,
 Ревними сльозами!
 Дякуєм за труди, любов і поради,
 А вас перепрошуєм за наші всіх вади!
 Лиш Серце Христове вас не пращає,
 Бо вас до себе навіки приймає!

(Працюють ся всі ще раз серез плачу).

(Знов діти кидають ся до мами з голосним плачем. Маруся говорить в їх імени).

МАРУСЯ: Ой деж Ви мамцю від нас ідете?!
 Чому Ви з собою і нас не берете?!
 Ой щож ми Вам мамцю зробили?!
 Чим жи ми Вас так прогнівили?!
 О мамцю простіть нам всі наші провини,
 Всі наші хиби через дитиньство,
 Дитинячу впертість непослушеньство,
 Шорстке слово, ліни्वство і псоту;
 Згляньте ся на нашу сирітську бідноту:
 Людські діти маму мають
 І ще не працюють,
 А ми мамцю вже прощаєм,
 Ще лиш хвильку маєм!..
 Встанемо рано,

Мамцю Кохані!
 Ви не спите? — Ви вже убрані —
 Зготовте сніданє!
 »Я вже діти на смерть вбрана
 І до неба закликана
 На Боже сніданє!«
 О вже не будем мати такої мамунці,
 Будемо бідні тулити ся коло сеструнці!
 О які Ви мамцю добрі були!
 Ви так нас пестили, любили!
 Нам маленьким при мисочці
 Їсточки давали.
 Нам дитяткам в колисочці
 Сирітки сьпівали.
 Ви нас так красно учили,
 Ви на нас так заробляли,
 Щоб нам спечи хлібочки,
 Ї на неділю булочки!
 Ви нас так кормили,
 Їстоньки давали,
 Собі від уст відіймали!
 Ви нас мамцю умивали,
 Нас чесали, убирали,
 Мило щебетали!
 Ой як ми ся мамцю з Вами розстанем,
 Коли ми Вас вже не дістанем?!
 Ой як то Ви з нами в садочку сиділи,
 Черешеньки з нами їли,
 Байочки оповідали,
 Як нераз Ви до сну не схилились,
 Хоч зіроньки згасли,
 Нам все їстоньки носили,
 Як ми товар пасли,
 Як Ви нас до школи слали
 Зі школи виглядали!
 Хто нам буде ліжочко стелити,
 Їстоньки варити?!
 Хто нам зварить вечеру Різдвяну?!
 Діти мамці кликати стануть!
 О смутно буде вечера витана,
 Бо вже не прийде мамця кохана!
 Хто нам дідушок розстелить,
 Орішки покотить,

Оповідь про Ісуса малого й Ангели,
 До коляд розохотить?! —
 Хто нам сьвяток пожелас і Року Нового?!
 Ой не прийдуть вже мамуся зі сьвіта тамтого!
 Хто нам спече пасочку,
 Хто нам дасть писаночку,
 Хто в Великдень в досвіт збудить,
 При сьвяченім поцілує,
 Пасочкою почастує,
 Мило приголубить?!
 Хто нас в уродини любенько забавить,
 Хто нам іменини справить,
 Хто нас звяже стяжочкою,
 Утішить дарунків вязочкою?!
 Кому й ми будем іменини справляти,
 Кому ми прийдем тепер пожелати,
 Кого ми з міста будем виглядати,
 Хто нам дарунки буде купувати?!
 Ой буде пустенька наша хатина,
 Ой сумно заплаче сирітська родина!:
 Ой нема нашої Мамунці,
 Пішли до Бозюнці!
 Ой хтож тепер буде хату білити,
 Майом в Зелені Сьвята маїти
 Гостий на празник до неї спрощати,
 Поминки за усопших справляти?!
 Заплачуть за Вами сьвяті образочки:
 Хтож прибере їх тепер у квіточки?!
 Будем за Вами мамунцю шукати,
 Будем по кутичках всіх заглядати:
 Ой чом ми без мамці їстоньки сіли,
 Ой де то наші мамця поділись?!
 Чи в коморі,
 Чи в стодолі,
 Чи в оборі,
 Чи на полі,
 Чи в маковім городочку,
 Чи в вишневім садочку,
 Чи до сусіди запрошені,
 Чи до церкви закликані,
 Чи пішли до місточка,
 По цукорки і тісточка,
 Чи пішли де працювати,

І там будуть ночувати?! —
 Ой пішли мамця до Господа Бога,
 Кобись-мо знали, яка то дорога
 Провадить до мамці на тамтой сьвіт!!
 Треба летіти далеко за гріб!
 А тіло їх у могилі,
 Під землею скрили!
 Ой де Ви будете, як Михась буде косити,
 Як піде до війська служити,
 І з війська прийде,
 Мамці не знайде;
 Як Маруся піде прати,
 В слідоньки ваші вступати;
 Як Ганя буде в городі копати,
 Ніхто не скаже єї відпочати?! —
 Ой хтож буде їсти картофельки тії,
 Що Ваші садили ручки золотії?!
 Ой положим на Ваш гріб
 З городочку весь наш цьвіт,
 Ручками Вашими весь засіваний,
 Не на смерть собі сподіваний! —

ГАНЯ: Ой возьму я тоє зілє,
 Вами сїяне менї на весїлє,
 Зеленую рутоньку,
 Хрещатий барвіночок, —
 Пересаджу мамуненько,
 Дам на Ваш гробочок! —
 Ой хто менї хустиночки
 Буде привозити,
 Суконочки, кафтаночки,
 Сорочочки шити?! —
 І худібка ся питає,
 Де наша їздиня;
 Нігде Вас не відшукає
 Песик і кіцуня!
 Вас вже пташочки всі знали,
 До Вас прилітали!

МИХАСЬ: Ой комуж я черешеньки
 І вишеньки рвати буду?! —
 Ой не вкушу їх бідненький
 Серед туги, з нуду!
 Хто дасть на Божу Службу за Татуся?!
 О! Служби Божої ждуть вже й мамуся! —

Вже більше другий сьвіт ми любим,
 Бо там ми маму нашу губим!
 Ой якже мені не смутитись,
 Коли вже мамця не будуть жити!:
 Очка замкнуть ся,
 З нашими минуть ся,
 Мило не поглянуть,
 Заходити стануть;
 Ушка не будуть чути,
 Наш голосочок готові забути!
 Ой тепер слухайте мамцю, як то ми плачем,
 Ми жалю нашого не переіначим,
 Не збільшимо, як Вас умерших зобачим;
 Як устонька зітхнуть глибоко,
 Не проговорять солодко,
 Як рученьки впадуть,
 Стратять вже владу —:
 Піднести ся й нас погладити,
 Слезочку втерти і приголубити!

ІВАСЬ: Ой хтож мені капелюшки

І новенькі черевики
 Буде все справляти,
 До церкви збирати
 До Причастя готовляти?!
 Ой де-ж Ви мамцю будете, як я буду в школах?!
 Ой при мні Ви відпочали-б по Ваших мозолах,
 Но будете спочивати у підземних долах!
 Ох летівбим як сокіл,
 До Вас живеньких, зі шкіл!
 Як я править колись стану
 Першу Службу Божу,
 Як Вас мамцю не загляну,
 Правити не зможу!
 Схочу мамцю причащати,
 Дармо клікну приступати!
 Чужим татам, мамочкам
 Голову стисну, —
 Скажу плисти сльозочкам
 На смерть мами злісну!
 Схочу в мамці обідати,

Мамці не видати;
 Схочу Їх до себе взяти,
 Не можуть ся з гробу підняти!
 Моя ранна обітниця
 Цілком не здійснить ся!! —

(Дуже плаче дальше).

МАРУСЯ: »Будем мамцю споминати,
 Слідоньки Їх цілувати,
 Солодкі Ваші слідоньки,
 Стежечки й доріженьки!
 Витримати буде годі,
 Як подивлю ся на одіж,
 По мамці оставшу!
 Що лиш тільки в хаті маєм,
 Всьо нам маму нагадає,
 Тужно нас пращавшу!
 Хрестик мамцю Вам дамо,
 Перед Ним ми всі молились,
 Більший на гріб справимо,
 Під Него будем всі ходили!
 А Ви мамцю — до нас приходіть,
 Кождої нічки нам ся сніть,
 Свої сироти відвиджуйте,
 Все і всюди нам привиджуйтесь!
 Будем за Вас горячо молитись,
 За Вами до смерти тужити!
 Наплетемо Вам віночків
 До Вашої трумочки!
 Позриваєм всі цвѣти з городу,
 Покидаєм Вам до гробу.!
 І Вашу домовиночку
 Обвинемо в віночки,
 Сльозами обмиєм,
 Цвѣтами прикриєм.!
 А на цвѣточки земленьки
 Не ми Вам насиплем,
 Ми з плачу похрипнем
 Над Вами помлієм,
 Що Вас мамцю рідненкі
 Землею муть прикривати!
 О ми не будем грудочок кидати,
 Будем землю цвѣтом переплітати!
 А потім могилу віночками вкриєм,

Все будем хрест і могилу вбирати,
 По Вас рік-річно поминки справляти,
 Но ми би воліли з Вами вмирати!! — —

(Припадають до мами, гірко плачуть, працюючись з нею).

АННА: Будьте ми ще раз діти здоровенькі,

Будете в віки мені солоденькі!

Коли я Господа Бога зобачу

І вас я з пам'яті моєї не страчу,

Буду за вас до Бога молитись;

Щоби не дав вас нікому кривдити!

Бо се є дуже зле дійство,

Кличуче до неба о пімсту!

Ніякої крім Вас не маю родини, —

Сирота зіставляє сиротини!

Най вас Бог благословить,

Здоровлем, щастем наділить,

Довгими літами,

Безліч чеснотами!

Ви для мене добрі були,

Як ті Ангелики,

Літа з вами втіх великих

Мені вже минули!

Бодай ті всі хвилі,

Щасливі наші літа милі

Не запроторитись,

Але в небі повторились.

О дякую вам за ваш послух,

За множество всіх послуг,

За щебетанє за сьпів,

За щасливих наших днів,

Тепер вже минаючих

І на віки не вертаючих!

За ваші поцілуночки

Безчисленної сумочки,

За ваші сльозоньки рясні,

А так передчасні,

Тепер проливані,

На погріб і на все обіцяні!

Жаль ми, щом вас часом била,

Що-м не раз сварила!

Може не було за що карати,

Або карала-м за багато!

Но я вас ніколи не кляла,
 Я потім вас все шкодувала!
 Я вас на добре учила,
 Я за вас все молилась!
 Добру мамусю ви мали,
 З другою не того-б зазнали!
 Тепер коло тата мене погребіть
 І собі місце при мні виберіть
 По множестві літ!
 На пам'ятник мені гроший не марнуйте,
 На жите собі зужиткуйте;
 Від тата поставу Серця Ісуса
 І на мій гріб посуньте,
 Тим я вдоволю ся!
 Посадіть ми берізочку
 І смеречку і липочку!
 Чи до церкви, чи з церкви будете іти,
 Не забудьте на гріб мій зайти!
 А коли мій гріб западєсь,
 Для потіхи, для розради,
 Мої любі сини — дочки,
 Пішліть пташка зі садочку,:
 Мило він ми засьпіває,
 І від вас ся запитає,
 Чому гріб ся западає,
 Що там в гробі поробляє
 Умерша Мамуся;
 Стукне дзьобик
 О мій гробик
 І я обізву ся!
 Коби Бог мені позволив,
 То прийшла-б до вас,
 О прийшла-б в кожний час!
 А ви в сльозах не топіть ся,
 Не дуже сумуйте;
 За мамуню все моліть ся,
 Взаїмно шануйтеся!
 Ще ся зобачим
 В промінях сьвітятих
 В день нашого Воскресеня
 І зі Сьвятими в небо Вознесеня!
 Сама я то винна, що-м застудилась,
 Що мене смерть так скоро постигла

І вас так вчасно осиротила!
 О Господи! Але я не хотїла,
 Сего несвїдомо я допустилась!
 А люта вже смерть не стерпить,
 Но Бог по сповїди менї се простить!
 О я свої очі до него підводжу!
 О я до Него відходжу
 З Ангелом Хоронителем,
 Стрінусь зі Спасителем,
 Зі Серцем Христа Найсолодшим,
 І з Серцем Марії Непорочним,
 З Хорами Ангельськими
 І зі всіми Сьвятими!
 В мирі упокою ся,
 Но Судію стрічати бою ся! —

(Бє ся в груди):

*(Всі клякають і молять ся. Дїти з плачем мо-
 лять ся).*

Згадай на мене Господи, коли прийдеш в Царстві
 Твоїм!

Згадай на мене Пане, коли прийдеш в Царстві Твоїм!

Згадай на мене Сьвятий, коли прийдеш в Царстві
 Твоїм!

(Плаче сердечно).

О Отче Небесний! — мене прийми

До моєї вітчини,

До Вітцівського Дому Свого

Двері менї відчини!

О Сину Божий, Спасителю мій!

Запровадь серед обійм

Душу мою в небо летучу,

Любовю до тебе горючу!

О Сьвятий Духу!

Не дай попасти в розпуку!

Солодке Серце Ісуса!

Хорони мя від винного труса

За учинки лукаві

На небесній розправі!

О Маріє, Пречиста Дїво Мати!

Поможи менї щасливо вмирати!

Прошу Тя через Непорочне Зачатє,

Заведи мя безпечно на відпочатє!

О Сьв. Йосифе, Йоакиме і Анно,

Дайте умерти мені бездоганно!
 О Сьвятий Ангеле Хоронителю,
 В житє вічне Вводителю!
 Диявольську силу коло мене скруши,
 Мою охорону тепер доверши!
 Невинні Діви
 І Сьвяті Вдови!
 Відверніть Божії Гніви,
 Мене представте Христови!
 О всі Сьвяті і Ангели,
 Що-сьте борбу з пеклом звели,
 Все Війско небесне тьменне!
 Боріть ся за мене!
 Вимоли для мене Сьвятая Варваро
 Смерти щасливої дару!

(Нагло стрепенулась умираюча і з великою боязнию стає кликати):

О Отче Духовний ратуйте!
 Страшно мені! — —
 Злі духи, невольні брудні! — —

СЬВЯЩ (в епитрахили, показує Хрест, кропить сьвяченою водою її і ліжко і каже):

Бог Анно з тобою!
 Спасе Тебе Кріпкою Рукою!
 Тебе Ісус розпнятий
 Не опустить, Свого ягняти!
 Єго Рани Сьвяті уцілуй,
 Не розпачай, не сумуй!
 Христос тя обмие у Крови,

АННА (цілує Хрест і каже):

О Ісусе! — Дякую Тобі, що-сь го прогнав!
 О коб він до мене вже не вертав!
 Душе Христова осьвяти мене,
 Тіло Христове спаси мене,
 Крове Христова напій мене,
 Воду з Ребра Христового обмий мене,
 Страсте Христова скріпи мене,
 В Рани Свої Сьвяті скрий мене,
 Добрий Ісусе вислухай мене,
 Не дозвољ мені віддалити ся від Тебе,
 Від злогоного ворога душевного стережи мене,
 В годині смерти призви мене і повели

Мені прийти до Тебе, щоби я зі Сьвятими
Твоїми величала, Тебе на віки! Амінь!! — —
(До Сьвященника):

О дякую Вам Духовний Отче
За Вашу поміч при моїй смерті!
О якже я впала дияволу в очі!
Ой якже мене погубити він хоче
І мою душу на віки пожерти! —
О вже ся зближає послідная хвиля,
Вже ся ми очі до сну глибокого хилять!
(Діти в крик. Люди їх утишають).

О дякую Вам за ласки так неоцінні!
Боже Вам заплать при Небесній Заміні!
О будьте здоровенькі
Отцюню Солоденькі!

(Цілує Хрест, епитрахіль і руку. Поглянула на образи на стінах і каже):

О Образочки сьвяті, Образочки,
Всього життя мого сьвідочки!
Вже Вас не буду я прибирати,
Вже перед Вами не буду сьпівати!
Дотепер Бог моя Віра в образі!
За Ним я тужила як при дороговказі!
За Ним вже не буду Вірою тужити,
Но в Лице Боже лицем му дивитись!
О пращайте Образочки,
Навіки пращайте!
Мої любі діточки
Чеснот все напоминайте,
Бога їм зображайте! —

(До сусідів):

Пращайте сусідки,
Я вже не прийду нїзвідки!

(Плачуть сусіди і відповідають: »Пращайте«.).

(До дітей):

О будьте здорові —
Діточки мої:

(Діти вибухають страшним плачем, припадають до матері, мати плаче дуже).

Марусю, Михасю,
Ганю, Івасю!

За свою мамцю не забувайте,
Слова Мамусі в серцю заховайте,

А мене в Христовім Серцю шукайте! —

О Отче Духовний і мої сусіди,

Ратуйте діточки мої від біди!

(Відповідають з плачем всі »Поратуєм сусідко, поратуєм«!)

(До дітей):

Подайте мені діточки мій хрестик і молитвенник!

(Діти кидають ся шукати. Маруся приносить молитвенник, Івась хрестик).

АННА *(цілує п'ять Ран Ісуса і говорить):*

О мій Ісусе! — Не будь мені Судією, але Спасителем!

О Хрестикку мій, Хрестикку!

О мій Солодкий Ровеснику!

Тебе ще маленькій мені дала Мати,

З Тобою щаслива я умирати,

З Тобою у гробі буду розмовляти!

(Цілує Хрестик, до серця притискає. Потім цілує молитвенник і образочки в Нїм і плаче. Діти плачуть сильно).

АННА *(ликає слези):* Тихо дітоньки мої, не плачте!

МАРУСЯ *(за той час приносить мамі свій молитвенник, серед обійм каже жалісно):*

О Мамцю Дороженькі!

Возьміть від мене мою книжочку,

Возьміть від мене на памяточку!

Всю книжочку з образочками,

Найдорожшими памяточками,

А дайте Ви мені памяточку від себе!

(Кожде з дітей):

І мені Мамцю дайте памяточку,

І я Вам дам свою книжочку!

АННА: Дам мої діточки любі, — дам, мої сиріт-ки

(Діти кидають ся за своїми молитвенниками і приносять їх мамі і тиснуть ся до мамі доволно говорючи кожде свої слова).

Мати за той час цілує молитвенник Марусі і Марусю).

О дякую тобі моя донечко, —

Дам я й тобі свій молитвенничок!

Тепер буду мати з чого молитись,

На многі памяточки дивитись!

(Отвирає молитвеничок, бере образочки і каже):
Всім вам діточки найдорожші
Дякую за ваші памяточки!
Дам і я вам образочки мої найхороші!

(Дає Марусі, Михасеві, Гані Івасеві по кілька образочків, сама наперед кожний цілує і плаче над кожним і кождо дитину цілує при подаванню серед великого плачу).

(Потім цілує їх молитвеннички і образочки в них і плаче над кожним молитвенником і кладе їх коло себе, плаче, каже з жалю »Ой!« і плаче дуже. Всі плачуть. Діти цілують Хрест в руках мами і руки мамині).

АННА: Будьте здорові мої діточки!
Най вас Хрест Сьвятий благословить!

(Хрестить кожного хрестом (діти клячуть), дає цілувати кождому, кожде цілує Хрест і руки і лице мами і плаче і мати цілує діти і плаче).

МАРУСЯ (з плачем): Ой будуть все нам ті хвили стояли,
Як нас Мамунця благословляли!

(По тім Маруся вибігає на двір, по хвилі приносить повно цв'ітів, дає кождому з дитий, кажучи з плачем: »На дай мамі на памяточку!« І від себе дає разом з другими).

От чого-сьте ся мамцю діждали
З цв'ітів, котрі Ви водою
Недавно тому зливали!
Ой мамцю возьміть їх і нас зі собою!! — —

АННА (гірко плаче):
Ой діточки мої найдорожші!
О цв'іточки мої цв'іточки!

(Діти обціловують маму з великим плачем. Мати обтерла слези. Зітхнула і дивить ся на свій, цілує его, пригортає до серця і каже):
От так мене поховайте!(Зітхнула знов. Дивить ся в гору, зачинає усміхати ся і каже радісно):

О вже йде
Солодкий Ісус по мене
Зі Серцем Солодким Своім!! — —
Кличе мене до Себе!! —
О Ісусе возьми мене!! —

Солодке Серце Ісуса

Прийми духа мого!!! — ...

(Зітхнула і вмерла. Діти піднимають страшний крик плач під хмарами).

(Заслона спадає).

ДІЯ VIII.

ЯВА I.

ВІДСЛОНА I.

(Цвинтар. На двох гробах красний біленький, але не свіжо білий, камінний Хрест з образом Серця Ісуса Христа на підставі. Стоїть на двох гробах, котрі суть дуже близьенько оден коло другого. На Хресті віночок досить ще свіжий так, якби щойно два дні висів. Оден гріб свіжий, дуже прикрашений в цвіті і віночки. Посаджено 4 деревця при нім по чотирох сторонах три після заповіту матери, а одно додане від четвертої дитини — калина. При гробі другім вже давнім, трохи занавишм ся порослім травом і цвітами просто 5 деревець вже більших: береза, смерека, липа, калина і вишня. — На свіжім гробі чотири віночки і лежить непорушно Маруся в тім місци, що вказує на голову матери в гробі. Чути (але нікого ще не видно) голос поганича — цмоканє на коні і тупіт коний. Сї голоси доходять з лівого боку видівні. Від сего боку гріб і Маруся заслонені цвинтарним смеречаним живо-плотом. Цвинтар спадимий до дороги, що тягне ся рівнобіжно до видів. Видно і церкву поміж дерев повисше цвинтара).

ЯВА II.

(Виїжджає панський повіз, в нім пан і пані обое вже старші.)

Пан (нагло): Диви ся Юльцю!

Якась жінка, чи дівчина на гробі лежить —

Певно маму поховала!

ПАНІ (через плач): Ох Боже, Боже! (Виймає хустинку, втирає слези).

Ой-ой-ой! — Боже, Боже!

Якаж вона бідна!

Ой не витримаю!

(До погонича)

Гриньку стань!

(Погонич стримує коні).

Злізь но живо — подиви ся,

Хто там на гробі лежить!

Ой іди синцю!

ПАН *(з поспіхом)*: Скоро Гриньку, живо!

ПАНІ: Ой може оно вже не жиє біднятко!

(Стефан біжить але з страхом, за ним іде пан, а за паном і пані).

ПАН: О бідна сирота! *(втирає слези)*. Стефан рухає кличе дівчину, — она не відзиває ся пан зі страхом *(дальше)*:

Що? Не відзиває ся?

Може зімліла, або і вмерла!

ПАНІ *(благально і скоро)*:

Ой Юзю — ратуй її,

Бій ся Бога.!

(Пан прискакує скоро до лежачої, рухає, каже):

Боже — що ту такого?!

О! Она ще тепла,

Зімліла бідацтво!

Гриньку скоро по воду з капелюхом біжи до ріки і набери води в ту чарочку.

(Виймає з кишені золоту плескату чарочку по-дорожню. Гринько стрілою відлітає, Пані роціпає розвиває, дівчину, повіває вахляром над лицем і грудьми, пан потирає живчики на руках. — Стефан вже з водою в капелюсі. Пан зливає водою зімлілу).

ПАН: Слава Богу — вже дихає!

(Маруся отворає очи).

(Пані цілуючи її чувственно).

Що тобі доню? Ти слабенька?

Бідна — зімліла! *(гладить її)*.

Хочеш води доню?

МАРУСЯ: Так пані — прошу!

ПАНІ: *(підносить її, пан помагає)*.

ПАНІ: Встань доню — напий ся!

(Маруся сідає і глибоко зітхає).

ПАН: Напий ся води швиденько!

Щож тобі так тяженько?

ПАНІ: *(до пана:)* Бідна — так плаче!

(До Марусі):

Тобі хтось вмер доню — правда!?

МАРУСЯ: Так, прошу Пані! *(Дальше плаче).*

ПАНІ: Хто?

МАРУСЯ: Мама! — *(Страшно плаче. Пані плаче. Пан і візник також).*

ПАН: Не плач дитинко — Бог з тобою
З бідною сиротою!

Не плач! Ми не дамо тобі плакати!

(Пані цілує Марусю, гладить по лиці).

ПАНІ: Цить донцю, перестань плакати,
Ще готова ти знов умлівати!

ПАН: А тато ще живуть?

МАРУСЯ: Ні, прошу Пана! Тато вмерли три роки тому назад. *(Плаче).*

ПАН: Ай-ай-ай! — Бідна сирітка!

ПАНІ *(заломила руки, похитує сумно головою):*
О Боже! — Кругленька сирітка!

ПАН: А як ти називаєш ся?

МАРУСЯ: Я називаю ся Маруся...

ПАН: А маєш Марусю ще якого брата, або сестру?

МАРУСЯ: Маю двох братів і одну сестру.

ПАНІ: Молодші від тебе?

МАРУСЯ: Так, прошу. Молодший від мене брат, Михась, має 17 літ, сестра має 13 літ, а наймолодший брат має 9 літ.

ПАНІ: Бідні сироти! Такі ще молоденькі!

ПАН: О бідні діти!

ПАНІ: А ти кілька маєш літ Марусю?

МАРУСЯ: Девятнайцять — прошу Пані.

ПАНІ: А ти вже замужна, чи ще ні?

МАРУСЯ: Ні, прошу — я ще не замужна.

ПАНІ *(до пана)*. Така красна дівчина!

ПАН: Бідацтво — так сплакало ся і зімліло!
А! таке добре, невинне і чемне!

ПАНІ: А коли мамця вмерли?

МАРУСЯ: Вівторок пополудни, а вчера в четвер пополудни поховали-сьмо!

(Дивить ся на гріб і ревно плаче. Падає на гріб і каже):

Ой мої Мамунцю рідненькі!

ПАН *(підводить її і каже):*

Дитинко — не плач — дай спокій!

Встань, ходи з нами, — ще ся води напий,

Завеземо тя до твої хати,

Будем другі сирітки втішати!

Они вже сирітоньки круглі,

Десь їм певно вже очи, як тобі запухли!

Не плач! — Мамця не вчують,

Они лиш молитви тепер потребують!

МАРУСЯ *(зітхнула):* О Боже мій, Боже!

(Клякає і молить ся тихо з плачем. Пан і пані і фірман клякають і молять ся. Паньство помолвишись, встає, Маруся ще молить ся. Пані поволеньки іде з цвинтара. Відійшовши так, щоб Маруся не чула, обоє говорять до себе).

ПАНІ: Ох якже мені жаль тої дівчини,
Не можу витримати!

ПАН: І мені жаль незмірний!
Бо не тільки, що не має родичів бідне,
Але ще й таке добре, невинне й примірне!
Мусимо Юльцю її до дому завезти,
Потіху тим сиротам і поміч принести;
Оно бідацтво не зайде,
Ще де зімліє і впаде.

ПАНІ: О добре мій Юзю — їдьмо,
Бо там десь між тими дітьми
Крайна біда і розпука —
Страшна є з мамою сиріткам розлука!

(Маруся кінчить молитву, хрестить ся, цілує гріб, Хрест і Образ Серця Ісуса на нїм)

ПАНІ *(до пана з плачем):*
Диви но Юзю — що то біднятко робить,
Як зворушаючо від мами відходить!

ПАН *(втирає слези і):*
Га! — Добра донечка,
Знає, що то мамунечка!

(Маруся знов припала до гробу і плаче).

Пан *(кличе):* Марусю, Марусю!
Прощай вже спокійно Мамусю,

Ходи живенько,
Поїдеш до дому швиденько!

(Маруся встає, обтирає слези і йде до паньства).

ПАН: Гриньку завертай!

МАРУСЯ: Дуже за сьмілість паньство перепрашаю

З ким маю честь говорити,
(Пані сьміє ся мило до Марусі).

ПАН *(з усьміхом)*: Я є дідич Йосиф Каміньский,
А то є Пані дідичка Юлія Камінська!

Маєм таку, як ти, панну дочку,
А паничеви близько дваццять третого рочку.

МАРУСЯ: Се мені честь дуже значна,
Щом Паньство Вельможне пізнала, —
За милосердє сердечно єсьм вдячна,
Котрого від Паньства щойно я дізнала!
(Цїлує в руки обох. Пані цїлує єї в лице, пан в голуву).

ПАН: О видко по тобі сирітко Марусю,
Що маєш причудно красную душу!
Бог тебе вирвав з сеї біди,
На щастє для тебе привів нас сюди!
Тепер скоренько сїдай коло нас,
До твої хати у Божий поїдемо час.
До Отця Пароха сейчас заїдем на хвилюку,
Про тебе спитаєм і сьвіжу могилку! —

ЯВА I.

Відслона II.

(Великопаньська кімната. Вечір. При краснім столі сидить богато одіта панна, гафтує. З боку при тім самім столі сидить панич богато одітий, при книжці. До хати входять дідичі, ведуть за собою Марусю, Михася і Ганю, Стефко і Іеня (їх діти) встають, виходять напротив них, кланяють ся, цїлують руки, веселі з їх прибуття. Маруся, Михась і Ганя кланяють ся і цїлують руки панича і панни, котрі здивовано глядять на них і відповідають їм »Слава на віки!«

ДІДИЧ *(покажно представляє паничеви і панні)*:
Приводимо вам, діточки, —
Три круглі сиріточки,

Жертви смутку й бідноти,
Но благородні істоти.

(Іеня заломала руки і з милосердєм дивить ся на сироти).

Маруся, Михась і Ганя: —

Їх імена до кликаня.

Найстаршу сиріточку,

Прекрасну, як видите, дівочку,

Знайшлисьмо вчора зімлілу

(Іеня перестрашено слухає).

На гробі рідної мами.

(Маруся Ганя плачуть, Михась також легенько плаче).

Вівторок біднятко осиротіло

З сестрою і двома братами.

Наймолодшого доктор взяв,

Дасть го до шкіл, казав,,

А наше серце не дозволяло

Сиріток в нещастю лишити,

Милосердіє нам наказало

При добрах наших їх умістити.

ІЕНЯ: Пречудно Татусю зробили:

Нас гостоньками розвеселили,

А бідні сирітки ущасливили.

СТЕФКО: Татусю! — У наших добрах
Повно місяця, аж страх.

Нам треба льокаїв і ключниць,

Буде нас більше, нам ся не вкучить.

ДІВЧИНКА: Маруся, найкрасша дівочка,
Буде моя покоївочка.

(Цілує Марусю, Маруся єї в руку).

ІЕНЯ: А моя буде сиріточка Ганя,

Буде мя будити що раня,

Буде зі мною іти на прохід,

Буде нам подавати обід.

Правда Ганю? *(Цілує Ганю).*

ГАНЯ: Так Паннунцю! *(Цілує панну в руку).*

ДІДИЧ *(сьміє ся)*: А з Михася що буде?

СТЕФКО *(сьміє ся)*: Люди, татусю, люди.

ДІДИЧ: Він буде мій льокайчик,

Буде скакати, як зайчик

І тобі Стефцю послужить,

Він у нас ся й одружить.

ДІДИЧКА: Тай Марусю колись віддамо,
Посажок її ладний дамо.

ІЕНЯ: А моя кохана Гануся

Зачекає, аж я одружу ся,

А потім до себе її заберу,

Посажком красеньким також обдару.

СТЕФКО: А що Ви Татусю зробите з Іваном,
(Іван льокай, заглядає зза дверей).

Маєте все клопіт з тим голодраном.

ДІДИЧ: О — Іван піде до стайні,

(Іван зникає).

Він не вміє ходити по дивані.

ДІДИЧКА: А я своїй Касуні,

Незграбній до нічого дівуні,

Відберу покоївство,

Пішлю до курий на їздівство.

ІЕНЯ: О Мамусю! — Каська нездала.

Я Вам то нераз вже казала.

ДІДИЧ: Всього тото дрантє повідправляти,

До кухні й до стайні повідсилати.

Діточки тії цілком є інакші,

Вихованєм добрим наскрізь пересякші.

Казав мені їх сьвященик місцевий,

Що се суть діти у всім взірцеві.

І також доктор мені вповідав,

Що родини такої єще не видав.

ДІДИЧКА (плаче): О не моглам Іеню на ногах
стояти,

Як ся зачали сирітки пращати

З хатиною, городочком

І вишневим садочком, —

Слези їм пилили поточком.

(Іеня плаче).

Добре, що ми їх забрали,

На маминім гробі геть умирали,

(Діти плачуть).

Марусю ми знов відливали.

ДІДИЧ (втішено весело):

Ну — тепер діточки,

Цитьте, — не плачте.

Ту нема бідошки,

Ту собі скачте.

Господь сиріток не опускає,

Щасливу долю вам зготовляє.
 Чесно тримайтесь,
 Слухайте паньства,
 Вистерігайтесь
 Крадіжи й обманьства.
 А ми вам маму
 І тата заступим,
 Як з діточками
 З вами поступим.
 У нас нема ту неволі,
 Слуги ся чують,
 Як пташки на полі.
 Ваше іздівство ціло заховане,
 За той часочок комірник там даний.
 До гробу мамусі звідси штири милі,
 Відвідати можна кожної хвилі;
 Оглянете собі хатинку
 Й кожду деревинку,
 Городочок
 І садочок
 З щасливих літочок
 За життя мамусі
 При добрім татусі.
 Потім знов сюди вертайте
 І щасливо проживайте.
 Завтра рано соколята,
 Маєте ся красно вбрати;
 Ту ся тіште, як у тата.
 Тобі Іеню й тобі Стефцю,
 Най для тих все буде в серцю
 Повно любови й опіки.
 Бо то кругленькі сирітки.

СТЕФКО і ІЕНЯ:

Добре Татусю! Дякуєм дуже.
 Сон нас в радости погрузить,
 Що сиріткам сльоза втерта,
 О! Коб знала се їх мамця мертва! —

(Маруся клякає перед дідичом з великим плачем, цілує обі руки, потім дідичку, потім панича і панну хочуть цілувати, котрі не дають рук серед плачу і зворушеня. То само роблять і другі діти. Дідич плаче. Дідичка дуже плаче, обое обціловують діти).

ДІЯ IX.

Відселона I.

ЯВА I.

(Великопаньська дідицівська кімната (сальон)).

ЯВА II.

(Рано Маруся попрятує. Отвиряють ся двері, входить Стефко і дуже масненько говорить).

СТЕФКО: Як ся маєш Марусю?

МАРУСЯ *(уклонилаь і каже)*:Дякую сердечно за питанє. Маю ся дуже добре, Тільки мені чогось смутно. *(Плаче)*.СТЕФКО *(сїдає на фотель)*:

Не плач Марусенько,

Я знаю, що тобі смутненько.

Сядь — відпічни,

(Маруся сїдає на фотелї по другій сторонї кімнати).

Трошки ся звесели.

Я знаю, що то в перших днях

Мусить бути жаль, аж страх;

По смерти рідної мами

Плаче ся ревними сльозами.

Мені жаль тебе страшенно,

Я тебе люблю незміренно.

Великої треба потїшеньки

На твої очка слїз повнісенькі.

О мої очка сивенькі,

Над зірки красенькі!

Чом вас так мучать смутки душевні?

О моїй любови будьте ви певні!

Від початку я тя Марусю злюбив,

Відколи тебе тато привезли.

Тобою любови всі я розбив,

Всі другі улюблені з серця мені щезли.

Любови до тебе я не відкажусь

За ніщо в сьвітї;

Доки з тобою не звязжусь,

Ніколи не буду радїти.

Твоя красота моє серце підбила,

Душа моя любовою до тебе ся впила.

Для мене вже ти наймилїйша,
 Бо від залюблених всіх найгарнїйша. —
 Марусю — ти ще інакше до мене скажеш,
 Ти ще ся лїпше до мене привяжеш.
 Тобі всі чувства мого серця дарую
 І солодких від тебе чувств потребу.
 О! Ти мене розвеселила;
 Коби ще собою ущасливила!
 Я не дам тобі Марусю смутитись,
 На любов плачучу не можу дивитись!
 Нема нїякої перешкоди,
 Не ждуть тя від мене нїякі заводи.
 І мої родичі тя дуже злюбили,
 За рідку красоту й твою чемність
 І чудно злучену з красою невинність, —
 То всьо нам у тебе заступає ученість.
 Але невинність на любов би змінили:
 Утіху з невісточки лїпшеб цїнили.
 О Марусю! — Мого серченька не губи,
 Долї, моєї любко, менї не злами!
 О Марусечко цвїтко!
 Для когож ти ростеш?!
 Літо за лїтком
 Перецвитеш,
 Найбільших утіх не зазнаєш,
 Зі сьвіта й краси не скориставши.
 А на старість при кімже спічнеш?!
 Не буде кому за тобою ридати,
 А може й не буде кому поховати.
 А так зі мною
 Свою недолю
 На смерть засудиш,
 З бідної сирітки панею будеш.
 Хоть ся здивують мої залюблені другі,
 Для тебе не дбаю за паньскії круги.
 Они менї закинуть,
 Що тобі недостає
 Науки і паньского роду;
 Но самі ввидять,
 Що всьо заступає:
 Посїсти чудесную вроду.
 Що тільки схочеш, для тебе всьо зроблю,
 До всіх забагань твоїх приспособлюсь.

Двір вчарувалась своєю красою,
 Неначеб небесною вмивалась росою.
 А мені то сердечна цікавість,
 Чи злучиш для мене з красою ласкавість.
 Все ся з тобою здибаю,
 А ніколи утіхи не маю,
 Від тебе щось вчути про любовці —
 На мої жарти, усміхи, пестоці.
 Моя сестричка мені казала,
 Що ти ніколи не хочеш віддатись.
 І що ти навіть обіт вже зділала, —
 Серце ми краєсь тоє дізнатись!
 Марусю! — Май розум!
 Скасуй ті обіти!
 Опамятай ся — то глум!
 Я то не можу
 Ніяк зрозуміти,
 Як можна щастя собі відмовляти
 І так своє тіло на смерть катувати.
 То не людкість, — то звірство!
 Покинь — же Марусенько се пустовірство.
 Супружество — се вершок щастя,
 Сповненє солодких всіх мрій;
 Дівицтво на ніщо не придасть ся,
 То лиш для серця троячий напій.
 Сьвіт ся весь женить і віддає ся,
 На тоє серце у грудях нам бє ся,
 Щоб з другим серцем вічно звязатись
 І з ним в утіхах ся розпливати.

(Весело):

Промов Марусю! — Чи лож я сказав?
 Чи може смутку більше задав?
 О! Я смутитись тобі вже не дам,
 Всіх твоїх смутків підіймаю ся сам.

(Голосно сьміє ся).

МАРУСЯ (завстиджена, не дивить ся на панича, в часі цілої єго бесіди про любов мала очи звернені вбік. Тепер каже):

Я Вам Паничу сердечно дякую
 За потіху і за опіку всілякую
 Вельможному Паньству єсьм вдячна,
 Біда для мене тепер вже незначна.
 З доброти Паньства єсьм ту принята,

Любовю до них за се я обнята.
 Одного добра мені не достає,
 Що моя мати вже не жиє. (*Плаче*).
 І моя душенька тоді ся аж втішить,
 Як на сьвіт другий до мами поспішить.
 А ще й понад Маму Солодшого там маю —
 Агнця Ісуса, до котрого зітхаю.
 Я з Ёго Серця любови напилась,
 Ёму я дівство своє посвятила;
 На то мене й мати благословила
 Не колибудь, но в смертній годині,
 З тоді всьо наймилійше кождій дитині.
 О Паничу! Не думайте, що я Вас не люблю, —
 Но так, що дівництва мого не згублю,
 Не огнем змислової любови,
 Бо я заручена Агнцю Христови.
 Я вже Ёго Серця Обручниця,
 Вас можу любити лише як служниця,
 Що свою службу вірно сповняє,
 За любові цілком забувши,
 Навіть оком залюблення не глянувши,
 Чувства солодкі лиш для Ісуса ховає,
 Солодші над тії, що тіло справляє,
 Котрими ся сьвіт упиває.
 Проходить все тіло моє солодкий напій,
 Як мовлю Ісусови »Обручнику мій!«
 Наплюсь, ще солодшого при Пісні Новій.
 Для Ісуса утіх собі відмовляю,
 Щаслива, що їх ще не знаю.
 О як солодко в дівстві проживати,
 Док ся не смію тілесних утіх всмакувати.
 В тілесних утіхах лиш ті ся любують,
 Що раз вже в них засмакують.
 О тім я знаю, що страта дівництва
 Є вступом налогу розкішництва.
 »В розкошах з Ісусом мене похоть застала,
 Їм дорівнати сили не мала.
 Гірко може проживати
 В дівстві примушенім,
 Але з Христом зарученим
 Солодко й вмирати.
 Не заміняю дівственька,
 Щоб була я панею,

Не сплямлю я серченька
 Втіхою земляною.
 Супружество не є вершком щастя,
 Бо до вершка чеснот не придасть ся.
 В нім нема щастя правдивого
 Серцю для Ісуса чутливого,
 Се лиш тінь щастя нерозривного.
 Дорога дівства терниста,
 Не тілесна і грішна,
 Свобідна, розкішна;
 По ній легко ступає
 Душенька чиста.
 Я свого обіту Паничу
 За ніщо не відкличу.
 Затримаю ясененьке біле
 На небесне весіле.
 Дівство вінець совершенства,
 А в небі ліпший Блаженства;
 На землі Евангельська Рада,
 В небі особенна розрада.
 Дівство Геройство,
 Великих серць свойство;
 Данє Богу першин,
 Торжество з Богом заручин;
 І Ісусом Подруже,
 З Небесним Агнцем Супруже;
 У світа є глупотою,
 Котра дівства не відрікуєсь,
 Тою Христос ся опікує,
 Обручник Небесний,
 Ліпший, ніж тілесний.
 Хотьби й моє тіло вмерше
 Не рад ніхто погребати,
 Стерплю в кождім разі лекше,
 Щоб могло колись воскресше
 Пісоньку Новую співати.
 Не був ніхто хоронити,
 Буде кому воскресити,
 Як і тих, котрих гребали
 Другі, що в жаль повпадали
 По родичах: сиріточки-діти.
 Я не перша дівця,
 Дівство не на мні й кінчить ся;

Я лиш цвітка дрібненька
 В городочку Дівственька.
 Много там їх виростає
 Й виростати буде;
 Між них Агнець проходжає, —
 Котрая з них доспіває,
 Собі єї Він зриває,
 На весіллє з нею піде
 До другого городочка,
 Де цвіти не скидають віночка
 І листечко їх не вяне,
 Док їм соків життя стане,
 Що їм достарчить небесний вітрець, —
 Не як в першім городочку
 Житя просили земльочку —
 Він їм дасть своїх крилець,
 Буде всюди їх носити,
 Де лиш їх Небесний Агнець
 Схоче поступити.
 От і їм сповняться ся мрії,
 Як їх Агнець в городочок
 Другий пересіє,
 А вітрець з Сіону повіє.
 Тим солодше в сповненю
 Вітерцем будуть обвіяні,
 Чим глибше в приготуванню
 В мріях дівственних були засіяні
 В першім городочку,
 Де ще не було вітрочку,
 Де ще він їм лиш ся мріяв;
 На вітрець довго чекали,
 А він ще не віяв —
 І мріяним вдоволялись,
 В надії сповнення засипляли.
 Вітер засипляє,
 Вітер і збуджає;
 Заснули в надіянім,
 Збудять ся в дійсненім.
 І я засну солодко в надії
 На Агнця Ісуса, Дів городочок;
 І мої колись сповняться ся мрії,
 Як мене збудить небесний вітрочок.

(Стефко слухав того всього сумно, оперши голову

о руки на поруче фотелю, змінючи часто се положене тїла на иньше і тоді дивлячи ся на Марусю сумно. Коли она скінчила, він падає руками на стіл, на руки головою і так сидить хвильку. Маруся плаче. По хвилі Стефко підводиться, зітхає глибоко і відходить нічого не сказавши).

ВІДСЛОНА II.

(Ранок. Серед густого великого ліса над озерцем Стефко в польовничім одїю сидить на переверненім дереві. Коло него сперта на дерево стрільба, він глядить на воду і говорить на самотї):

СТЕФКО: Ох чоловік я нещасний!
 Не допоможе мені й ранок так красний!
 Нї в вечер, нї в полудне
 Для мене потїхи не буде!
 Шкода що в польованю,
 В музиці і мальованю
 Потїхи шукаю,
 З місця на місце скитаюсь
 За кінцем розчарованю!
 О! Моє серце вже звихнене,
 До вічного смутку нахилене,
 Бо до нещасної долі не навикнене,
 Як пташеня обезкрилене!
 О! Де подїла ся моя веселість,
 В товаристві надівсіх жартобливість?!
 В такім смутку рік вже минає,
 Мені вже десятим з жалю ся являє!
 І смуток мій не скорочуєсь,
 Но єще більше мною розохочуєсь!
 О Марусю моя, Марусечко,
 Моєго серця любочко, —
 Затроїлась мні душечку!!
 О коб я був тя не знав
 І твоєї краси не видав!
 Твоє серце як камінь тверде,
 Мене до розпуки веде;
 Ним виродилась ти від дівчат,
 Які красою тебе не звисшать.
 Ти не ціниш моєї любови
 Від мене, великого пана;

Серця не даєш женихови,
 О котрого пані ся вбігають, —
 Не знаєш, як мені ти кохана,
 Які то смутки мене облягають!
 Дуже нерозумне дівча —:
 З забобонів, з намов — нехоча
 Якийсь обіт си зділало,
 Для мого серця пропало!
 А так много безмежно люблене!
 Від мене повно доказів любви має,
 Но має серце притуплене:
 Мене осторожно все оминає!
 Та-ж я не хочу нічого грішного,
 Я хочу життя лиш дружного
 В дозволенім чеснім супружу,
 За котрим не я лише тужу,
 Но і сьвіт цілий і всі люди.
 До тогож змагає і серце у груди.
 Шкода, що пробував я любові вести!
 Она проста дівка — не розумієсь на чести.
 Шкода, що так красна й по паньски собі виглядає;
 Забула, що то лиш з ласки єї так вбираєсь!
 Просьби і грозьби не помагають
 І мої любки мене покидають,
 Що-м їх через ню опустив,
 Хоч ще не знають,
 Кого я злюбив.
 І так я нещасний готов ся зістати
 Без товаришки життя, без подруги
 І того щастя цілком не зазнати,
 Що мають пари залюблені другі! —
 О еслиб мав я того діждати,
 То мені-б ліпше життя попрощати!
 (*Думає хвильку і нагло*):

А може она ще змінить ся,
 В побожнім запалі остудить ся;
 Може єї ще переконаю... —
 О тоді щастю не булоби краю!
 Коб лиш обіт той свій раз забула,
 На нову пісню якусь не чекала,
 Котра і сестрі моїй вже ся причула
 І в дурне дівство вірити стала!
 Що за нерозум так дівувати!

Брак милосердя — себе катувати
 І другого серця не вщасливляти! —
 О! Того щастя як не осягну,
 Горювати довго так не потягну!
 О! Серце моє не витримає,
 З жалю великого порозпукаєсь!! *(Плаче)*.
 О! — Ніхто мене вірного в смутку не втішить,
 До розпуки мні серце занадто ся спішить;
 Ліпше ми в него стрільнути,
(Хочає стрільбу в руки).
 Або у філях отсих потонути!...
 Пращай люба Марусенько!
 Пращайте Татусю!
 Пращайте Мамусю!
 І ти дорогенька Сеструсенько!
(Мірить в серце, нараз нагло спускає стрільбу і каже):

О ні! — Я без неї не вмру!
 Як вмру, то вмеремо обоє;
 Єї і собі жите відберу,
 Щоби ще пізнійше кого не злюбила
 І на віки собою не вщасливила!
 О ні! — Я нікому не пущу
 Миленької моєї Марусі,
 За всяку ціну єї мати мушу,
 Доки я ще при дусі!
 Ох! — Моя доля буде найубожша,
 Док не збогатить мя собов найдорожша!
 О бувбим недобре зробив,
 Лиш жите своє марно згнобив;
 Нещасна булаби подія, —
 А так є ще надія!...
 О Марусечко! Серце моє!
 Від тебе гарнійша нігде не живе!
 Для тебе варто ще жити
 І чейже колись тобі примилитись!
 Через твоєї краси ідеали
 Мені всі улюблені від серця відпали!
 Тебе лиш єдину можу любити,
 Для мене розкіш на тебе дивитись!
 А як тя не зможу посісти,
 Тоді мені бідному лиш земленьку їсти
 І тебе буде шкода, щось така гарна,

Як ся покаже любов моя марна!
 Ліпше тепер ся піддай,
 Своїх літ молоденьких не гай!
 Ох коб я знав, що мя змилить будучність,
 Долю рішила-б кулючки вльочність! —

*(Мовчки ходить по траві з заложеними руками.
 Потім опускає руки безрадно, зі словами):*

Га! — Ще раз я спробую —
 Може дасть ся впросити;
 А як ні, то мабуть збрую,
 Треба в останнє ужити!

(По хвилі мовчанки і думаня):

Ой то зле — то за скоро —
 Задавати єї таке горе;
 На рішучість єї треба кілька ще літ, —
 То не людскість забивати і вмиць!
 Ще не зцвите,
 Ще не стратить краси, — надія росте.

(По хвилі думаня стрепенув ся):

Ох я лукавий і злобний безмірно! —
 Чому через похоть свою безпримірну
 Хочу убити таке ангелятко,
 Таке невинне, красне дівчатко, —
 Що за підлу несповнену лєсть
 Таку обіцюю страшну кровомєсть?! —
 О горе мені! — Я не чоловік!
 Я людського чувства ся відрік!
 Чомуж я мавбим, — негідний підлець, —
 Робити невинній істоті кінець?! —

(Плаче).

О Марусенько — прости мені —
 Зі всіх найгіршій людині,
 Що, в степень любленя тебе одинокий,
 Тепер показав ся тобі так жорстокий!! —
 О жий собі — дальше спокійно,
 На таку смерть не надійно!
 Твоїм житєм зі серця я радий,
 Хоть сам не маю поради
 І від тебе відкинений єсьм без пощади! —

(Зітхнув глибоко і мовчить).

О коб ти знала, як я тебе люблю
 І що життя твого не гублю!,

Далаб ся менї упросити,
За любов любовою нагородити
(Знов мовчить).

О! — Ти змякнеш люба моя,
Но нераз зійде ще зоря!

Аж за рік, за два
Злучить нас любва!

Тепер на одну просьбу не спущусь,
Но дїм мій рідний на час я опущу
Для тебе родичів тайно, —

А потому ся верну негайно!

Тодї тя любячу мене застану
І за перстнями погляну!

О моя люба! — Тебе попрашаю — —
Моя розпука добилась до краю!

Втічу в далеку чужину,
Сьвітом тугу мою прожену!

А ти за мною затужиш,
По тім ся зі мною одружиш!

Родичі з другими хтять мя женити,
Но лїпша від тебе не може й приснитись!

Сестра не хотїлаб о тім навіть чути,
Щоб я тебе в замуж міг посягнути!

Нїяка наука мене не бере ся,
Нїяка праця менї не веде ся!

Де лиш поступлю, о тобі гадаю,
Но щож —, як любови від тебе не маю...

Опущу я дїм свій немовбим пропав,
Немовби вітчини своєї не мав!

Подам ся в вир сьвіта, любови, танців, —
Така вже є доля заведених молодців!

Може й любов моя до тебе ослабне,
І давна радість на ново прозябне!

Хотьбим руками мав працювати,
Не хочу в дома так розпучати!

Моїм Родичам смуток я справлю,
Жалю і туги їх за мною набавлю;

Заплаче за мною сестричка любенька

І чистими сльозами Маруся миленька!! — — —

(Плаче).

ДІЯ Х.

Відслона І.

(Вечер. Хата дідичів. В великопаньській кімнаті дідич, дідичка і Іеня дуже плачуть).

ДІДИЧ: О сину мій, сину!

Де ти подів ся?!

Чого ти нас так покинув,

Чого ти нас так відрік ся?!

Чи жиєш ти ще мій сину,

Чи хто тя забив?!

О як ти скоро загинув

Без ніяких слідів! — —

Вже виплакались нам очі,

Не маєм спокійної ночі:

Все зі сну ся зриваєм — —

За нашим Стефцюм питаєм!! —

(Плаче).

ДІДИЧКА: О Стефцю — мій, сину коханий!

Чи ще жиєш, чи вже похований?!

О! Твоя мама за тобою вмлїває,

Сестра від плачу не втихає.

За тобою й миленька твоя пропадає,

Що тебе до весілля не відшукає!

Плаче за тобою вся наша дружба,

Прибита смутком вся наша служба!

О Стефцю наш дорогенький!

Вже глядимо тя три місяченьки: —

Ми ліси за тобою всі посходили,

Всі стави, озера переглубили;

Навіть у землю чужу знати дали,

Давно вже свій край обпитали!

Розпитали за тебе всі монастирі,

Чи в долах, чи на скалистій горі;

Все військо ми вже розвідали,

— Тебе нема там, — довідались!

Чи ти сину в воді ся втопив,

Чи життя собі сам покупив,

Чи тя вовки де пожерли,

Або й дики роздерли?! — —

Жандарми, поліція й суди

Не мають про тебе вістки знікуди!

Нігде не знайшли ми в письмах новинок,

Де то подів ся наш любий синок?!
 О потіхо нашої старости!
 Без тебе житє нам іде у марности!
 Чому не сказавесь, що хочеш іти?
 Нас приневолюєш до гробу зійти!
 Чи-ж тобі у нас було зле
 Чи тебе недостаток облеґ?
 Або чи ми тя не дуже любили —
 О Стефцю — що-ж ми тобі злого зробили?!
 О наш найдорожший одинаку!
 Ти-ж мав у нас вигоду всіляку.
 А-Ми тобі готовили весільний балъ,
 А ти нам такий справив жалъ!! —
 (Мовчанка в великім плачу).
 О верни ся наш синочку!
 Прийди до нас хоть в гості — дитиночко,
 Най ся ще раз на тебе подивим;
 О не будь, синочку так зрадливим!
 Може тя не увидим на віки!...

(До Іенї):

О дай но Іеню Стефцьові фотографійки...

(Іеня іде, приносить з великим плачем. Дідичка дивить ся на першу фотографію і цілує, дуже плачучи. Дідич бере другі фотографії, цілує з плачем. Так само і Іеня. Дальше дідичка):

О Стефцю — мій синочку!
 Ще тя хоть виджу на образочку —
 Промов ще до мене хоть в листочку!
 О наш одиначку,
 Спадку наслідничку!
 Спіши ся Стефцю до нас повернути,
 Щоб нас ще живими застати!
 О якже ти міг на нас так забути
 І Закон Божий так подоптати?!

(Бухає плачем).

ДІДИЧ: А може Стефцьо ще не пропав!

Він, добре я тямлю, много читав
 Про любові — против приказу мого, —
 Я го прилапав разу одного;
 Напив ся отруї аж до богата
 Покинув маму і тата: —
 У другій дівчині може влюбив ся,
 З нею утік, щоби з тою не ожнеив ся,

Котру тепер любив дуже мало;
Від друження з нею щось го відтягало.
А она прецінь мила єго вибрана,
Говорив сам, що єму придана
За всіх панночок найбільше
І він любив єї дуже давнійше.
Она-ж і тепер єго вірно кохає
І страшно за ним розпучає!
Бідна дівчина,
Вірна й заручена! —
О Боже! — Нашого сина розкай!
А Ти Антоніє Святий відшукай!
О засмутив ти нас сину на смерть,
Розтужив наше серце у щерть!
О не видержу з того жалю,
Перед часом у гріб повалюсь!! — —
(Плаче, також дідичка і Іеня).

ДІДИЧКА: Плач, плач, Іеню — твій братчик
Може не жиє вже третій місячик! —
(Плаче)

ІЕНЯ: Ох я мамунцю сохну з туги,
Виходжу що-дня у ліси, на луги,
Де Стефцьо наш любив так ходити;
Нігде го нема, лиш мені любить все снитись!
О мій солодкий Стефунцю!
Чому-сь забув сестричку Іенунцю?! —
А я сліди твої вишую, —
За тобою в лісі вигукую,
Чи до сестрички ся не обізвеш,
Іенусею Коханою мене не назвеш.
О як бим знала, де ти живеш,
До тебе вітром злинулаб;
А сли ти умер, як знала-б де гріб,
Віночок красний тобі я звинулаб, —
Або, де смерти твоєї лиш слід,
Красну могилочку з землі нагорнулаб
І таки віночком єї увінчала-б,
А потім з вісткою до мамусі помчалаб! —
Тебе я братчику все виглядаю
То з польованя, то з проходу;
На зустріч далеко все вибігаю
Під дерево, де-сь сїдав на прохолоду.
Потім вертаю прибіта, сумненька,

Що нема братичика мого Стефаненька!
 О сли жиєш, чи не ліпше було сказати,
 Що ти хочеш утікати,
 Щоб Іенї не тре сумувати
 По дорогенькому Стефцеві,
 Як по мерцеві!! — — —

(Плаче сильно).

О нї! — Ти мене так любив сильно,
 З мною бувби спращав-сь неомильно!!...

(Нагло вхопила ся за голову руками і з жалем розпуки):

О Стефцю Солодєнький — тебе вже нема, нема!!
 Ой нема, нема!! *(Страшно плаче, попадає тепер в найбільший плач, опирає ся на поруче фотелю. Дідич плаче, дідичка мліє і падає. — Всі троє через цілий час то плакали, то втихали. Дідичка через цілий монопольгу Іенї дуже плакала і руки ломала, на кінець мліє).*

ВІДСЛОНА II.

(Маруся сидить сама в парку (городі) дідичівської палати на лавочці над водотриском і плаче. З боку видно лиш маленький кусник палати. В глибині видівні видно статъ Серця Ісуса Христа з білого мармуру, окружену чотирма водотрисками на вхрест і круглими грядочками безчисленних цвітів.

МАРУСЯ *(дивить ся півкругом на против себе і на водотриск, неначеб показувала очами і серед плачу говорить):*

О! — В тїм місци мій Стефцю сидїв,
 Солодкою мовою зі мною радїв.
 Звідси й засмучений нераз відходив,
 Як сповнення просьби не знаходив.

О — ту послїдний раз він стояв,
 Мене зі слезами о руку благав.

Той єго плач при водограю,
 До смерти попамятаю!

О був то мій вечер зі Стефцюм послїдний,
 Роздираючий серце, жалібний:

Цукорочки *(плаче)* й тїсточка менї приносив,
 Їсти миленько просив.

Устонька дрожали,

Ледво промовляли,
 З очий сльозоньки пилили,
 Горошком котились.
 Заплакані очі до мене звертав,
 У голос тихий прошептав:
 »Марусю, серденько — моє кохання,
 Дай мені ручку — прошу в останнє!«
 Личко румянцем червоніло,
 На приказ серця просило.
 Я від такого вражіння
 Близькою була омліня.
 Милосердіє серце стиснуло
 Й чувство любови проснулось.
 Я у сльозах заливалася,
 Милосердем над ним розпливалось.
 Перший раз так жалісним став,
 Основами серця мого схитав.
 Надармо говорити я хтіла,
 Лиш »Стефцю солодкий!« прошепотіла.
 »Що моя любочко!?« — сказав він живо.
 »Ти мене любиш?! — солодке диво! —
 »Даєш мені серце моя наймилійша?!
 Тепер моя душечка найщасливійша!«
 О люблю тя Стефцю — я відповіла —
 Але... — і жалісненько знов лебеділа.
 Зараз еще живійше сказав:
 О домов серце — нехай я зрадію,
 »Нехай від утіхи зімлію!«
 Ой заплакала-м еще жаліснійше,
 Бо тре сказати було ще яснійше.
 О не плач Стефцю, спокій ся,
 На мою відповідь тоді аж надій ся!
 Тебе мні в тім виді жаль невимовно
 І моє серце тоді невідзовне!
 З усьміхом небувалим Стефцю обізвав ся:
 »Я вже не плачу ангеле втіхи,
 Тепер я спосібний лиш на усьміхи.«
 Я відповіла:
 О Стефцю! — Ти любов мою знаєш,
 Тож відповідь мою відгадаєш.
 О Стефцю! Присягаю — не можу! —
 Зглянь на мою обітницю Божу,
 Лиш чисту любов тобі в дарі я зложу.

І я маю тіло і я чоловік
 І мені Бог дав серце любови у бік;
 Я мушу боротись кожної хвили,
 На мене також б'ють пристрастні філі.
 В того побіда, кому клонить ся серце любови,
 Моє прихилиєсь Агніцю Христови,
 А не пристрастий смокови.
 Люблю тя Стефцію понад жите,
 Но іде в парі мого серця чутє
 З дівництва мого обітом,
 З моєї мами заповітом.
 А моє тіло терпить безмежно,
 Що мушу любить тя так обережно!
 Но в тім є вартість самовідреченя,
 Вірного дівства приреченя. — —
 З жалю то вчувши, заколисав ся,
 Не міг стояти — назад подав ся,
 За серце вхопив ся,
 В найсердечнійших сльозах утопив ся.
 Тими сльозами страшно мя злякав,
 Я му такими-ж сама відповіла,
 Не брати жалю до серця просила, —
 А він-ще ревнійше заплакав.
 Відійшов на бік трошочки,
 Ряснії обтирав сльозочки
 Сльозами дальше личко росив,
 Хлипанєм заходив ся сердечним,
 Як у горю безконечнім.
 Ніколи ще так жалісенько
 І ликаючи сльози тихенько
 »Добраніч Марусю, добраніч!« — заголосив.
 Тихенько пішов по городочку,
 А слези котились по красному личку,
 Ходив ще довго у пізнюю нічку.
 А я пішла з нестримним плачем
 Над найдорожшим засмученим паничем.
 Я при вікні в палаті стояла,
 З серцем кровавим єму придивлялась
 Гляділа-м на него крізь вікно темне,
 Як він сердечно плакав на мене:
 До водотриску нераз ще прийшов,
 Але мене там вже не знайшов,
 Сідав собі на мою лавочку,

Вдаряв о ню головочку.
 Мене долітали єго стогни глибокі,
 Якісь скоренькі мірив він кроки.
 Ніколи перше не був так сумнений,
 Ні єго прохід не був так довгенький.
 Булаби-м дальше стояла,
 Но мене панї до себе призвала.
 Я цілу ніч ту не спала,
 Найбільших покус дізнавала,
 І щось недоброго прочувала.
 Коли я встала раненько,
 Стефцю десь їхав швиденько.

(Мовчить, потім):

Ох менї так жаль за ним невисказно,
 А вечер стоїть той перед мною виразно!
 О Стефцю любий, — де-ж ти поїхав?
 З тобою зникла моя потїха!
 На твоїх родичів і сестру не можу дивитись,
 Що вже не годні з плачу утулитись!
 О я горем придавлена!
 Мого брата й сестрички позбавлена, —
 По других розїхались пана добрах,
 Тужать за мною у других дворах!
 Ох коби Стефцю де не забив ся,
 Або з розпуки отруї не напив ся! —
 За тебе я молю ся Стефцю що хвилі,
 Чи за живого, чи вмерлого в могилі;
 За тобою плачу без впину
 І плакати буду аж до загину! —
 Боже помилуй єго,
 Не відступи від него!
 Верни єго родичам розпучаючим,
 З жалю за ним примираючим!
 На Тебе є ще Боже надїєнька,
 Зі сліз осуши їм віченька!

(Мовчанка хвилива).

Я тому не винна, що ти десь пропав,
 Хоч жаль тя на мене обняв.
 Я-ж тобі злого не заподїяла,
 А хочби й так, то прощення все ся надїяла.
 Я не можу ся Христа відречи —
 Ти вже й так значно злегчив
 Число домагань о руку мою,

Лиш в той послідний вечер в гаю
Постановив рішучо в останнє
Моєго серця для себе жаданнє.
Мені не можна двох женихів мати
Й ані одного з недаючих мні дівувати!
О Ісусе! Мій Солодкий Женише!
Від Тебе нікого не люблю я висше!
Тобі додержу я вірність,
О земских обручників не дбаю добірність!
Дотепер лише чисто любила я Стефця,
Як чиста дівця чистого молодця.
О Стефцю благородний!
Ти Богу дуже угодний:
Мене до нічого не склонював перше,
Як до супружа довершин!
Твоє геройство буду все подивляла,
Як я в вечер послідний відмовляла руки.
Ти мені не пошкодив, хоть міг:
Мене з дому не вигнав, але сам ти відбіг
(Плаче).

В чужинь далеку від рідного дому,
Не псуючи щастя сиротяти одному,
За спадок не дбаючи свій великанський,
Як — в любови до мене — і на рід свій панський;
Погордив-есь для мене так страшно собою — —
О мій солодкий герою!! — —
(Плаче ревно).

Над сирітством ти плакав добрим серцем своїм,
Давав мні потіху й співсиріткам моїм.
(Дальше плаче).

Коб була я знала,
Сама десь булаб ся діла;
Від тебе ся булаб сховала,
Або утечі гляділа!
Мені ліпше би було йти з хати чужої
І десь у наймах зносити побої!
О солодких споминів моїх водограю!
Пожич сліз, бо своїх вже немаю!
О зазуленько! Що-сь кувала,
Як я зі Стефцьом ту розмовляла;
Як що за Стефця де чуєш,
Прилети скорше, ніж знов мні закуєш!
О коб я знала, де Стефцьо живе,

Вмить написалаб там, де він є:
 Нехайби до родичів зараз вертав,
 Як я смутку причина, мене-б не застав.
 О! — Він не вмер, він жиє!
 Їму від жалю десь серченько нись,
 Розпука в сьвіт го далеко загнала,
 Що я му серця свого не дала.
 Такий мав звичай,
 Так раз ми сказав:
 Коли го брала туга, або жаль,
 То десь виїзджав.
 О знаю! — За тим найбільше він тужить,
 Що ся зі мною не вдружить.
 З туги поїхав не, щоб мене знаходити,
 Но щоб тугу злагодити.
 Я му той смуток все розбивала
 Але на єго найжаліснійше промовлене
 Посліднім супружа відмовленем
 Їго в сьвіт за очами пігнала.
 Ох! — Моїй він душі зготовив страшну біду!
 О бідний! — На що-ж своє серце так мучить
 З високого в прикмети ряду,
 А може й з житем го розлучить?!
 О коби мав лиш віру живу,
 Не дозволену кинувби тую любов!
 Брак віри живої він оказав,
 Як заручини з Христом забобоном назвав.
 Я віри живої научена,
 Як була, так буду Христови заручена.
 Ісус мій Найсолодший Жених,
 Солодший від земских, красший від них!
 Своє Серце Він дав
 За мене пробити
 З любови, що до мене спалав; —
 І я Го так хочу любити,
 Відреченем тілесних утіх відробити!
 Сьміють ся з мене, що своє щастє я гублю,
 Но в Бозі, що страчу, знайду,
 І дівства віночок си куплю!
 В супружу зміняєсь дівиця в невісту,
 А Ісус Обручник задержить мя чисту!
 О коб Стефцьо задержав мене непорочну,
 Вийшлаб за него безпроволочно!

Бо єго люблю без міри,
 Но він не любить дівства офіри,
 Не як Сьвятиї Подвижники,
 Декотрі дівичі Супружники,
 Герої превелитенні,
 В житю супружім Дівственні,
 Як Марія і Йосиф Благословені!
 Но Стефцьо дівства в супружу не знає
 І се отверто мені заявляє.
 Чудова се честь єго—, мені се сказати,
 Бо мя не хоче нїяк ошукати.
 О молодче пречудний!
 Не, як другі хлопці, брудний,
 Ведуть за дівчатами гонитьбу; —
 Ти не все мене мучив про женитьбу,
 Вмів лише деколи чисто спімнути,
 А потім до високих річий полинати,
 О них мене много навчати,
 Мені за самим тим сердечно скучати!
 Пречудно бистрий розум ти маєш,
 Но красою дівичі єго засліплюєш.
 О нужденна женьска красото!
 Пороху, глино, біле болото!
 Що приводиш мужеский рід
 До упадку, розпуки та бід!
 Ошукали ся многі тобою, —
 А вміли стати до бою
 З мущинами найкрасших дарів —,
 З чувствами без похоти вирів! — —
 Сёрцем ви для жінок не змяклиб,
 Якби не похоти вас пекли!
 О не той любов правдивую має,
 Кому похоть у тілі й красота в серцю грає.
 Ви перед жінкою в віск ся розплилиб,
 А мужчині в серце меч би втопили!
 Ви добрі у многім, лиш на точці
 Чеснота ваша як на ниточці.
 Ваш ідеал: жінок похотїне,
 До всього жене вас непотрібна відвага;
 Лиш чистота вам незносиме терпїне,
 В руках ваших жінка-бідняга!
 Відвага жене вас до проливання крови,
 Котрому бути гріх між людьми;

Ви чейже серце маєте під грудьми, —
 На жаль вам служить до жінок лиш любови.
 О! Чистота лиш може вас піддвинути,
 Ви однаково до неї покликані,
 Но хованєм злобним змалку наликані, —
 Від Адама від Еви не більше зіпсутий:
 Прародичі за кару обоє встидались,
 Так, як похоти перше однаково не мали.
 Бог Справедливий не мав причини.
 Похоть Адама більше карати дитини,
 Ніж женьщин, Еви дітий,
 Адама оправдує навіть Павел Сьвятий.
 А хоч і похоть булаб вам більша,
 За то ваша воля, ніж женьська сильнійша.
 А Ваша воля желізна-сталева,
 Робити вам каже геройства і дива,
 Чомуж так в чистоті несьмілива —
 Не лиш на сьвятість в дівицтві,
 Но й на повздержність в супружестві?! —
 Що найменше — не глядайте вдоволення
 В утіхах тілесних недозволених!
 О Стефцю мій, Дорогий Стефцю!
 Ко-б ти послідував Сьвятому Алексію,
 Що свою полишив любочку,
 Сам пішов на чисту Богу службочку.
 Коб ти дорогу в сьвітовий вир
 Завернув до Господа в монастир!
 О жаль мені мого Стефця,
 Що він свого героїчного серця
 Не звернув до висших річий,
 І не в казав, що він є нічий,
 Лиш Ісусовий любчик,
 Дів Небесних голубчик! —
 О — ще час не минув,
 Коб ти ся до Бога лиш навернув!
 З тебе великий би був
 В чистоті Подвижник Христовий,
 Або покутник чудовий!
 О до сего ти званий!
 Ти так побожно хований!
 Мати твоя нераз говорила,
 Що найбільше в тобі корінила
 Чистоту від ранної молодости

Против сьвітської модности.
 О пересяк ти чистим вихованєм,
 До чистоти навикненєм,
 Ти в чистости лев,
 Не зважаєш на пристрасний рев;
 З дівцею на самоті
 Вмієш провадитись у чистоті.
 Твої погляди й слова невинно вираховані —
 Лиш в любови супружій ти не вгамований.

(Мовчить хвильку).

О! На щож Ти мні Боже дав красоту?!
 Через ню може на небес висоту
 Сей молодець вже не вступить,
 Но душу свою на віки погубить!

(Плаче).

О і мене тіло до розкоший тягне,
 Но душа моя Агнця Ісуса багне.
 Не лише більше від похоти,
 Але і понад життя охоти!! —

*(Встає з лавочки, серед плачу дальшого, іде до
 стату Серця Ісуса Христа, падає на коліна підносить
 очі до Серця Ісуса і молить ся ревно так):*

Агниця Тебе Ісусе витає,
 Солодко до Тебе взиває:
 Тебе я люблю мій Жениху,
 Для Тебе я муку зношу велику!
 Хрещеню Твому ся вподібняю,
 Для Тебе з терпінь не звільняюсь,
 Щоб у Тобі царствувати,
 За Тебе я хочу вмирати,
 З Тобою на віки не розставатись!! — — —

(Втає обіймає статъ Серця Ісуса, цілує Ноги Ісуса і плаче).

(Кінець відслони).

ЯВА I.

Відслона III.

*(Кімната якогось уряду. При столі сидить
 Стефко і пише на машині. Входить листар і поздоровивши чемно Стефка і подавши руки, по одержанню від
 него чемної відповіді дає ему два поручені листи.)*

СТЕФКО *(врадуваний)*: Дуже сердечно дякую!

ЛИСТАР (чемно): Прошу дуже! — се моя повинність.

Прошу підписати посвідку поручених листів.

СТЕФКО: В тій хвилі, прошу.

Прошу за сей час усіти.

ЛИСТАР: Дуже дякую! (*сїдає*).

Але я ще маю для Вас, пане, переказ на гроші в сумі двох тисячів корон. (*Подає переказ*).

Прошу і се підписати.

СТЕФКО (*підписав листи живо*): Переказ!? —
О се красно!

ЛИСТАР: О нічого нема так красного,

Як гроші від пана ясного;

Мене се дуже дивує, —

Такими грішми не хтобудь частує.

(*Вичисляє гроші*).

СТЕФКО (*дуже радісно з запалом*):

О розуміє ся, певно,

Але най вам не буде се дивно:

Бо той пан-мій великий любитель,

Дідич Каміньський великий властитель,

А ще й до того мій свояк,

Щаслива подія! — Чи не так? —

ЛИСТАР: О певно, що так, Ласкавий Пане.

За то дуже Вас Пане перепрашаю,

Що не знав я, з ким до діла маю.

СТЕФКО (*сьмієсь*): О то нічо, то байка, —

Добре, що гроший красна пайка;

То не то, що псови файка.

(*Сьміють ся оба*).

О! — Дідич Каміньський дуже багатий,

За мене давби шию собі стяти:

Так любить Филипа Карповича,

(*Показує на себе*).

Як свого сина панича —

Тепер певно за много скучає

І на дорогу гроші мені присилає.

ЛИСТАР: То Пан Карпович думають
відїздити,

Мені таку неприємність робити?

СТЕФКО: Дуже мені се прикро Пане

А за ваше привязанє до мене Бігачевич,
Прийміть подарунок грошовий.

(Подає єму паперові гроші — (банкнота)).

ЛИСТАР *(низько вклонив ся)*:

Сердечно дякую Вельможний Пане
Най Вам дорога щасливою стане.
Кождий гостя так поважаного лакне,
А смутить ся, як го забракне.

СТЕФКО: Сердечно вам дякую за вашу чем-
ність,

З вами говорити все для мене приємність.

ЛИСТАР: Моє Високоповажанє

І щасливої дороги бажанє.

СТЕФКО *(подає руку)*:

Оставайте здоровенькі!

Дякую за желаня красенькі —

СТЕФКО *(сам; замикає двері на ключ зі словами)*:

І моя Маруся кохана щось пише,

Вже певно до мене любовию дише.

(Дивить ся в вікно, чи нема кого. Згортає скоро гроші до висуненої висувки в столику. Отворає скоро лист Марусин, читає захланно, видно зворушенє на нїм, потім плаче. Читає знов, цїлує лист і в зворушеню каже):

О моя мила Марусенько!

Тепер вже ми дась рученьку.

О моє серце, моє золотко!

Як же ти пишеш солодко!

Ти за мною так тужиш і плачеш.

О — скоренько знов мя зобачиш.

О — рік такої розлуки,

Двох серць залюблених муки.

З туги аж сохне бідацтво

Через моє варяцтво.

(Цікаво) А що родичі пишуть?

(Отворає) Є два листи.

О! — Пише й сестричка Іенуся.

(Весело) Тепер, як я поверну ся,

Тож то ся буде з мною витати,

Як вісімлітна скакати.

(Читає лист родичів і плаче).

О мої родичі дорогенькі —!

Якіж Ви добрі, не строгенькі —!

Всьо менї Ви прощаєте,
 До себе запрашаєте
 По спадок, наслідство,
 Без мене Вам, кажете, сирітство.
 О як безмежно засмучені,
 А на мене не розлючені—!
 Не гніватись присягаєте
 І гроші на подорож присилаєте.
 О тішусь Найдорожші Особи,
 Що дав я Вам знати о собі.
 Тепер вже Ваші зрадїють засмучені личка,
 Утішить ся безмірно й сестричка.
 А моя Маруся кохана
 Долею вже певно для мене вибрана.
 Поміг мені рік чужини,
 Дочекаюсь аж тепер дружини:
 Красшої від неї нігде-м не видав,
 Анї в голові не вигдавав.
 Вже тепер мене певно кохає,
 Бо пише, що з туги усихає.
 О радосте — о розкоше!
 З тебе ся серце розскочить.
 О — не писала-б щоби я вертав
 І що мене не може забути.
 Знає, що я бим знов о руку питаю,
 О чім перше не хтіла і чути!
 О щастє! — Дівчина мені відродилась,
 Любов в єї серцю збудилась.
 О так — миленька — не дай спати любові!
 Збудились чувства найкрасші в тобі;
 Зачала-сь сьвіт тепер пізнавати,
 Що єго втіхами таки мусиш впиватись.
 Видко в листі миленької любов особливу,
 Злічила вже душу свою хоробливу.
 (Мовчить хвильку, ходячи).
 Нині є дваїцятого мая,
 А она пише, що виїзджає
 (Бере лист в руки і читає).
 Дваїцять третого до рідного села,
 Плести на гроби родичів зела.
 Мая дваїцять пятого єї тата річниця,
 Семого червня вмерла їй мати вдовиця.
 Там їм поминки справить,

До осьмого червня забавить.
 Її братя і сестра Ганя
 Прийдуть там дваццять четвертого мая.
 Небувала се нагода на осібности
 Обговорити любов до подрібности.
 Переконаю ся добре, чи мене любить,
 А потім скоро ся з мною заслюбить,
 А як не любить, то зроблю злі річи,
 Тоді вже сама схоче зі мною утічи.

(Стрепенув ся нагло і каже):

О ні! — Щож я злюбний говорю?!
 Вже в тім себе я поборю.
 За ніщо в сьвіті так не згрішу,
 Дівци невинної не збезчещу.
 Тільки дівчат в житю я любив,
 А ще з ніякою так не робив.
 Ніякого я ще не сплямив дівчатка,
 Не сплямлю я й того невиннятка.
 Я лише скажу, най ручку ми дасть —
 Їсли ні, то удар ми смертний задасть.

(Встає і ходить поквапно в мовчаню хвилевім, потім):

Щож-б я нещасний зробив? — —
 Я би себе штилетом пробив,
 А єї... ох...

(Затулює лице і голову руками і так падає ліктями на стіл і так мовчить хвильку, потім):

Як відмовить, то мені се найбільша розпука,
 Бо Маруся: — моя найбільша принука:
 До дому вернутись назад.

В єї листі здійсняєсь,
 Що добре мені памятаєсь,
 О ній мій колишний догад,
 Що мя полюбить, аж як мя втратить
 Й себе до слюбу приладить,
 Щоб жениха другий раз не стеряти,
 Нещастя й розпуки не повторяти

(Мовчить, потім):

О якаж мені ганьба вертати і встид!
 Але зі всіх найбільша огид:
 Як заведу ся в останній надії,
 То крайна розпука в мені зашаліє.

(Лапає ся руками за голову).

О — то моє переходить понятє,
 То буде мого житя перетятє.
 До дому лестно мене звабилаб,
 А потім знов дівством якимсь гнобилаб.
 О нещастє без границь!
 Найгіршою булаб з дівиць.
 О страшна заведеної любови є сила,
 Конець підступу, — житю могила.
 Любов до Марусї в мене міцна,
 Для нас обоїх грізна.
 Она головною сего причина,
 Що родичі знають про свого сина.
 Від миленької відчужений,
 На ще більшу тугу я засуджений;
 Нігде в сьвітовім крузі
 Не знайшов красшої від Марусї.
 Родичі пишуть, що моя перша улюблена
 Вже з другим заслюблена;
 Но Маруся була й є моїм вигадом,
 Незаступним красоти приладом.
 Она добра — наді мною змилюєсь,
 Коли так в листї примилуєсь,
 Серце мягеньке має.
 Менї ще вечер послїдний той не зникає,
 Як мої сльози єї так тронули,
 І вже чувства любви, хоч слабї, обгорнули.
 Що я десь поїду, не сподївалась,
 Безперечно за мене була-б віддавалась.
 До таких булаб спосїбна річий,
 Бо мене стратити не хтіла-б з очий.
 Тепер вже листа не буду писати,
 Лиш треба самому до неї збиратись.
 Мабуть найліпше я вдїю,
 Коли на день дваїцять третий наспїю.
 Поїзди скоро понесуть мя поспїшні,
 Мої дороги тепер будуть втішні.
 Поїду просто єї зустрічати
 На пристанок парохода остатний,
 Де буде в ріднім селї висїдати.
 Від перестанку метрів тисячка до села,
 Веселенько буде зі мною йшла.
 Се мила буде єї несподїванка, —
 Заплаче з радости дївонька,

Як мене любить правдиво,
А як удано й зрадливо,
То вже не витримаю...

(Нахмарив лице, став гнівний).

Ох! — Чорні мисли маю!... —

(Мовчить стоячи, потім починає скоро ходити неспокійно, потім):

І я мавби бути так страшно заведений
Ще більшою тугою пригнетений?! —

О тоді не жити

Мені вже на сьвіті,
Кровю серцю скипіти!! —

І родичі мені не допоможуть,
Хиба їх на погріб мені попривожуть,...

Або душу в розпуку знов облекати

І йти в далеку чужинь блукати.

А в ній тимчасом любов вся пробудить ся

І она другому за жінку добуде ся.

(Ходить скоро, рве волосє).

О! — Сего не буде ніколи:

Нещасної такої недолі.

Як не моя,

То й нічня. — —

Марусю! — Згинем разом!,

А ти скінчиш ся моя гризо!

(Висуває висувку з одержника, виймає блискучий штилет і каже):

Ходи мій товаришу!

Без тебе ми вкучно.

Тобою любов нерозлучну

На серцях запишу.

(Кладе его в валізку, кажучи):

Час у дорогу! — — —

ДІЯ ХІ.

Відслона І.

ЯВА І.

(З глибини видівні сільська дорога виходить. Іде Маруся і Стефко. На передї видівні знаходить ся цвинтар, для Них ще цілком невидний і досить далекий, схований за деревами цвинтарними. Стефко несе дві валізи, по паньски убраний. Маруся по паньски, але невибагливо вбрана. Ідуть поволеньки. Маруся дуже засмучена і заплакана, Стефко строгий).

СТЕФКО: Таж я по се прецінь приїхав, —
А ти мене відкидаєш до лиха.
Ой Марусю — ти мене зводиш,
Смерть тепер на мене наводиш.
Тоді я забуду тебе,
Аж як смерть мене погребє.
В послїдне з тобою ноги мя носять
І уста мої о руку тя просять.
Мабуть не довго вже ходжу по дорозі мрачній,
Що скоро скінчить ся у смерти лячній.

МАРУСЯ (з усміхом):
О Стефцю! — Що ти говориш?
Така бесїда недобрий товариш.

СТЕФЦЬО (смутно):
Як мені крайний час умирати,
Так тобі крайний час віддаватись.
Я тобі говорю без жарту,
Що сивіти дівиці не варто.

(Любо-пестотливо):
Ти вже доспіла цвітка, деревце,
Вийди за мене Марусенько, серце.
До тебе всміхаєсь миленьочко сьвіт,
А тебе вже якийсь там обіт.
О Марусю! — обіт той покинь
І річкою щастя поплинь;
Заміняй нерозсудное дівство
За щасливе супруже, за матерство.

МАРУСЯ:
О Стефцю! — Я обіт мушу додержати,
До Агнця Ісуса й Сьвятих Дів належати.
Обіту зломанє — се страшний гріх.

Подумай сам, чи ти стерпіти би міг,
 Якби я тобі серце віддала,
 А потім вірність зломала;
 О кілько страшнійше Богу вірність зломати,
 О сїм не можу навіть думати.

СТЕФКО: О Марусю! — Не буде ніяке про-
 грішенє,

Як з Риму дістанеш від обіту розрішенє.

МАРУСЯ: О! — Ту не йде лиш о обіту розрі-
 шенє,

Але й небесне за дівство утішенє,
 Котре ми подасть Небесний Жених Агнецъ,
 Котре ся лиш діві належить,
 А не тій, що від мужа залежить.
 О! моя воля ніколи не вгнєсь!
 Не хочу я лиш обіт заховати,
 Без котрого мож і так дівувати.
 О коби-сь в душу мою глянув у глѹб,
 То зрозумівби-сь мій дівственний слюб

СТЕФЦЬО: О заведеш ся ще колись на обіті,
 Бо неможливо дівувати на сьвітї.
 То лиш так Сьвященики дурять,
 То для законниць у мурах;
 Скоро уляжеш серед покус,
 Тодї й жених твій не буде Ісус,
 Тодї згадаєш за мене сердечно і слїзно,
 Але вже буде за пізно.
 В самотї зледащєш і скиснеш,
 Від сумних наслїдків обіту зависнеш.
 Краса твоя велика змарнуєсь
 І ніхто тя з людий не вшанує.
 Останеш сама, як билиночка в поли,
 А я вже не схочу тя знати ніколи.
 Не відкидай же супружа перстєня,
 Всїм він є радість бо і старії ся женять.
 На щож то очка твої так солодкі
 І додають до супружа охотки?
 А твоє личко, як молоко біле,
 В нїм-б не розплилось хиба серце зледїле.
 А румяночки на нїм є розлиті,
 Молоденькою кровю нажиті.
 Твій носик чудово розмірний,
 Біленький, ніжненький, добірний;

Червоні устонька з слідами на щочках,
 Вимовляють ту солодкість, що в очках.
 Ціла ти краси правдива богиня,
 Красота других твоєї рабиня,
 За нею тугою в кусні я торганий.
 А сам чи тобі я так дуже поганий,
 Що мене так ненавидиш,
 Мною й моїм родом гордиш?
 Лиш в серцю придушений любоощий жар
 Розпали-ї зі мною йди перед віттар
 Зі серцем для мене лиш буючим
 І так на віки ся злучим.
 А ні — то вдариш у серце мені тараном,
 Єще торжественно тобі прирікаю.
 Що не бувби тобі похотіня тираном,
 Як то мужі жінкам допікають.
 Чи ж дійсно так серцем ствердієш
 І наді мною не змилосердієш?
 Тебе мні не може ніхто заступити, —
 Не дай же мені через тебе втопитись!
 О Марусю! — Зле самій так ходитоньки.
 Чи ж не ліпше мати є дітоньки,
 Чих не ліпше мати більше Сьвятих Тайн?
 Коли можна, то скористай.

МАРУСЯ: Певно, що втіха би була з дитини.
 Щож, — коли тратить ся дівство невинне!
 А що до Тайн, — то Тайна супружа
 Треває при слюбі лиш хвильку,
 Не час весь замужа, —
 Мене ти заманюєш тільки.
 Тайною сею лиш тому ся величати,
 Хто в супружу дівництва не тратить.
 Тайна втрати дівництва не вимагає,
 Як то супруже Йосифа нас навчає.
 Не зрівнає з дівницями Тайна Супружества
 Хотячих з Тайною утрати дівництва.
 З самої Тайни пусті супругів хвальби,
 Бо ліпше дівцтво від женитьби, —
 Так як ліпше би було гріхів не зазнати
 І не сповідатись в Тайні Покаяня,
 Або гріха первородного на собі не мати
 І не вживати Тайни Сьвятого Умиваня
 І як не може з ліків хвалити ся хорий,

Що без них ся обходить здоровий.
 А й поминувши Тайну, спорить перестань.
 Що иньшого Тайна, що иньшого стан, —
 З Дівичим супружний стан порівнай
 В листі до Коринтян Сьвятого Апостола Павла,
 Як в обявленю пише Сьвятий Йоан
 Де Дівам найбільша хвала.
 Тобі дуже се дивне,
 Чом я зі супружа скористати не хочу,
 Бо раз вже я вибрала невинність дівочу.
 Супруже обітови мому противне
 І хочу в небі з слави дів користати,
 Котру лиш за дівство можна дістати.
 Можність зі супружа скористання
 Не є способом ліпшим вибираня.
 О не зведе мя, як кажеш, мій вибір,
 Бо зі збореня покус солодкий мні мир
 І на дівованє не конче тре йти в монастир.
 Там дівство більш, як на сьвітї, вбезпечене,
 Житє монастирєке дівицтво включає,
 Що на сьвітї більш мусить бути стережене,
 Но житя монастирєкого не вимагає.

СТЕФКО: Як так, то не вертатись менї до ро-
дини

І не гаїти дальше ані хвилини.
 До тебе я на дармо спішив ся,
 Мій смуток далеко збільшив ся.
 Лиш встиду я більше-б набравсь,
 Котрий я тобою направить гадав.
 Вся родина й приятельство знає,
 Що я немов злодій, або розпустник десть втік
 І панна всяка мене повстидаєсь, —
 Єще-м ся й на твоїй любови попик.
 О ти мене вшукуєш,
 З родиною назад мя розлучуєш!
 О на щож ти так страшно мя звела,
 Про любов свою в листі так ложно наплела?
 О! — Ти так про око писала,
 Бо добре се знала,
 Що на лист рідні буду приїзджав.
 О жалую, щом за тобою, так страшно стуїжав!
 Вже довше не втримаю, —
 На честь свою закликаюсь.

МАРУСЯ (*з плачем*):

О Стефцю — Бога взиваю на сьвідка,
Що в листі ложна не була й крихітка.
Я зі щирого серця писала,
Папір сльозами зрошала.
Я плакала за тобою гіренько,
Я тя любила: люблю щиренько,
Но чистою сестрички любовою,
Не грішною, тілесною сьвітовою.

СТЕФКО: Ну й щож мені з любови такої.
Для мене без вартости ніякої?
Нею ти серце моє лиш дрович.
Говори собі тепер вже, що хочеш,
Я тобі вже ніяк не повірю,
В студни серця перебралась вже міру.
Розв'язала ти нею життя мого загадку
Так, що з розпуки ся виречу й спадку.
Не варто багатому бути,
А товаришки життя не набути,
Котра є серця упоєнем,
Останнім єго заспокоєнем.
Як мене остаточно відкинеш,
Вигнанє в чужину для мене спричиниш.

(*Маруся плаче*).

О! — Твоє серце, як сталь!
Чи ж знов не буде мені тепер жаль?!
Бо мала-сь у нас кільканайцять сватів,
Тебе хтось другий дістати хотів.
Ти певно з них когось вибереш,
Когось ти любиш більше від мене;
І мені надію послідную видереш,
Моє щастє не буде здійснене.
Ніякі не впруть ся серцю дівочому слюби,
Як кого дійсно полюбить.

МАРУСЯ: О! Ніяких не хочу я женихів.
За обіт мій булаб повна гріхів
І перейшлаб я на остатну підлюку,
Колиб не тобі, а їм дала руку.
Сама для себе булаб я злобна,
Бо зі всіх Ти найбільше мені ся сподобав.
І я з Тобою ся зжила, ти мій добродій,
Тебеб я вибрала певно тоді;
Але мені вже ніякий жених не дозвільний,

Бо Господь сему за обіт не прихильний.
 А ти вже не йди в чужий край,
 Родичів і сестри не покидай,
 Гризою їх дальше не муч;
 Я на себе беру всю біду,
 Чи в право, чи в ліворуч
 В сьвіт за очами піду.

(Плаче).

СТЕФЦЬО: О нї — ти не підеш.

І так до жалю мене приведеш,
 Бо для мене цілком вже пропадеш:
 Тобі кожний придивлюєсь,
 Хтобудь тя знасилує,
 За него з розпуки ти вийдеш.

МАРУСЯ *(в плачу)*:

Чомуж ти спокійно жить мені не даєш,
 А собі труду не задаєш
 Похоть свою поконати,
 Щоб мене не змушати
 Против обіту до єї заспокоєня
 Коштом дівицтва і жалем серця затроєня, —
 Щобим на тебе плакала все жите
 За супруже примушене й надій розбите?!
 Ти не можеш мені накидати
 Насильно своєї любови;
 Мене не сьмієш насильно ковати
 В сьвятокрадскі супружі окови.
 Се гріх страшнійший від чужоложства.
 Вже клямка запала мені для супружества.
 Встидай ся так осліпіти:
 Чи ж крім мене дівчат нема більше на сьвіті?

СТЕФКО *(гнівно і допитливо)*.

Так?! — То вже кінець нашій приязни?!
 Без милосердя й без боязни,
 Так рішучо і не відклично,
 Гнівно і безлично?!
 Замість мене полюбити й послухати,
 Ти вже не хочеш навіть вдобрухатись?!

(Маруся плаче).

Тебе не обходить вже моє серце?
 Ти вже забула о своїм Стефци,
 Що я тебе так любив,
 За тобою свою душу скорбив,

Родині й собі жалю, наробив— ?!

О ти невдячна!

Твоя студінь разяча. —

(Маруся дуже плаче).

Ти хитра, нещира, невірна,
Неподатна, камінна, немилосерна,
Вперта, самолюбна, вузкоглядна,
На долю свою неоглядна!

Я тя тільки просив, як кохану,
А ти відкидаєш просьбу заплакану.

О кобим тя був не знав,
Або й зразу ще прогнав!

Виховав я в своїм домі гадюку,
Молоду відьму, підлюку,
Через ню попадаю в розпуку.

(Рве волосє і ходить там і назад)

МАРУСЯ *(перестрашена, плаче і каже):*

Перепрашаю тя Стефцю!

СТЕФКО *(тупає гнівно):*

Мовчи Марино, проста дівко!

Я не твій Стефцю, я пан!

Мій тато, не такий, як твій, хам!

МАРУСЯ *(через великий плач говорить уривано)*

Перепрашаю сердечно Вельможного Пана!

(Хоче цілувати єму руку.)

СТЕФКО: Проч! Геть від мене! Рушай!

(Маруся вибухає великим зойком).

Я не потребую твого перепрошення,

Не терплю твого писка зачоченя.

Ти варта лиш копнень ногою —

Чекай! — Я інакше гнів свій загою.

Не можу на тебе з дивитись,

Мені за мало лиш на тебе гніватись.

(Показує єї кулак).

На тобі я завів ся,

Що за тобою аж розболів ся.

О ти не варта на сьвітї ходити,

Що вмієш так других зводити!

О! — Звела-сь мене, ошукала,

Бодайби-сь була недочекала! —

(Рве волосє).

О! — Сего я не стерплю —

Я ся з розпуки забю!

МАРУСЯ *серед плачу*):

О паничу! — Бога ся бійте,
На милість Бога — життя пожалійте!

СТЕФКО *(тупає)*: Ти Марино — не говори
нич,

Я вже не той, що був перше, панич.

Я вже, як любий Стефцю, не зву ся,

А ти не солодка моя вже Маруся.

(Маруся плаче дуже, він ходить там і назад, по хвилі каже):

О! — Вже мені всьо одно:

Бухну шпилетом в само серця дно;

Але й ти мусиш зі мною згинути

І перша жите покинути.

МАРУСЯ — *(дуже налякана втікає говорячи)*:

О Боже мій, Боже! Ратуй мене!

Солодке Серце Христове О Пречиста

Діво Маріє, спасайте мене! — —

СТЕФКО: О — видиш — яка вірна —

Втікає, — не хоче з мною вмирати! —

Така й перше була вдано покірна

Й облесно вмiла до мене писати.

(Виймає зі спідної кишені штилет і доганяє).

МАРУСЯ: Ой! люди! ратуйте хто в Бога ві-
рить!

СТЕФКО: Єї жите милійше, ніж я.

А все казала, що більше любить мене від життя.

Забю суку брехливу,

Гадюку, відьму зрадливу! —

Чекай — від мене ся не вибрикнеш

І мене вже більше не вибрехнеш!

(Доганяє просто цвинтара лапає).

МАРУСЯ: О Паничу Вельможний!

О Стефцю солодкий — даруй мені жите!! —

СТЕФКО *(термосить нею без милосердя кажу-
чи)*:

Я вже не твій Стефцю! — Чуєш?

Я вже твій кат!

Ще ся за серце послідний раз хвать!

МАРУСЯ: О Солодке Серце Ісуса!

За Твою Любов, за Дівство Сьвяте,

За мій обіт прийми моє жите!

СТЕФКО: Так, так — за дівство!

Най тя Ісус Жених вирве з рук моїх!

Наперед ти, — потім я!...

МАРУСЯ *(перериває)*:

О не забивайте себе паночку!

СТЕФКО: Як не моя,

То й нічня!

Гинь з моєї руки,

Пропадай серце зрадливе!! —

(Тримає Марусю лівою рукою за рамя, а правою всаджає шпилет в серце Марусі).

МАРУСЯ *(застогнала)*:

О мій Ісусе Солодкий!

За Тебе вмираю,

Прийми душу мою до Царства Свого!

Жалую за всі гріхи мої понад все длятого, щом Тебе

Безконечно Совершеного Бога прогнівила!

(Маруся стогнучи тихенько хоче падати, кров бухає з лівого її боку окровавлює убийника).

СТЕФКО *(в тім часі нічого не говорить лиш тримає її кілька хвилинок, як вкопаний, не пускає її падати і зараз стрепенувшись! вириває блискавково шпилет з грудий говорить з голосом великого жалю).*
Боже! Що я зробив?!

(Страшно плаче).

МАРУСЮ! — Моя найсолодша!

Моя найдорожша — прости мені!

(Цілує бік пробитий Марусі).

О серце Марусі найсолодше!

То я тебе пробив — — на смерть —

О когож я забив?! —

Мою Марусю — наймилійшу!

(Потім дуже голосно):

О Боже мій, Боже мій!

Щож я зробив?!

О Марусенько, моє серце!

О Даруй мені сей страшний учинок

МАРУСЯ *(тихенько — немічно)*:

То нічо Стефцю — ні — я не гніваю ся.

Занеси мене на цвинтар, на гріб мамі,

Я там хочу вмерти.

СТЕФКО *(бере Марусю наперед себе, несе на цвинтар з великим голосним плачем).*

О Боже мій — ратуй її! —

О люди ратуйте! —

О Марусю найсолодша не вмирай! —

Ой щож я зробив?!

За щож я пробив таку добру, невинну Сьвяту дівицю?!

О вже тя більше не вбачу Марусю кохана! —

Не памятай мені того! — —

Ой-ой-ой-ой- — - ой-ой-ой-ой

МАРУСЯ *(на его руках тихенько жалісно стогне)*:

Ой ——— ой

Добре Стефцю — всьо прощаю,

Прости й мені всьо,

Я йду до Ісуса.

(Принесена до гробів родичів своїх ще на руках его, дивлячись на Солодке Серце Ісуса на пам'ятнику, відзиває ся):

О витай Солодке Серце Ісусове

(Потім дивить ся на гроби):

О витайте мої Татусю й Мамунцю!

Щаслива я, що можу ту умирати!

Чогом бажала,

Тогом ся дочекала!

(До убийника):

Положи мене Стефцю ту під Хрестом...

Вітвори мою валізку...

(Він відтворає, а она виймає три красні віночки).

Піднеси мене Стефцю до Хреста

(Піднесена бере найгарнійший віночок, обіймає і цілує Хрест і Серце Христове вирізьблене на пам'ятнику, окровавлює кровю Хрест і різьбу, обводить Хреста віночком, потім):

Спусти мене Стефцю.

(Бере з валізки шість залотих свічників Стефко затикає в них воскові жовтенькі свічки, Маруся говорить):

О Найсолодше Серце Ісуса!

Прийми се вдарі від мого серця,

Пробитого за Тебе,

Як Ти було за мене!

(Схиляє ся до падання).

Ой спусти мене Стефцю на гріб.

(Кладе оден віночок на оден гріб, другий на другий, висипає багато цвѣтів на оба гроби, кажучи):

О Татусю мої дорогенькі!

О мої Мамунцю рідненькі!

Недовго тревало моє сирітство,

Прийміть мене у сусідство!

Я Вашу волю сповнила:

Щоб при Вас була й моя могила.

(Убийник цїлий час гірко плаче, помагає єї, затримує єї кров, цїлує єї рану в боці раз враз, уста і лице і руки одіж єго закровавлені).

СТЕФКО: Марусю моя Найдорожша!

Коли тя на віки пращаю,

Ту при тобі Богу присягаю

І обітую чистість досмертну

За мою руку немилосерну,

Що так добре серце пробила,

Невинну цвѣтку скосила!..

МАРУСЯ: О! — Серцю Христовому слава,

Що й душа твоя Христа за Обручника взяла!!

І я з тобою тепер заручаюсь,

Як чистого жениха свого пращаю.

(Подає руку Стефкови, а він єї руку цїлує і єї рану в боці, она єго цїлує й говорить):

Отсе послідний мій подарунок,

Дівичий, чистий цїлунок.

(Стефко виймає два дорогі перстені і серед плачу):

І від мене прийми сей перстень

На заручини непрелестні.

(Накладає Марусі перстень Маруся бере від него другий і покладає єму, він гірко дальше плаче).

ЯВА II.

(Прибігає задиханий Свѣщеник з епітрахилем в руках і люди, дуже перестрашені).

СВѢЩЕНИК: Боже — що то такого?!

ЛЮДИ: Боже, Боже, Боже!

Маруся наша пробита!...

(Плачуть, жінки припадають до Марусі і ратують єї, як можуть, серед плачу. Люди грізно обступають Стефка).

СВЯЩ (крізь плач): О Марусю наша доро-
генька!

МАРУСЯ (спокійно-немічно):

Ой Отче Духовний вмираю, хочу сьв. Сповіді.

СВЯЩЕНИК: Бідна, бідна! —

Він тебе пробив! ..

СТЕФКО: То я єї пробив.

(І сильно плаче).

ЛЮДИ: (одні) Вязати убійника!

Другі: Смерть ему!

(Кидають ся на него кричать бють).

МАРУСЯ (махає рукою до них благально, не-
чути, що говорить).

СВЯЩ. утишає людий.

Жінки ридають).

МАРУСЯ: Людоньки! — Не робіть ему нічо-
го!

Я хочу сповідати ся,

Я ему простила.

Він вже поправив ся.

Дивіть, як плаче!..

(Стефко на ті слова стає розпучливо плакати,
падає у єї ніг і качає ся по землі).

МАРУСЯ (в плачу):

Встань Стефію, встань, не плач!

Я хтіла так вмерти.

Я тішу ся, я щаслива.

(Маруся розвеселяє ся. Святик підводить
єго).

О Отченьку найдорожший!

Висповідайте мене, вже вмираю.

(Люди віддаляються, Стефко також. З відда-
лення люди дивлять ся на Марусю, на покровавлений
Хрест, віночки і ліхтарики і ревно плачуть. Окружи-
ли убійника, дорікають ему, итурхають, копають,
бють; він не боронить ся, лиш плаче дуже. Люди пе-
решукують єго кишені, новоприбувші люди кидають
ся єго забити, другі успокоюють їх. Він обціловує всі
слідки крови Марусі).

(Кінчить Маруся Сьв. Сповідь, Святик силь-
но плаче. Люди вмиють прибігають до Марусі, огля-
дають рану, заломлюють руки, плачуть ревно, дають
Марусі води пити, вимивають рану з крови, Маруся

слабонько дихає. Сьвященик відходить скоро з одним чоловіком. За хвильку чути дзвінок, люди клякають, Сьвящ. причащає Марусю. Люди обступають Сьвященика причащаючого так, щоби не було видно як причащає).

МАРУСЯ (по Причастію спокійно, але дуже немічно):

О мій Ісусе Обручнику!...

Прости мому убійнику;...

Я хтіла кров за Тебе проляти,...

Мучеництва діждатись

За Любов до Тебе й обіт дівництва,

За нагороди дівственної дідицтва.

Вже кличеш мене на весілечко,

А хор Дівичий на Нову Піснючку,

Сьвята Кекилія за дружочку.

(Люди клячуть, плачуть, молять ся):

СЬВЯЩ. (в плачу дає її в руку одну з лілій, котрих много з собою принесла, кажучи):

Отсе для тебе Марусю лілія

На зустріч Ісуса Жениха!

(Маруся бере весело киває головою на знак подяки).

МАРУСЯ:

О мій Солодкий Ісусе!

Вийди на зустріч агниці Маруси! —

Засну і спічну в Твоім спокою

І вже на віки зістану з Тобою!

(До Сьвященика):

Прошу мені подати Мамин молитвенник! —

(Цілує книжочку, кажучи до него весело):

Аж тепер підемо до нашої Мамусі,

Вже кличуть нас спід сеї землюсі.

(До всіх присутних):

Ту коло Мами мене поховайте,

Михася, Ганю й Івася поздоровляйте;

А Ви, Отче Духовний, вставляйтесь,

Щоб мого Стефця ніяк не карали,

Щоб всю вину єму дарували.

(Стефко припадає до її ніг, Маруся плаче, він цілує її ноги серед страшного плачу),

Що се є просьба Христової Мучениці судам скажіть,

А мене в дорогу послідну благословіть.

(Серед загального великого плачу цілує священикові плачучому руку, він її в чоло).

Будьте здорові, Отченьку Солоденький!

Дякую Вам за послідну потіху,

За Ісуса в Пречастію й відпущенє гріху!

(До Стефка):

Будь здоров Стефцю коханенький!

(Цілує его, а він її: в руки і ноги гірко плачучи):

СТЕФКО: Пращай жертво моєї злоби

І тілесної жадоби!

На гробу Татуся й Мамусі візиту

Дочекалась ся від мене штилету!

О прости мені сьвята Діво сей гріх, —

Обітую виречись тілесних утіх!

А щоби гріх мій надоложити,

Хотівби й я за чистість жите положити.

Пращай сьвята молоденька Мученичко,

Моя найдорожша Обручничко!!...

МАРУСЯ *(до всіх людей):*

Пращайте всі мої Братя і Сестри!

Не скидайте з мене одежий кровію пестрих.

Як за Ісуса вмираю,

Так най до гробу мене укладають!

(Люди страшенно плачуть)

СВЯЩ. *(через плач починає, а за ним підхоплює дяк також в плачу):*

Агниця Твоя Ісуса Марія

Зовеш велієм гласом

(Ту починає Маруся солодко):

Тебе Женише мій люблю

І Тебе іщуци страдальчествую

І сраспинаю ся Крещенію Твоєму

І стражду Тебе ради,

Яко да царствую в Тобі

І умираю за Тя...

(Ту голос Марусі вриває ся, она вмирає, Стефко мліє люди его відтирають Священик з дяком серед великого плачу докінчують):

Да і живу со Тобою,

Но яко жертву непорочную прийми мя,

Со любовію пожертвую ся Тебі.

Твоя молитвами

Яко милостив спаси души наша!

ЯВА I.

Відслона II.

(Той сам цвинтар. Коло гробів родичів Марусі прекрасний гробовець з білого мармору з написею: Марія Діва і Мучениця за Св'яте Дівство в 21 році свого життя, найспочиває в мирі. Над тими словами є її вірний образ, як она держить лїлію і пальму в руках, в серцю ґтилет, очи до неба піднесені. Над тим всім величава статъ (статуя) Найсолодшого Серця Христового з білого мармору, багато золочена. На цвинтарі много св'ящеників, монахів, монахинь з ріжних законів. Видно дідичів плачущих, Стефка лежачого при гробі. Являє ся похоронний похід. Всі одіті в одіж білу і червону (багрян), много хоругов, надходить похід з трумною Мучениці, срібною, золотом багато прикрашеною, на ній золотом вирізблена Маруся так, як на гробівци. На трумні напись та сама, що на гробівци. Трумну несе трох Епископів з трох передних боків — і молоді монахи з ріжних законів з лїлїями і пальмами в руках і Михась і Івась вбрані в суконочки церковні — багряно й біло і Ганя біло червоно вбрана. Тримують лїлїї і палми в руках і ревно плачуть. На трумні много вінців. Сьпівують всі, як в попередній відслонї: »Агниця Твоя:« Серед тої піснї складають Мученицю на підвисшений, прикрашений камінь, лежачий при гробівци, вітворають віко трумни. Видно Марусю, тримаючу лїлію і пальму в руках, в серцю велика рана, коло неї лежить ґтилет. Мучениця в закроваленій одежи, обсипана цв'їтами, коло рук її молитвенник. На голові віночок з лїлїй. Стефко, зобачивши Марусю, мліє, падає на землю; люди ратують его. По доспіваній піснї заслона спадає).

ДІЯ XII.

(Велика богатопаньська сьвітлиця, весільно прибрана. Много паньства при обіді. За столом видно Стефка, вбраного, як молодого, коло него его наречена. Видно і родичів его і Сестру Іеню. Панна молода плаче).

ОДНА З ПАНЬ: Чогось наша панна молода цілий час плаче і плаче!

ДРУГА ПАНІ: Але й на пана молодого якісь смутки найшли!

А навіть виділам, що й очі ему сльозами зайшли.

(Молодий схиляє голову і затулює очі хустинкою).

Дідичка і Іеня починають плакати. Дідич посумнів, запов'яв ся рукою за голову. Молода завважала плач молодого і ще дужше плаче. Всі посумніли, й ще декотрі плачуть, другі сидять мовчки, а ще иньші тихонько сумтно говорять, між собою, дивлячись на молодих).

ОДЕН З ПАНІВ (батько молодой), відзиває ся до молодой):

Дозю! — Що то такого?

Ти вже плачеш трохи за много!

Не плач — не смути ся,

З паньством весело погости ся.

До весіллечка свого-сь засіла,

Непотрібно ся прослезилася.

ДРУГА ПАНІ: Якже молодій слізок не точити, Коли молодий не дасть потішитись;

ТРЕТА ПАНІ: Так молодята не бокують від себе ніколи!

Може нема між ними любови?!

ТОЙ САМ ПАН:

Е чому? — она лиш так плаче —

Она так собі по дівчачи.

(Сьміє ся).

МОЛОДА (Дозя) до пана):

Я, Татусю розстроєна,

Смутками Стефця занепокоєна:

Сими днями сумний чогось ходить,

До мене на силу говорить.

(Плаче. Стефко плаче ще дужше, гості нечувано здивовані).

ДІДИЧ *(гнівно)*: Чого ти так Стефцю заводиш?
І все панство до смутку приводиш?!
Тіш ся: —мріяний сон твій здійснив ся!
Чогож ти для милої так відминив ся?

СТЕФКО *(обтирає слези, встає і говорить)*:
Перепрашаю Вас Родичі дороженькі
Так мої, як і моєї панни миленької
І все паньство за мій плач перепрашаю
І за то, що говорити ще маю!
(Плаче, але стримуєсь).

Причина моєї душі тісноти:
Мій обіт досмертної чистоти,
Зділаний мною, як Маруся пробита
(Плаче ревно, всі плачуть).
Вмирала від мого штилета.
Нікого при тім ще не було,
Як дівственне, солодке відбулось
Між Марусею, а мною зарученє,
А обітом з Ісусом ся злученє.
Коли сьвята Маруся вмирала,
Як женихови мені ручку подала
Перстень невинности мені заложила
І цілуночок чистий на мені положила.
І я поцілуй на єї личко поклав,
За миленькою моєю влівав,
Котрій я проколов серченько
(Плаче).

За невинність дівиченьку...
О солодка Марусенько!
Свою чисту й я душеньку
По смерти до Бога пішлю!,
А тепер грішний на весілю
Страшну совісти маю грижу,
Що обіту я мого не бережу,
Котрого в Марусі я не хтів знести
І другу дівицю ладив ся звести
До грішного з мною супружа.
О як бридка мого серця калужа!...
До того привела мя Бога й обручниці зрада
І тілесної втіхи принада.
Для Бога в серцю моім страшний ледовець,

Не приємний обручницї й той гробовець,
 Що я їм — величаво поставив,
 Як чисту дорогу я так скоро оставив
 І шукаю тілесних утіх,
 Скоро від гробу Марусї відбіг.
 О! — За дівственної кровечки проляне
 Менї до смерти належить тіла покаяне,
 Заслюбленє в Христї Ісусї, —
 Що єго видерти хотїв я Марусї.
 На Мученицї й Епископів просьби
 Уйшов я вязницї смерти страшної грозьби.
 Се Дївицї ласка, що я ще жию!
 Чи ж на похоти жите се тепер зужию?!
 О не забуду тих страшних заручень
 Серед пробитого серценька мучень!! — — —

(Плаче).

Як солодко на мене гляділа,
 Видячи то в менї довершене,
 За що єї серце було проверчене
 І за що все так від мене терпіла!...
 О! — Чи ж не здиблю ся колись з нею по смерти?
 А як зможу ту зраду на собі затерти?!
 О! — Ще тепер перед сльобом
(Кладе на серце руку, очи до гори).

Поновляю обїт мїй солодко і любо.
 Жалую сердечно за зломанє обїта, —
 Не належить ся менї вже невіста.
 До ревности при смерти Марусї вертаюсь,
 Малодушности своєї встидаюсь.
 За ідеали иньші я в битві вмирав-б,
 За ідеал сей найкрасший битву програв
 І на любоощах жите змарнував.
 Дотепер дївчина мому серцю принада,
 А чистота й дївство марницї;
 Но зістане навіки ся правда,
 Що Солодший Ісус над дївицї.
 Розкоші тілесні минуть,
 Душу в тугу більшу трунуть,
 А потім сердечні сльозоньки хлинуть,
 Ще більш, як тепер серед весіль... —
 Мое супруже прошивав-би все біль.
 Марусю! Мученице невинности!
 Вирви мене зі сеї безчинности!

Не можу забути твоїх сльозочок,
 Що ними скроплялась наш городочок
 І як зітхала-сь серцем пробитим
 Під моїм жорстоким штилетом!...

(Плаче).

За тобою сердечно я жалую
 І сліди твої обціловую.
 Твою кров зі штилета обтер я у хусточку
 Для себе на памяточку;
 І як я до сего обіду ішов,
 Дивив ся на невинно пролятую кров.
 О найби була она дальше плила
 В твого серценька жилах?! —
 А на собі я ношу убийника пляму
 І таким мя сховають в гробову яму.
 Вся твоя родинонька тобою раділа,
 А тепер ходить за тобою примліла,
 За тобою Ганя послідувала,
 Вічне дівство обітувала.
 В монастир пішов братчик Михась,
 Тобі ся вподобить і сьвященик Івась.
 І я за тобою послідую,
 Так, як ти, догоджене тілу відкидую.
 За провину моїх на тобі розбоїв
 Стаю у ряди Христових Героїв
 Котрими не суть ті, що другого вбють
 За звичайні земські вимоги,
 Но ті, що за Бога жите віддають,
 Або для него ведуть жите строге.
 Хор Дів і Мучеників,
 Монахів і Пустників
 Можливість сего докаже.
 »Могли другі, можу й я —
 Августин мені скаже.
 І моя Маруся за то умирала
 І ще в остатку »Агниця Твоя Ісусе« сьпівала.
(Плаче, з ним плачуть всі).

О не хочу ся й я повстидати,
 Но жите Агницю віддати
 За життя дівичі відібране злісне.
 І участь дістати Новенької Пісні.
 Там ми ся серце в щастю занурить,
 Аж »Досить«, закличу, »Боже тих щасть«;

Там мені ручку Маруся на віки подасть,
А тепер дорога мені в монастирській мури.

А ти мені прости — Дозю миленька,

(Плаче, Дозя і всі плачуть).

Що-сь через мене так стала смутненька!

Я інакше не можу зробити,

Мені тя можна лиш чисто любити.

Твоя душочка чиста, несплямлена,

Як моя кровю убийства,

Не будь за мною смутком придавлена,

Йди на дорогу, як хочеш, вічного дівства —

*(Дозя плаче, головою притакує, солодко дивить
ся на небо).*

Не за мною, бо я негідний

Твоїх слідок вцілувати,

Я грішний убійник,

Покутничок бідний,

(Плаче).

За Марусею йди дівувати!

На заручини з Ісусом сховай се одінецько,

А від мене прийми поцілупок чистий, остатний, —

(Цілюють ся серед великого свого і всіх плачу).

Я для супружа нездатний —

Пращай моє весіlecko!!...

*(Кланяєсь всім. Всі плачуть, особливо дідичі і
родичі Дозі).*

Кінець 12-тої дії і цілої тратедії.

Писано тратедію в серпню, вересню і жовтню 1917.
в Дженнерс, Па. — Н. Б. Сл. Б. Ч. Пр. С. І. Хр.

Слава Найсолодшому Серцю Ісуса!

